

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ ІМЕНІ ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО»

ПЕДАГОГІЧНІ СТУДІЇ: ВІД ТЕОРІЇ ДО ПРАКТИКИ

ОПОРНІ КОНСПЕКТИ, ПИТАННЯ ТА ЗАВДАННЯ

Навчальний посібник

Рекомендовано Методичною радою КПІ ім. Ігоря Сікорського
як навчальний посібник для здобувачів ступеня доктора філософії
за освітньо-науковою програмою «Сучасні науково-педагогічні студії»
спеціальності А1 «Освітні науки»

Укладач: О. С. Синекон

Електронне мережеве навчальне видання

Київ
КПІ ім. Ігоря Сікорського
2026

Укладач	<i>Синекоп Оксана Степанівна</i> , д-р пед. наук, доц., професор кафедри англійської мови технічного спрямування № 2 Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
Рецензенти:	<i>Король Т. Г.</i> , д-р пед. наук, доц., доцент кафедри загального мовознавства та іноземних мов Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» <i>Ставицька І. В.</i> , канд. пед. наук, доц., доцент кафедри англійської мови технічного спрямування № 2 Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» <i>Майєр Н. В.</i> , д-р пед. наук, проф., професор, в.о. завідувача кафедри теорії, практики та перекладу французької мови Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
Відповідальний редактор	<i>Голуб Т. П.</i> , канд. пед. наук, доц., доцент кафедри англійської мови технічного спрямування № 2 Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

*Гриф надано Методичною радою КПІ ім. Ігоря Сікорського
(протокол № 6 від 03.04.2026 р.)
за поданням вченої ради факультету лінгвістики
(протокол № 13 від 26.03.2026 р.)*

П24 **Педагогічні студії: від теорії до практики.** Опорні конспекти, питання та завдання [Електрон. ресурс] : навч. посіб. для здобувачів ступеня д-ра філософії за освіт.-наук. прогр. «Сучасні науково-педагогічні студії» спец. А1 «Освітні науки» / уклад. О. С. Синекоп ; КПІ ім. Ігоря Сікорського. – Електрон. текст. дані (1 файл, 2,44 Мб). – Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, Вид-во «Політехніка», 2026. – 166 с.

ISBN 978-966-990-271-9 (Ел.)

Навчальний посібник «Педагогічні студії: від теорії до практики. Опорні конспекти, питання та завдання» призначений для здобувачів ступеня доктора філософії за освітньо-науковою програмою «Сучасні науково-педагогічні студії» спеціальності А1 «Освітні науки». Його основна мета полягає у систематичному поданні та узагальненні ключових педагогічних знань, що є важливим для формування наукового світогляду, розвитку дослідницьких умінь і підготовки до самостійної науково-дослідної роботи. Кожен розділ наповнений актуальним змістом, що підкріплений опорними конспектами, таблицями та схемами. Система питань і завдань сприяє закріпленню знань, навчанню аналізу ситуацій, дискусії та обговоренню актуальних педагогічних проблем, а також розвитку вмінь критичного мислення, проєктування власних досліджень та оцінки наукових джерел.

Для здобувачів ступеня доктора філософії за освітньо-науковою програмою «Сучасні науково-педагогічні студії» спеціальності А1 «Освітні науки».

УДК 37.01/.02:001.8](075.8)

ПЕРЕДМОВА

Навчальний посібник «Педагогічні студії: від теорії до практики. Опорні конспекти, питання та завдання» призначений для здобувачів ступеня доктора філософії за освітньо-науковою програмою «Сучасні науково-педагогічні студії» спеціальності А1 «Освітні науки».

Його основна мета полягає у систематичному поданні та узагальненні ключових педагогічних знань, що є важливим для формування наукового світогляду, розвитку дослідницьких умінь і підготовки до самостійної науково-дослідної роботи. Навчальний посібник сприяє поглибленому розумінню педагогічних теорій та концепцій, їх практичного застосування у сучасній освіті, а також допомагає формувати критичне мислення, аналітичні та проєктувальні навички та вміння. Відповідно, він є корисним інструментом не лише для навчання, а й для наукових досліджень, підготовки дисертаційних робіт та розробки власних педагогічних проєктів.

Навчальний посібник охоплює чотири розділи: «Засади педагогіки», «Дидактика», «Теорія виховання» та «З історії педагогіки». Кожен розділ містить відповідну педагогічну тематику.

Розділ I. «Засади педагогіки» розглядає таку тематику:

Тема 1.1. Педагогіка як наука, її зв'язок з іншими науками. Методи педагогічного дослідження.

Тема 1.2. Розвиток, виховання і формування особистості. Індивідуальні особливості розвитку. Інклюзія. Вікові та індивідуальні особливості розвитку. Врахування індивідуальних особливостей.

Розділ II. «Дидактика» охоплює низку тем:

Тема 2.1. Дидактика як теорія навчання й освіти. Предмет і завдання дидактики. Основні дидактичні концепції. Характеристика сучасної дидактичної системи. Дидактика та методика.

Тема 2.2. Процес навчання як цілісна система. Функції освітнього процесу. Студент / учень як об'єкт і суб'єкт навчання і виховання. Структура діяльності викладача / вчителя в освітньому процесі. Діяльність викладача / учителя і студента / учня в різних видах навчання.

Тема 2.3. Педагогічна майстерність. Сутність педагогічної діяльності вчителя / викладача. Педагогічна майстерність і особистість учителя / викладача. Педагогічна техніка. Мовлення педагога як засіб педагогічної праці. Педагогічна майстерність як мистецька дія в театрі. Спільне і відмінне в театральному і педагогічному мистецтві. Майстерність педагогічного спілкування.

Тема 2.4. Підходи до організації навчання.

Тема 2.5. Закономірності і принципи навчання. Зміст освіти.

Тема 2.6. Методи і засоби навчання. Види і форми організації освітнього процесу.

Тема 2.7. Самостійна робота. Індивідуальна та групова автономія.

Тема 2.8. Дидактичні основи діагностики навчання. Суть контролю навчання як дидактичного поняття. Вимоги до контролю. Функції контролю. Види і форми контролю. Критерії оцінювання. Диференційоване навчання й оцінювання. Альтернативне оцінювання.

Тема 2.9. Педагогічні технології. Сутність та основні ознаки педагогічної технології. Типологія педагогічних технологій. Метод проєктів. Технологія організації групової діяльності. Інтерактивне навчання як сукупність технологій. Ігрові технології. Портфоліо. Навчальний контракт. «Перевернутий клас». Інформаційно-комунікаційні технології. Роль штучного інтелекту.

Розділ III. «Теорія виховання» включає таку тематику:

Тема 3.1. Теорія виховання. Суть процесу виховання. Основні закономірності та принципи виховання. Напрями виховання. Методи виховання. Форми організації виховного процесу. Основи національного виховання. Самовиховання. Перевиховання. Шляхи підвищення ефективності процесу виховання.

У межах Розділу IV. «З історії педагогіки» розглянуто:

Тема 4.1. Західноєвропейська педагогіка. Історія вітчизняної педагогіки.

Розділи наповнені актуальним змістом, що підкріплений опорними конспектами, таблицями, схемами та додатковими матеріалами для глибшого засвоєння. Важливою особливістю є система питань і завдань, які сприяють закріпленню знань, навчанню аналізу ситуацій, дискусії та обговоренню актуальних педагогічних проблем, а також розвитку вмінь критичного мислення, проєктування власних досліджень та оцінки наукових джерел. Окрім цього, особливу увагу приділено аналізу дисертаційних досліджень, що допомагає здобувачам формувати власний підхід до наукової роботи, вчитися критично оцінювати вже здійснені дослідження та інноваційно застосовувати здобуті знання у своїй педагогічній практиці та науковій діяльності.

*Доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри англійської мови
технічного спрямування №2 Національного технічного університету
України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»*

Синекон О. С.

Зміст

ПЕРЕДМОВА.....	3
Розділ I. Засади педагогіки	7
Тема 1.1.	7
Педагогіка як наука, її зв'язок з іншими науками.....	7
Методи педагогічного дослідження	15
Тема 1.2.	24
Розвиток, виховання і формування особистості.	
Індивідуальні особливості розвитку. Інклюзія.	
Вікові та індивідуальні особливості розвитку.	
Врахування індивідуальних особливостей	24
Розділ II. Дидактика	34
Тема 2.1.	34
Дидактика як теорія навчання й освіти. Предмет і завдання дидактики. Основні дидактичні концепції. Характеристика сучасної дидактичної системи. Дидактика та методика.....	34
Тема 2.2.	40
Процес навчання як цілісна система. Функції освітнього процесу.	
Студент / учень як об'єкт і суб'єкт навчання і виховання.	
Структура діяльності викладача / вчителя в освітньому процесі. Діяльність викладача / учителя і студента / учня в різних видах навчання	40
Тема 2.3.	45
Педагогічна майстерність. Сутність педагогічної діяльності вчителя / викладача. Педагогічна майстерність і особистість учителя / викладача. Педагогічна техніка. Мовлення педагога як засіб педагогічної праці. Педагогічна майстерність як мистецька дія в театрі. Спільне і відмінне в театральному і педагогічному мистецтві. Майстерність педагогічного спілкування.....	45
Тема 2.4.	54
Підходи до організації навчання.....	54
Тема 2.5.	67
Закономірності і принципи навчання. Зміст освіти	67

Тема 2.6.	76
Методи і засоби навчання. Види і форми організації освітнього процесу	76
Тема 2.7.	90
Самостійна робота. Індивідуальна та групова автономія.....	90
Тема 2.8.	106
Дидактичні основи діагностики навчання. Суть контролю навчання як дидактичного поняття. Вимоги до контролю. Функції контролю. Види і форми контролю. Критерії оцінювання.....	106
Диференційоване навчання й оцінювання. Альтернативне оцінювання	112
Тема 2.9.	121
Педагогічні технології. Сутність та основні ознаки педагогічної технології. Типологія педагогічних технологій	121
Педагогічні технології. Метод проєктів. Технологія організації групової діяльності. Інтерактивне навчання як сукупність технологій. Ігрові технології. Портфоліо. Навчальний контракт. «Перевернутий клас». Інформаційно-комунікаційні технології. Роль штучного інтелекту.....	126
Розділ III. Теорія виховання	142
Тема 3.1.	142
Теорія виховання. Суть процесу виховання. Основні закономірності та принципи виховання. Напрями виховання	142
Методи виховання. Форми організації виховного процесу. Основи національного виховання. Самовиховання. Перевиховання. Шляхи підвищення ефективності процесу виховання.....	148
Розділ IV. З історії педагогіки	158
Тема 4.1.	158
Західноєвропейська педагогіка. Історія вітчизняної педагогіки	158

Розділ І. Засади педагогіки

Тема 1.1.

Педагогіка як наука, її зв'язок з іншими науками

1. Педагогіка як наука: фундаментальні засади ефективного навчання і виховання
2. Актуальні педагогічні теми
3. Об'єкт, предмет та завдання педагогіки
4. Функції педагогіки
5. Основні категорії педагогіки
6. Система педагогічних наук
7. Зв'язок педагогічної науки з іншими науками

1. Педагогіка як наука, що закладає фундаментальні засади ефективного навчання і виховання

Термін «педагогіка» запозичено з грецької мови, що означає «той, хто веде дитину». Поступово слово отримало значення – виховувати, навчати та спрямовувати фізичний і духовний розвиток дитини. Педагогіка стала наукою, що вивчає процеси навчання й виховання дітей, а з середини ХХ століття – наукою про навчання й виховання людини в цілому.

Педагогіка відповідає на питання, що стосуються процесу навчання і виховання, зокрема, «Що?», «Як?», «Чому?», «Для чого?», «Яким чином?» та «Кому?» навчати і виховувати.

Педагогіка як прикладна наука зосереджена на ефективному вирішенні актуальних суспільних питань у сферах виховання, освіти і навчання, тому її часто називають *мистецтвом виховання*.

Педагогіка як наука досліджує природу виховання людини; закони, закономірності педагогічних явищ й умови їх реалізації в освітньому процесі; способи прогнозування результатів педагогічної діяльності, а також структуру і механізми взаємодії компонентів педагогічної системи.

Схему створено на основі визначення І. В. Зайченка

Складовими педагогіки є теорія навчання (дидактика) та теорія виховання.

2. Актуальні педагогічні теми

1. Рівність в освіті.
2. Інтеграція технологій.
3. Мотивація студентів.
4. Соціально-емоційне навчання.

5. Підготовка та професійний розвиток вчителів / викладачів.
6. Критичне мислення та креативність.
7. Методи оцінювання.
8. Штучний інтелект і освіта.

3. Об'єкт, предмет та завдання педагогіки

Об'єктом педагогіки є цілісний освітній процес, спрямований на розвиток і формування особистості шляхом виховання, навчання та здобуття освіти.

Предметом педагогіки є теорія і практика навчання особистості в освітньому процесі.

Завдання педагогіки:

- ✓ дослідження закономірностей освітнього процесу, його структури й механізмів;
- ✓ розробка теоретичних основ і методик організації педагогічної діяльності;
- ✓ визначення її змісту, принципів, форм організації, а також методів і прийомів її реалізації.

4. Функції педагогіки

Педагогіка описує, пояснює, порівнює, оцінює та узагальнює висновки про педагогічні явища.

Педагогіка охоплює низку функцій, які взаємопов'язані і сприяють цілісному розвитку особистості та підготовці її до життя у суспільстві.

С. М. Мартиненко і Л. Л. Хоружа виділяють аналітичну, пояснювальну, прогностичну та перетворювальну функції педагогіки. Окремо вони виділяють виховну, освітню й розвивальну функції. З урахуванням доповнень узагальнено представимо функції педагогіки.

ФУНКЦІЇ ПЕДАГОГІКИ

Функція	Сутність
Аналітична	дослідженні педагогічних явищ з метою їх глибокого розуміння, виявлення причинних зв'язків і структурних особливостей
Пояснювальна	з'ясування закономірностей і процесів виховання та навчання, що дозволяє краще зрозуміти їх природу та особливості
Прогностична	передбачення розвитку особистості та системи освіти з урахуванням сучасних тенденцій і можливих змін
Трансформаційна	сприяє активному впливу педагогіки на зміну суспільних умов і цінностей, формуючи нові соціальні орієнтири

Функція	Сутність
	й ціннісні засади для розвитку особистості і суспільства в цілому
Виховна	формування моральних цінностей і особистості
Освітня	забезпечення здобуття знань і навичок
Розвивальна	стимулювання інтелектуального та особистісного розвитку
Корекційна	виправлення та вдосконалення існуючих процесів виховання і навчання для підвищення їх ефективності, усунення недоліків і невідповідностей
Комунікативна	забезпечення ефективної взаємодії між учнями, вчителями та батьками

5. Основні категорії педагогіки

Найважливішими категоріями педагогіки є: **виховання, навчання, освіта, освітній процес, розвиток, формування особистості.**

Виховання – це цілеспрямований процес формування особистості та її цінностей через виховну діяльність, спрямовану на розв’язання конкретних виховних завдань.

Навчання – це спеціально організований і керований процес здобуття знань, навичок, умінь та досвіду, що реалізується через активну участь суб’єктів та об’єктів навчальної діяльності з метою особистісного розвитку та формування відповідних компетентностей.

Викладання – діяльність викладача, що спрямована на передачу знань, навичок і вмінь у процесі навчання.

Учіння – діяльність особистості (учня, студента), що спрямована на осмислення, засвоєння, відтворення та застосування знань, навичок і вмінь.

Знання, навички та уміння є фундаментальними складовими освітнього процесу: для вчителя вони виступають основою змісту освіти, а для учня / студента – результатами його засвоєння.

Освіта – це процес і результат здобуття системних знань, навичок, умінь і досвіду, що триває впродовж усього життя.

Розвиток – це процес зростання та вдосконалення особистості.

Формування – це процес становлення певних якостей, навичок і вмінь у конкретний період або під впливом певних чинників.

Відповідно до Закону України «Про освіту», **освітній процес** це «система науково-методичних і педагогічних заходів, спрямованих на розвиток особистості шляхом формування та застосування її компетентностей».

6. Система педагогічних наук

1. Загальна педагогіка.
2. Порівняльна педагогіка.
3. Вікова педагогіка.
4. Ясельна педагогіка.
5. Народна педагогіка.
6. Дошкільна педагогіка.
7. Духовна педагогіка.
8. Соціальна педагогіка.
9. Педагогіка школи.
10. Педагогіка вищої школи.
11. Педагогіка професійно-технічної освіти.
12. Історія педагогіки.
13. Музейна педагогіка.
14. Педагогіка третього віку.
15. Методика викладання окремих предметів.
16. Галузева педагогіка (військова, авіаційна, інженерна, медична, виправно-трудова педагогіка).
17. Сурдопедагогіка (виховання і навчання глухих і глухонімих).
18. Тифлопедагогіка (виховання і навчання сліпих і малозрячих).
19. Олігофренопедагогіка.
20. Логопедія.
21. Лікувальна педагогіка.
22. Реабілітаційна педагогіка.
23. Народна педагогіка.
24. Родинна педагогіка.
25. Козацька педагогіка.
26. Духовна педагогіка.

7. Зв'язок педагогічної науки з іншими науками

Педагогіка є міждисциплінарною наукою, що активно взаємодіє з іншими науками для покращення освітніх процесів і підвищення їхньої ефективності.

ЗВ'ЯЗОК ПЕДАГОГІКИ З ІНШИМИ НАУКАМИ

ПЕДАГОГІКА				
Психологія	Соціологія	Філософія	Фізіологія	Економіка
Дослідження психічних процесів	Вивчення соціального контексту	Цінності, ідеали	Вікові та фізіологічні особливості	Фінансування, ресурси

Питання та завдання

1. Питання

1. Чому педагогіка вважається важливою наукою?
2. Схарактеризуйте об'єкт і предмет педагогіки. Які її завдання та функції?
3. Які основні категорії педагогіки?
4. Чому виховання вважають вічною категорією?
5. Які педагогічні науки вам відомі і як їх охарактеризувати?
6. Як співвідноситься педагогіка з психологією, фізіологією, соціологією, філософією та іншими науками?

2. Завдання

1. Уявіть собі клас, де учні / студенти вивчають нову іноземну мову, але нерідко зазнають розчарування та втрати інтересу через те, що методи навчання, які застосовує вчитель / викладач, зосереджені переважно на механічному заучуванні та граматичних вправах, не враховуючи різноманітних способів засвоєння іншомовних мовленнєвих навичок і вмінь.
Яким чином педагогіка як наука може допомогти знайти рішення цієї проблеми та зробити процес навчання більш мотивуючим і результативним?
2. Учень зіштовхується з труднощами у спілкуванні та встановленні позитивних стосунків з однокласниками. Застосування яких галузей знань можуть допомогти вчителю ефективно вирішити цю проблему? Які конкретні стратегії та заходи слід застосувати для підтримки учня та сприяння його активній соціальній взаємодії у класі?
3. Ви помічаєте, що учні / студенти не виконують домашнє завдання. Як виправити ситуацію?
4. Під час опитування ви розумієте, що домашнє завдання було списане. Яким чином слід діяти в цій ситуації?
5. Вчитель помічає, що учні швидко втомлюються під час уроку і втрачають увагу, але не знає, як це врахувати у своїй роботі. Як використати психологічні знання для покращення освітнього процесу?
6. Педагог відчуває труднощі у створенні інклюзивного освітнього середовища через різницю у культурних цінностях учнів. Як соціологічні дослідження допоможуть йому краще зрозуміти і врахувати ці особливості?
7. Проаналізуйте вислови педагогів:
 - 1) «Педагогіка – не наука, а мистецтво, – найбагатше, складне, найвище й найнеобхідніше з усіх мистецтв. Мистецтво виховання спирається

на науку. Як мистецтво складне й широке, воно спирається на безліч складних наук; як мистецтво, воно, крім знань, вимагає здібності й нахилу, і як мистецтво ж, воно прагне до ідеалу, якого вічно намагаються досягти і який цілком ніколи недосяжний: до ідеалу довершеної людини. Сприяти розвиткові мистецтва виховання можна тільки взагалі поширенням серед вихователів тих найрізноманітніших антропологічних знань, на яких воно ґрунтується». *Я. Д. Ушинський*

2) «Має значення тільки те знання, яке використовується на практиці».

Гордон Драйден

3) «Виховують усі: люди, речі, явища. Але перш за все і найдовше – люди. З них на першому місці – батьки й педагоги». *Антон Макаренко*

8. Ознайомтеся з об'єктом і предметом дисертаційних досліджень і сформулюйте об'єкт і предмет власного дослідження.

Дисертація Дьячкової Я. О. «ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО СПРЯМОВАНОЇ АНГЛОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ГОВОРІННІ У МАЙБУТНІХ ПРАВОЗНАВЦІВ»

«Об'єктом дослідження є процес формування у майбутніх правознавців професійно спрямованої іншомовної компетентності в говорінні.

Предметом дослідження є методика формування у майбутніх правознавців професійно спрямованої англомовної компетентності в говорінні з використанням веб-квесту».

Дисертація Конопленко Л. О. «МЕТОДИКА НАВЧАННЯ УСНОГО АНГЛОМОВНОГО СПІЛКУВАННЯ З ВИКОРИСТАННЯМ ДІЛОВОЇ ГРИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ІЗ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ»

«Об'єктом дослідження є процес навчання усного англомовного спілкування майбутніх фахівців сектору ІТ.

Предметом дослідження є методика навчання діалогічного англомовного спілкування з використанням ділової гри майбутніх фахівців із інформаційної безпеки третього року навчання».

9. Створіть короткий огляд системи педагогічних наук, визначаючи основні напрямки та їх особливості, зокрема загальну педагогіку, вікову, дошкільну, педагогіку школи, вищої школи, професійно-технічної освіти, а також спеціальні галузі, такі як сурдопедагогіка, тифлопедагогіка, олігофренопедагогіка, логопедія, лікувальна та реабілітаційна педагогіка. Проаналізуйте їх роль у формуванні сучасної педагогічної науки та практики. а також зверніть увагу на історичний розвиток і національні особливості, зокрема народну, козацьку, родинну та духовну педагогіку.

10. Ознайомтеся з різними теоріями менеджменту та оберіть ту, яка, на вашу думку, найкраще відповідає вашим дослідницьким цілям. Як ви могли б адаптувати або трансформувати цю теорію для розробки власної методики?

- I. **Теорія «7 S»** – управлінська модель, розроблена в McKinsey & Company. Вона складається з семи взаємозалежних факторів, які, за припущенням авторів, впливають на ефективність організації: «Hard S» (стратегія, структура, системи) та «Soft S» (спільні цінності, стиль управління, кваліфікація персоналу, вміння).
- II. **Ситуаційний підхід** стверджує, що не існує універсального найкращого способу управління; ефективність залежить від конкретної ситуації, тому менеджер повинен обирати відповідний стиль управління залежно від обставин.
- III. **Адміністративна теорія Файоля** – наголошує на плануванні, організації, керівництві, координації та контролі як ключових функціях управління.
- IV. **Ієрархія потреб Маслоу** – передбачає, що мотивація залежить від п'яти рівнів потреб, від базових до самореалізації.
- V. **Теорія систем** – розглядає організації як складні взаємозалежні системи, де всі компоненти взаємодіють для досягнення спільних цілей.
- VI. **Трансформаційне лідерство** – зосереджується на натхненні та мотивації послідовників для досягнення надзвичайних результатів.
- VII. **Теорії стилів керування**. Наприклад, **теорія X** і **теорія Y** – описує два протилежні стилі управління: авторитарний (X) і партисипативний (Y).

Література

- 1. Закон України. Про освіту. № 4574-IX від 21.08.2025р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
- 2. Зайченко І. В. Педагогіка: підруч. / І. В. Зайченко. 3-тє видання, перероб. та допов. – Київ : Видавництво Ліра-К, 2016. – 608 с.
- 3. Мартиненко С. М., Хоружа Л. Л. Загальна педагогіка: навч. посіб. / С. М. Мартиненко, Л. Л. Хоружа. – Київ : МАУП, 2002. – 176 с.
- 4. Фіцула М. М. Педагогіка: навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. / М. М. Фіцула. – Київ : Видавничий центр «Академія», 2002. – 306 с.

Методи педагогічного дослідження

1. Фундаментальні і прикладні дослідження
2. Визначення поняття «методи педагогічного дослідження»
3. Методи емпіричного дослідження. Методи теоретичного дослідження. Методи математичної статистики
4. Кількісні, якісні та змішані методи дослідження

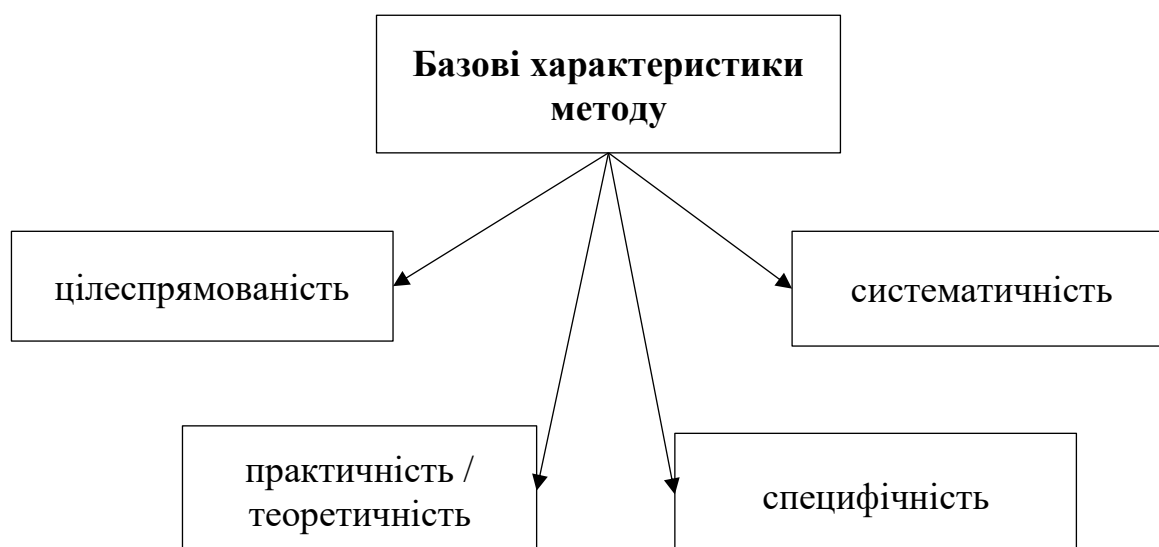
1. Фундаментальні і прикладні дослідження

НАУКОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ

Фундаментальні дослідження	Прикладні дослідження
здобуття нових знань про природу, суспільство або явища без безпосереднього їхнього практичного застосування	застосування наукових знань для вирішення практичних задач, що сприяють розвитку технологій, економіки та побуту
Приклади	
вивчення структури атомів, дослідження основних законів фізики	розробка нових ліків, програмного забезпечення; розробка, удосконалення та впровадження конкретних методів і прийомів навчання

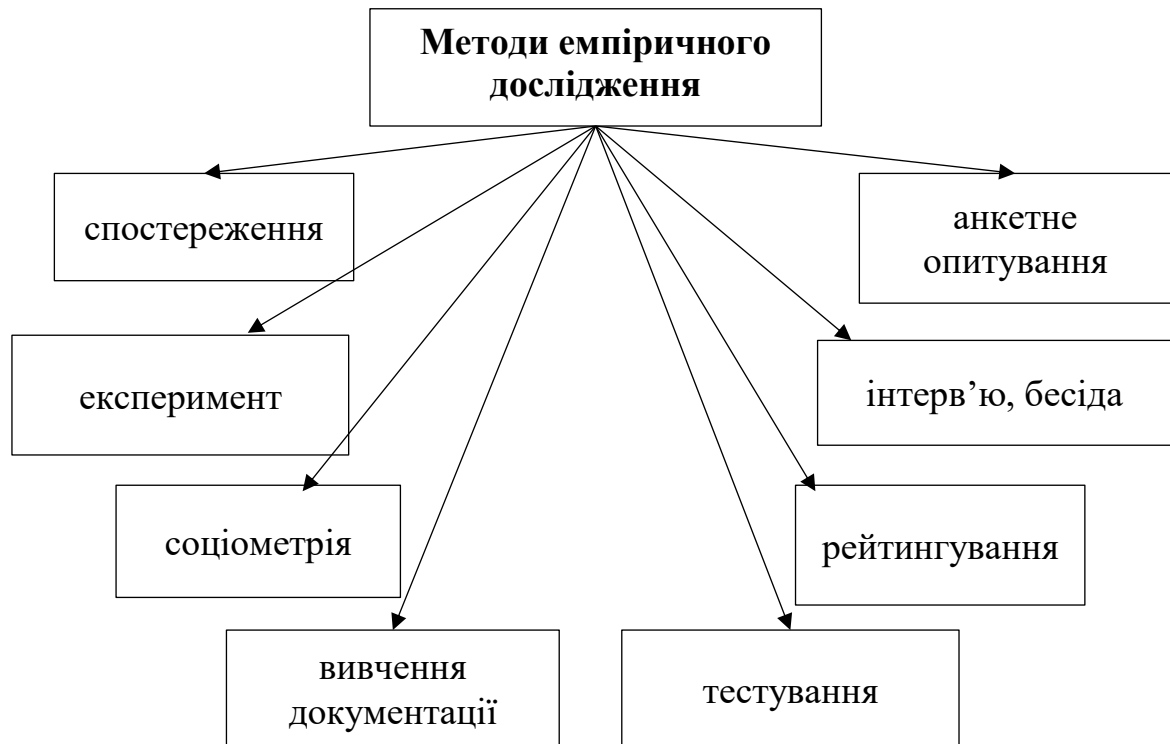
2. Визначення поняття «методи педагогічного дослідження»

Методи педагогічного дослідження – це система взаємопов'язаних прийомів і дій, що використовуються для аналізу педагогічних явищ для досягнення певної мети.

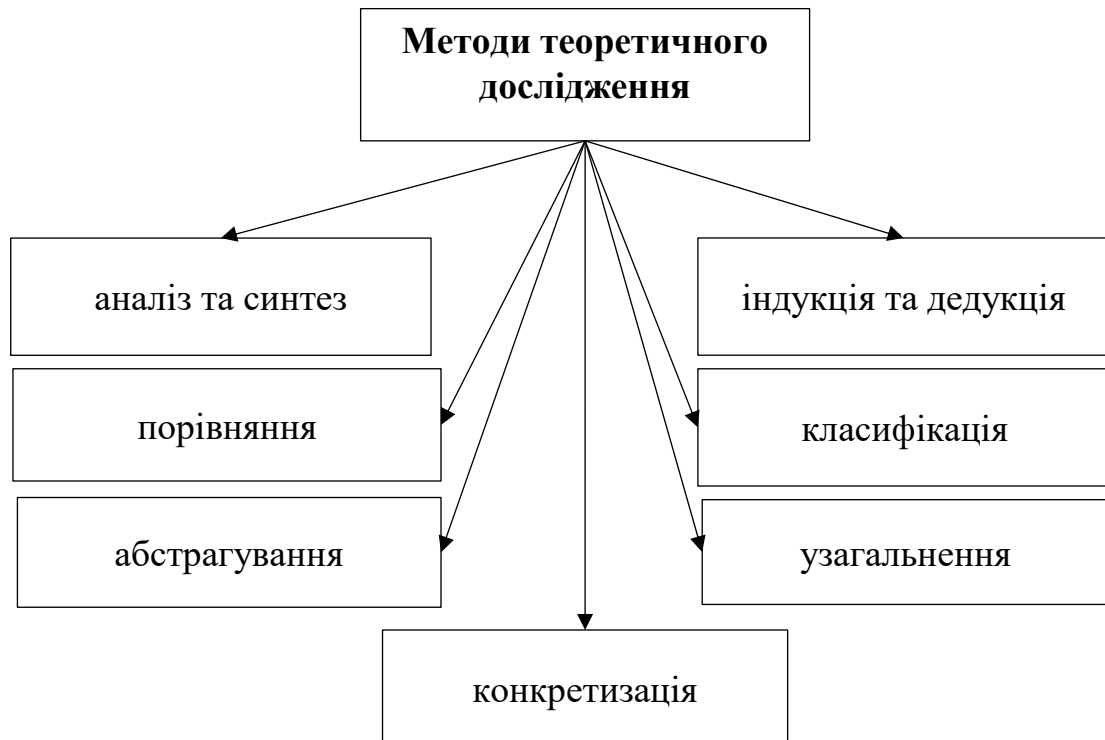

**3. Методи емпіричного дослідження. Методи теоретичного дослідження.
Методи математичної статистики**

МЕТОДИ ЕМПІРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

МЕТОДИ ТЕОРЕТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

МЕТОДИ МАТЕМАТИЧНОЇ СТАТИСТИКИ

описова статистика	середні значення, медіана, мода, розподіли
перевірка гіпотез	t-тест, хі-квадрат тест
кореляційний аналіз	визначення зв'язків між змінними
регресійний аналіз	прогнозування результатів навчання
аналіз дисперсії	ANOVA для порівняння груп

4. Кількісні, якісні та змішані методи дослідження

КІЛЬКІСНІ, ЯКІСНІ ТА ЗМІШАНІ МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Кількісні методи дослідження	Якісні методи дослідження
➤ збір та аналіз числових даних для виявлення статистичних закономірностей і тенденцій	➤ глибоке розуміння сутності явищ, їхньої природи та контексту
➤ анкетні опитування, експериментальні дослідження	➤ інтерв'ю, контент-аналіз та тематичний аналіз текстів або спостереження

Змішані методи дослідження охоплюють *якісні та кількісні*.

АНКЕТУВАННЯ

За формою	письмове та усне анкетування
За метою	дослідницьке (для збору даних про певні характеристики або ставлення), оцінювальне (для визначення рівня знань або навичок) та контрольне (для перевірки досягнення цілей)
За структурою	відкриті анкети (з відкритими питаннями, де відповіді формулює сам респондент) та закриті (з фіксованими варіантами відповідей)
За форматом	автоматизоване анкетування

ПЕДАГОГІЧНЕ СПОСТЕРЕЖЕННЯ

За об'єктом	фронтальне (спостереження за класом), індивідуальне (за окремим учнем / студентом / педагогом), та групове (за діяльністю кількох осіб одночасно)
За метою	дослідницьке (для збору даних про певні характеристики або ставлення), оцінювальне (для визначення рівня знань, навичок та вмінь), контрольне (для перевірки досягнення цілей)
За структурою	відкриті анкети (з відкритими питаннями) та закриті (з фіксованими варіантами відповідей), змішані
За форматом	автоматизоване анкетування

Метод бесіди – передбачає діалогічну взаємодію між педагогом і учнями / студентами або між учнями / студентами для досягнення освітніх, виховних або діагностичних цілей.

Метод інтерв'ю – це збір інформації шляхом запитань, що дозволяє отримати дані про досвід, думки, ставлення або рівень знань співрозмовника.

За структурою	➤ структуроване передбачає список запитань та послідовність; ➤ напівструктуроване має гнучкий сценарій, що дозволяє додаткові питання; ➤ вільне – розмова без заздалегідь підготовлених запитань і відповідей
За формою	➤ письмове та усне

ЕКСПЕРИМЕНТ

1. Об'єкт експерименту.
2. Суб'єкти експериментального навчання.
3. Мета експерименту.
4. Завдання.
5. Етапи методичного експерименту: етап організації (розробка гіпотези); етап реалізації (здійснення експериментального навчання); етап констатації (виявлення кількісних і якісних результатів); етап інтерпретації результатів, виявлення труднощів.
6. Формулювання гіпотези.
7. Визначення варійованої умови експерименту і неварійованих величин.

Питання та завдання

1. Питання

1. Що означає поняття «методи дослідження»?
2. Яка специфіка методів емпіричного дослідження?
3. Яка специфіка теоретичних методів дослідження?
4. Які методи математичної статистики ви знаєте?
5. Що включають методи змішаного дослідження?
6. Які етапи педагогічного експерименту?

2. Завдання

1. Дайте визначення поняття «методи педагогічного дослідження», поясніть специфіку методів емпіричного дослідження (спостереження, вимірювання, експеримент та інші) та теоретичного дослідження (ідеалізація, формалізація, логічні й історичні методи та інші).
2. Ознайомтеся з методами дослідження І. П. Задорожної (дисертація «Теоретико-методичні засади організації самостійної роботи майбутніх учителів з оволодіння англомовною комунікативною компетенцією») і окресліть методи дослідження у власному дослідженні.

«Методи дослідження:

— *теоретичні*: критичний аналіз вітчизняних та іноземних психологічних, педагогічних, лінгвістичних і методичних літературних джерел із теми, що досліджується, освітніх документів, навчальних програм; порівняльний аналіз та методична інтерпретація результатів експериментальних психологічних досліджень стосовно формування самостійності студентів, процесів саморегуляції в їхній навчальній діяльності; методи системно-структурного аналізу й синтезу, за допомогою яких зіставлялися теоретичні підходи до визначення й обґрунтування концептуальних засад організації самостійної роботи майбутніх учителів з оволодіння англомовною комунікативною компетентністю; метод моделювання, застосування якого дало змогу розробити модель організації самостійної роботи майбутніх учителів з оволодіння англомовною комунікативною компетентністю;

— *емпіричні*: опитування викладачів та студентів із метою виявлення їхнього ставлення до самостійної роботи та особливостей її організації в різних вищих навчальних закладах; тестування студентів I–IV курсів із метою виявлення рівня сформованості англомовної комунікативної компетентності; наукове спостереження за організацією самостійної роботи майбутніх учителів англійської мови з оволодіння англомовною комунікативною компетентністю; експериментальне навчання; якісний і кількісний аналіз експериментальних даних;

– методи математичної статистики для математичної обробки результатів експерименту».

3. Проаналізуйте методи дослідження, представлені в наведеній статті зарубіжного видання, визначивши їхню специфіку та можливі обмеження.

Anandari C. L., Suryaman M., & Basikin B. (2025). "AM I READY TO TEACH?": EFL PRE-SERVICE TEACHERS' MENTAL READINESS TO TEACH AND IMPLICATION FOR TEACHER EDUCATION. *LLT Journal: A Journal on Language and Language Teaching*, 28(2), 809–827. <https://doi.org/10.24071/llt.v28i2.12090>

“Method

Research design

*This study employed a **qualitative approach** using narrative analysis (Saldaña, 2021) to provide the researchers with more room and depth to explore the participants' mental readiness to teach. In this study, the EFL PSTs narrated the irinner feelings based on their personal journeys. The honest and authentic narratives captured the participants' process in embracing their upcoming new life as future teachers.*

Participants and research setting

Twenty-three EFL PSTs participated in this study. They were third-year students who attended the department of English language education in a private university in Indonesia, aged circa 21–22 years old, with 8 males and 15 females. As third-year students, they were required to attend a required micro teaching for one semester, a required class considered as a teaching practice in the department's curriculum. Their English proficiency in listening, speaking, reading, and writing was between upper intermediate and advanced; thus, writing their thoughts and feelings in English was not a hassle. The EFL PSTs had filled out a consent form to ensure their participation in the research. They were also given the reassurance of confidentiality of their data and written journals; thus, in this research, their names were written using pseudonyms (PST1, PST2, PST3...PST23). The micro teaching course was designed as a 2-credit hour class with 4 meeting hours a week. Therefore, they had two 4-hour classes every week.

Data collection

The reflection journals were used to gain insights about the PSTs' initial feelings, thoughts, and perceptions about teaching and how they see themselves as future teachers at the beginning of the semester. LaBoskey (1993) states that “when novices engage in this reflective process, they must reflect about something; there is a content to their reflection” (p. 26). Thus,

to see such a kind of engagement, written documents in the form of written reflections are needed.

The reflection writings for the data collection were written in the fourth meeting of the micro teaching class. In the first 3 meetings, the PSTs learned about the theoretical foundations of pedagogical knowledge, analyzed videos that visualize different types of teachers and how they teach in different settings, and discussed the possible ups and downs of becoming good teachers with their peers and lecturers. In their reflection writings, the EFL PSTs should include the answers to the following questions:

1. How do you know if you are mentally ready to become an English teacher?
2. What have you learned so far about yourself in terms of your readiness to manage the class and your confidence and grit in teaching? Or, what were your big takeaways from how your lecturer described the ups and downs of teaching life?

The 23 reflective writings were written outside the class hours so that the PSTs had the opportunity to write them in their own time and place. Before the submission in the following week, they were allowed to discuss the answers with their peers to help each other brainstorm and organize their thoughts, opinions, and feelings. This step was deemed effective in helping them to have rich, insightful, and thoughtful reflections. Therefore, they had little difficulty in comprehending the guided questions and developing them into reflective writing of 300–500 words.

Data analysis

The reflection writings that the PSTs wrote were considered as narrative data. The data were analyzed using categorical-content analysis from Lieblich et al. (1998). Four steps of data analysis were employed. Firstly, the initial coding was generated by using descriptive codes. The written reflections were read many times and coded based on the emerging common topics. The codes were generated through meticulous line-by-line identification. As an example, one excerpt from the journal, “I honestly felt nervous because I didn’t think I was ready to teach. I’m just not mentally ready. My English is still lacking. I still need to learn more before I teach other people”, was initially coded as “insecure” because the keywords “don’t think I was ready to teach”, refers to feeling of being insecure with one’s teaching skill. Secondly, after identifying the initial coding, the codes were clustered into common themes and categorized into certain groups. For example, expressions like “mentally ready” and “mental readiness” are grouped as one theme because they were closely related to the participants’ experiences in exploring their mental condition. The next step taken was deciding which codes could be merged.

Some codes that had a common theme were merged into one and put under one specific theme. For example, expressions such as “I have big doubts about my teaching skill” and “I’m not sure if I can become a good English teacher” were put into one specific theme of “negative emotion” because both referred to the feeling of being too self-conscious.

Throughout the data analysis, the researchers kept in mind how to deal with the trustworthiness of the analysis. First, the lead researcher conducted the initial coding of three randomly selected journal entries and developed the codes, definitions, and themes. For instance, the code “positive emotion” refers to “any expressions regarding positive mindsets, grit, and determination to thrive”, which is based on a participant’s journal entry: “I must overcome the weakness that I have. I am determined to succeed. I’ll do my best.” After the initial coding conducted by the lead researcher was completed, the other two co-researchers followed the same steps individually. The three results were then compared to finalize the codes, definitions, and themes. The number of frequencies of the codes determined the ranks of the codes themselves. A high frequency suggested a significant and strong recurring theme. A low frequency, on the other hand, suggested an insignificant and minor theme.”

4. Підготуйте дослідження на тему «Сучасний стан навчання ...», яке передбачає збір і аналіз якісних даних шляхом проведення інтерв’ю та кількісних даних за допомогою анкет для вивчення та обґрунтування власного дослідження.

Література

1. Задорожна І. П. Теоретико-методичні засади організації самостійної роботи майбутніх учителів з оволодіння англомовною комунікативною компетенцією : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.02 / Ірина Павлівна Задорожна. – Київ, 2012. – 770 с.
2. Зайченко І. В. Педагогіка: підручник / І. В. Зайченко. – 3-тє видання, перероб. та допов. – Київ : Видавництво Ліра-К, 2016. – 608 с.
3. Фіцула М. М. Педагогіка: навч. посіб. для студ. вищ. пед. закл. осв. / М. М. Фіцула. – Київ : Видавничий центр «Академія», 2002. – 306 с.
4. Anandari C. L., Suryaman M., Basikin B. “Am I ready to teach?”: EFL pre-service teachers’ mental readiness to teach and implication for teacher education / C. L. Anandari, M. Suryaman, B. Basikin // LLT Journal: A Journal on Language and Language Teaching. 2025. – Vol. 28. – No. 2. – P. 809–827. <https://doi.org/10.24071/llt.v28i2.12090>

Тема 1.2.

**Розвиток, виховання і формування особистості.
Індивідуальні особливості розвитку. Інклюзія.
Вікові та індивідуальні особливості розвитку.
Врахування індивідуальних особливостей**

1. Різниця понять «людина», «індивід», «особистість»
2. Зовнішні і внутрішні умови розвитку людини
3. Суперечності як рушійні сили розвитку людини
4. Фактори, що впливають на розвиток людини
5. Інклюзивне навчання
6. Вікові та індивідуальні особливості розвитку.
Врахування індивідуальних особливостей

1. Різниця понять «людина», «індивід» та «особистість»

РІЗНИЦЯ ПОНЯТЬ «ЛЮДИНА», «ІНДИВІД», «ОСОБИСТІСТЬ»

Людина	Індивід	Особистість
представник виду Homo sapiens, наділений інтелектом, має здатність задовольняти свої потреби	окрема особа, має свої унікальні фізичні та психологічні характеристики	сукупність різноманітних рис людини (інтелектуальних, моральних, емоційних, соціальних), які визначають її індивідуальність та формуються в процесі взаємодії з іншими людьми

2. Зовнішні і внутрішні умови розвитку людини

Розвиток людини – процес становлення особистості під впливом зовнішніх і внутрішніх, керованих і некерованих чинників, серед яких провідну роль відіграють цілеспрямоване виховання та навчання. (Визначення модифіковане на основі трактувань М. М. Фіцули та Н. П. Волкової).

ЗОВНІШНІ І ВНУТРІШНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ЛЮДИНИ

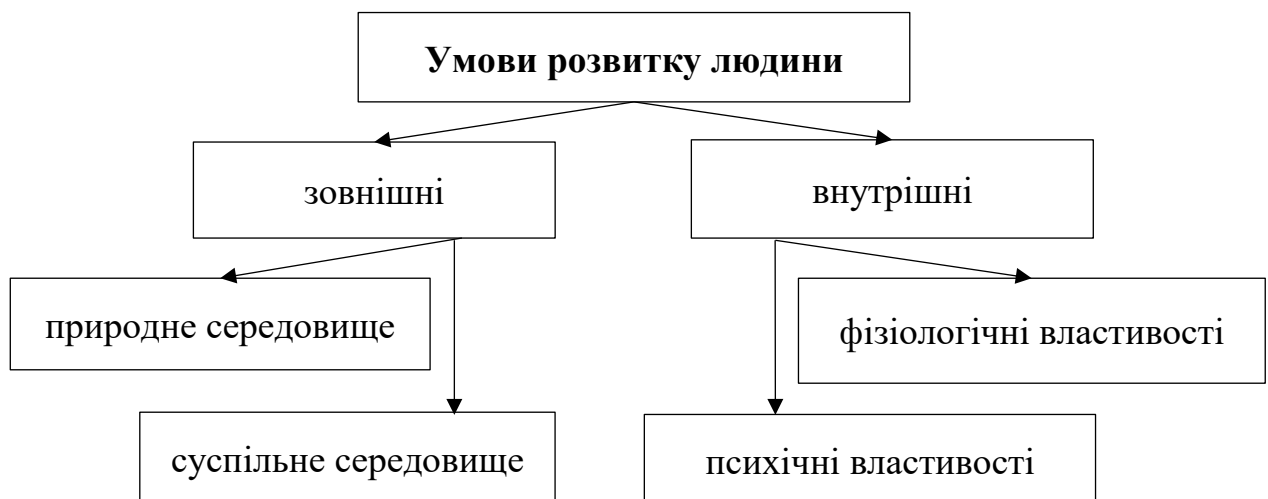

Схема укладена на основі трактувань І. В. Зайченка та Н. П. Волкової

3. Суперечності як рушійні сили розвитку людини

СУПЕРЕЧНОСТІ ЯК РУШІЙНІ СИЛИ РОЗВИТКУ ЛЮДИНИ

Внутрішні суперечності		Зовнішні суперечності	Загальні (універсальні) суперечності	Індивідуальні суперечності
Приклади	суперечність між бажанням говорити вільно іноземною мовою і страхом помилок, між бажанням швидко вивчити іноземну мову і необхідністю повторювати матеріал	суперечність між прагненням практикувати іноземну мову з носіями і обмеженими можливостями для комунікації через мовний бар'єр або відсутність іношомовного оточення	суперечність між потребою в швидкому засвоєнні нових іншомовних знань та обмеженістю часу або ресурсів для навчання	суперечність між бажанням виступити перед аудиторією та страх або низька впевненість у своїх іншомовних знаннях, навичках та вміннях виступити

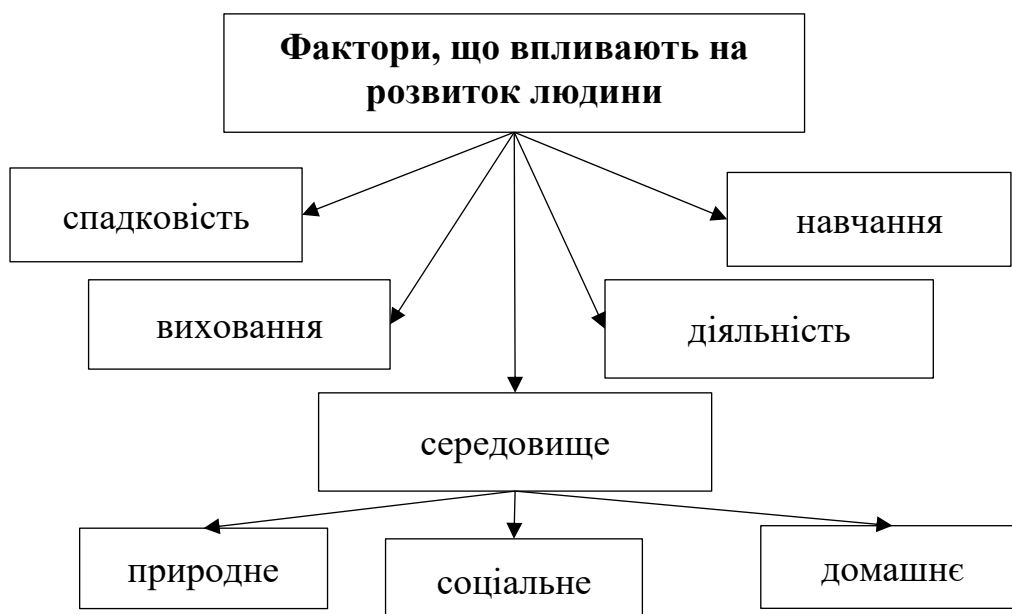
4. Фактори, що впливають на розвиток людини

Розвиток людини, як складний і тривалий процес, передбачає як кількісні зміни (наприклад, збільшення вмінь, асоціацій), так і якісні зміни (наприклад, вдосконалення самостійної діяльності).

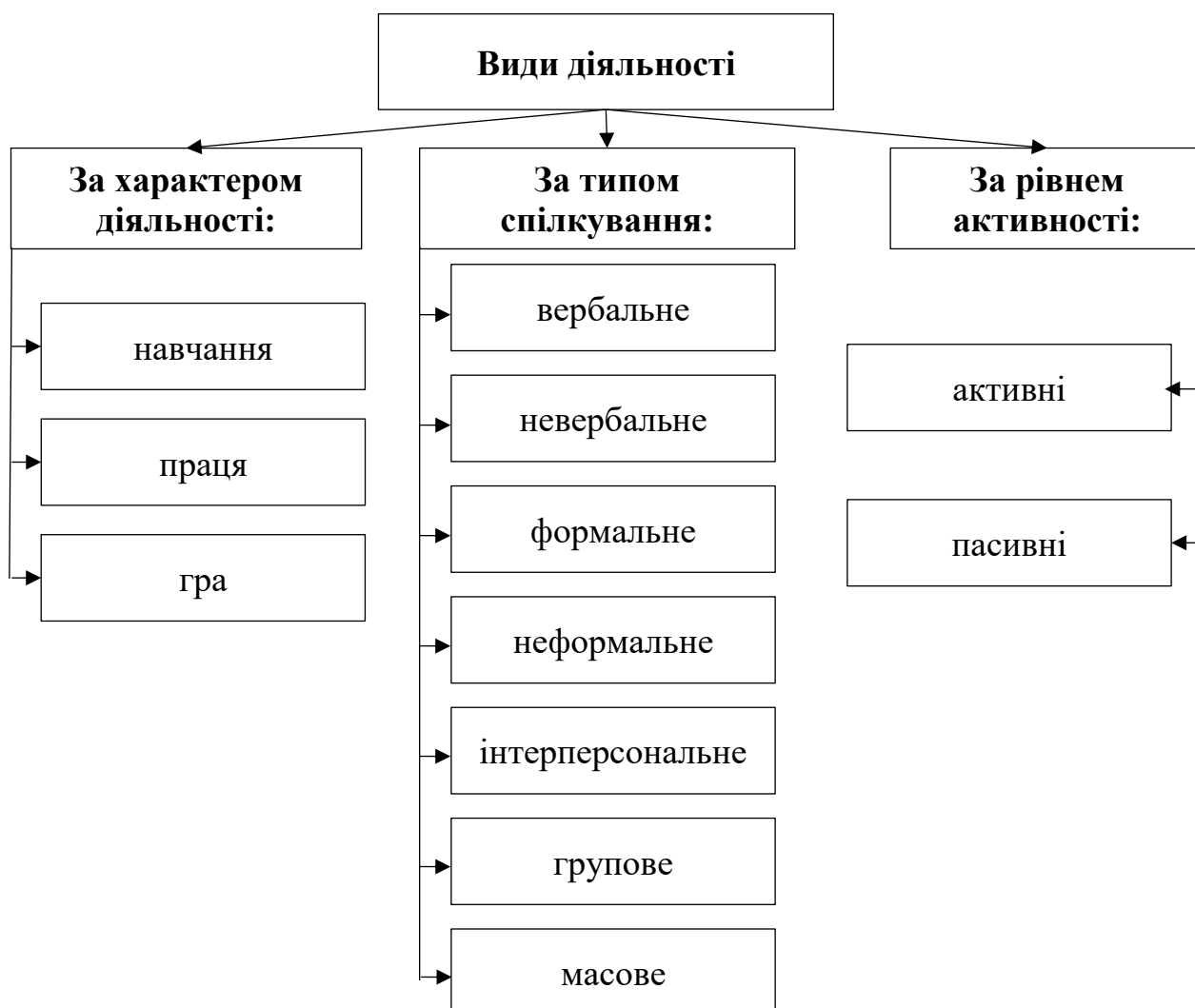
Процес **формування людини** відбувається через цілеспрямовану взаємодію з іншими людьми, навчання, виховання і самовиховання.

Виховання – «це процес цілеспрямованої і свідомо контрольованої соціалізації (сімейне, релігійне, шкільне виховання)». (За І. В. Зайченком)

ФАКТОРИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА РОЗВИТОК ЛЮДИНИ
(за І. В. Зайченком, Н. П. Волковою)

ВИДИ ДІЯЛЬНОСТІ

Спілкування як вид діяльності передбачає обмін інформацією, думками, емоціями між людьми та сприяє взаємодії між комунікантами.

За типом спілкування можна виділити такі види: вербальне (словесне), невербальне (жести, міміка), формальне (офіційне, ділове), неформальне (неофіційне), інтерперсональне (міжособистісне), групове (у групі), масове (між великими групами).

5. Інклюзивне навчання

Відповідно до Закону України «Про освіту»:

«Особа з особливими освітніми потребами (ООП) – це особа, яка потребує додаткової постійної чи тимчасової підтримки в освітньому процесі з метою забезпечення права на освіту, сприяння розвитку особистості, поліпшення стану здоров'я та якості життя, підвищення рівня участі у житті громади».

«Інклюзивне навчання – це система освітніх послуг, що забезпечує реалізацію права на освіту осіб з особливими освітніми потребами, а також їх соціалізацію та інтеграцію в суспільство».

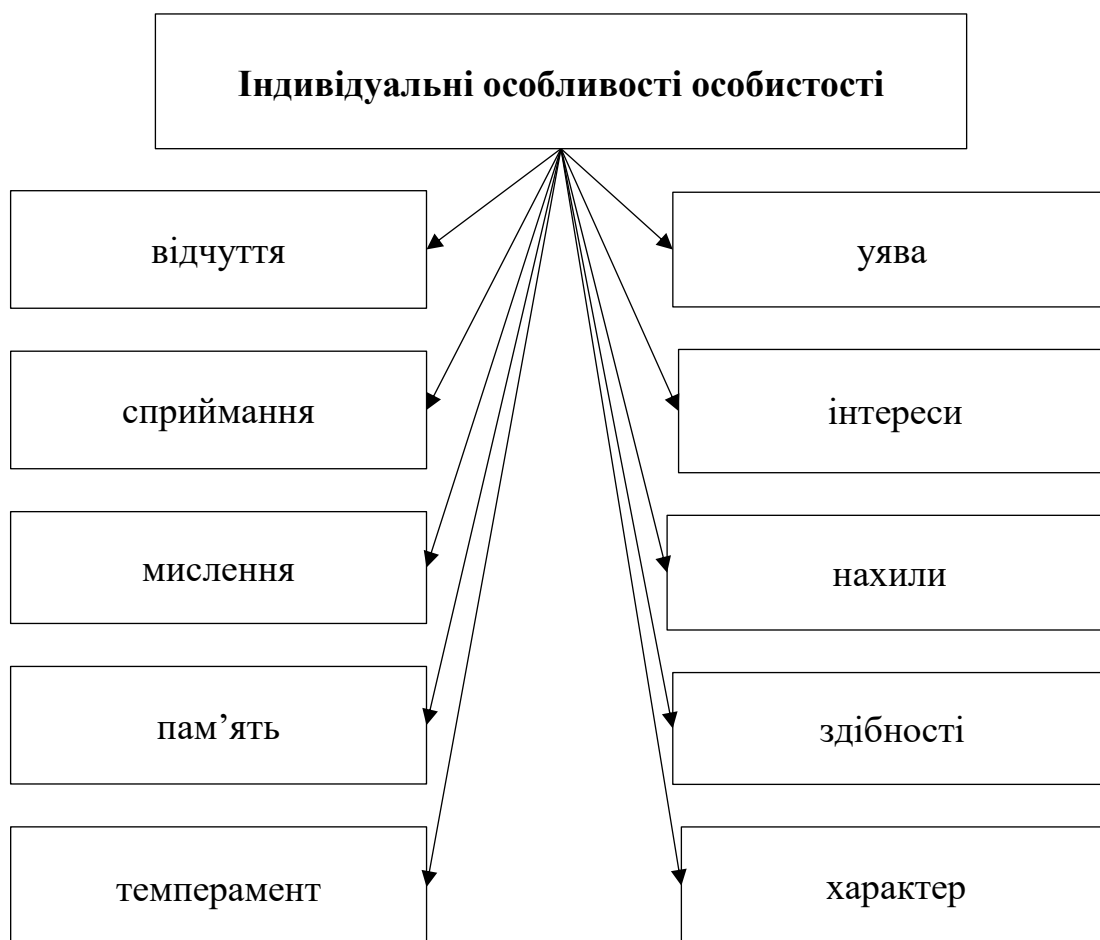
«Індивідуальна програма розвитку особи з особливими освітніми потребами – це документ, що забезпечує індивідуалізацію навчання особи з особливими освітніми потребами, визначає перелік необхідних психолого-педагогічних, корекційно-розвиткових та інших послуг і засобів для розвитку дитини, який розробляється групою фахівців з обов'язковим залученням батьків чи інших законних представників дитини».

Закон України «Про освіту» (№ 2145-VIII від 05. 09. 2017 р.). Пояснювальна записка – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2053-19#Text>

КАТЕГОРІЇ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ (за М. Порошенко)

Класифікаційні ознаки	Категорії дітей з особливими освітніми потребами
Порушення психофізичного розвитку	Діти, які мають порушення розвитку: • інтелектуальні порушення; • порушення зору; • порушення слуху; • порушення опорно-рухового апарату; • порушення мовлення; • складні порушення психофізичного розвитку. Діти, які мають захворювання: • такі, які потребують постійного медичного нагляду, або періодичного здійснення індивідуальних медичних процедур із забезпечення життєдіяльності людини та/або контролю за її станом, в тому числі із встановленим електро-кардіостимулятором або іншим електронним імплантатами чи пристроями; • такі, що можуть бути перешкодою для проходження зовнішнього незалежного оцінювання, визначені МОН спільно з МОЗ
Особливості навчальної діяльності	Діти, які можуть зіштовхуватися з труднощами у освітній діяльності: • дислексія, дискалькулія. Обдаровані діти: • здобувають спеціалізовану освіту та / або можуть прискорено опанувати зміст навчальних предметів одного чи декількох класів, освітніх рівнів
Особливості встановлення контактів із соціальним середовищем	Діти, які мають первазивне (наскрізне) порушення розвитку: • розлади аутистичного спектру
Особливості, зумовлені впливом соціального середовища	Діти, які: • потребують підтримки у навчанні, що пов'язана з проживанням на тимчасово окупованій території або у населених пунктах, на території яких органи державної влади тимчасово не здійснюють свої повноваження, або у населених пунктах, що розташовані на лінії зіткнення; • мають статус внутрішньо переміщених, діти-біженці та діти, які потребують додаткового та тимчасового захисту; • здобувають(ли) освіту в закладах загальної середньої освіти з навчанням мовами корінних народів і національних меншин

6. Вікові та індивідуальні особливості розвитку. Врахування індивідуальних особливостей.

ІНДИВІДУАЛЬНИЙ ПІДХІД ПЕРЕДБАЧАЄ

➤	вивчення рис особистості
➤	вивчення умов життя
➤	пристосування форм і методів педагогічного впливу
➤	створення сприятливих можливостей особистості для розвитку

ВІКОВА ПЕРІОДИЗАЦІЯ (за Е. Еріксоном)

<i>немовля</i> (з моменту народження до одного року)
<i>ранній вік</i> (1 – 3 роки)
<i>дошкільний вік</i> (3 – 6, 7 роки)
<i>підлітковий вік</i> (7 – 12 років)
<i>юність</i> (13 – 18 років)
<i>рання зрілість</i> (третє десятиліття)
<i>середній вік</i> (четверте і п'яте десятиліття)
<i>пізня зрілість</i> (після шостого десятиліття)

Питання та завдання

1. Питання

1. Як поняття «людина», «індивід» та «особистість» відрізняються між собою?
2. Які основні умови визначають розвиток людини?
3. Які різновиди суперечностей виступають рушіями розвитку особистості та як вони впливають на її формування? Як вирішувати конфлікти між різними видами суперечностей, що виникають у процесі розвитку особистості?
4. Які фактори впливають на розвиток людини? Яким чином сучасні технології та соціальні зміни впливають на фактори, що формують особистість? Яку роль відіграє спадковість у розвитку особистісних характеристик? Як середовище впливає на формування і розвиток особистості? Які виклики виникають у розвитку особистості у контексті різних типів середовищ (місто, село, цифрове середовище)?
5. Чи можливо повністю контролювати розвиток людини, враховуючи її спадковість і середовище, і які етичні питання виникають у цьому процесі?
6. Яка роль виховання у формуванні й розвитку особистості?
7. Яке значення та роль діяльності у процесі особистісного розвитку? Які проблеми виникають у процесі формування особистості через діяльність у сучасному світі?
8. У чому полягає сутність інклюзивного навчання і які цілі воно переслідує? Які класифікаційні ознаки та категорії дітей з особливими освітніми потребами існують? Як інтелектуальні здатності впливають на навчання та розвиток учнів / студентів з особливими освітніми потребами?
9. Як впровадження інклюзивного навчання змінює уявлення про інвалідність і роль освітнього процесу? Як різні типи особливих освітніх потреб впливають на можливості навчання і соціалізації дітей? Які підходи найбільш ефективні для їх підтримки?
10. Що таке вікова періодизація і на чому ґрунтується її класифікація? Що ви розумієте під віковими особливостями і чому важливо враховувати їх у навчанні та вихованні?
11. Що таке акселерація і які педагогічні виклики вона створює? Яка суть закону нерівномірного розвитку? Які періоди вважаються сенситивними у розвитку особистості?
12. Яка роль соціалізації особистості і як вона відбувається?
13. Чому підлітки переживають труднощі в розвитку?
14. Що таке індивідуальні особливості? Як їх необхідно враховувати в освітньому процесі?

2. Завдання

1. Проаналізуйте проблемні ситуації та поясніть, як би ви їх вирішували.
 - 1) Одна дитина в класі має порушення зору. Як вчителю забезпечити їй комфортне навчання та максимально врахувати її потреби?
 - 2) Учень має проблеми зі слухом. Як педагог може підтримати учня, щоб він міг активно брати участь у освітньому процесі?
 - 3) Декілька дітей у класі мають рухові обмеження. Як створити інклюзивне середовище для таких дітей, щоб вони могли комфортно навчатись і спілкуватися з однокласниками?
 - 4) Учень має алергію на певні продукти харчування. Як забезпечити рівні можливості для цього учня під час шкільних заходів?
2. Оберіть цитату про інклюзивне навчання і коротко висловіть свою думку щодо неї.
 - 1) “Every student can learn, just not on the same day or in the same way”. George Evans
 - 2) “Inclusion is not a strategy to help people fit into the systems and structures which exist in our societies; it is about transforming those systems and structures to make it better for everyone”. Diane Richler
 - 3) “Special education is not a place. It’s a service”. Loretta Claiborne
 - 4) “The most important thing in communication is hearing what isn’t said”. Peter Drucker
 - 5) “Inclusive education is not a privilege. It is a fundamental human right”. Ban Ki-moon
 - 6) “The highest result of education is tolerance”. Helen Keller
 - 7) “We need to give every individual the opportunity to reach their full potential, regardless of their background or circumstance”. Cory Booker
 - 8) “Inclusive education seeks to address the learning needs of all children, with a specific focus on those who are vulnerable to marginalisation and exclusion. The goal is to promote opportunities for all children to participate and be treated equally”. Andie Fong Toy
 - 9) “It shouldn’t matter how slowly a child learns. What matters is that we encourage them to never stop trying”. Robert John Meehan

Взято з: <https://learningforapurpose.com/special-education-quotes/>

Література

1. Волкова Н. П. Педагогіка : навч. посібн. Київ : Академвидав, 2007. – 616 с.
2. Зайченко І. В. Педагогіка: підручник / І. В. Зайченко. 3-тє видання, перероб. та допов. – Київ : Видавництво Ліра-К, 2016. – 608 с.

3. Закон України «Про освіту» (№ 2145-VIII від 05. 09. 2017 р.). Пояснювальна записка. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2053-19#Text>
4. Колупаєва А. А., Таранченко О. М. Інклюзія: покроково для педагогів : навч.-методич. посіб. (Серія «Інклюзивна освіта»). / А. А. Колупаєва, О. М. Таранченко. – Київ, 2023. – 232 с.
5. Організаційно-методичні засади діяльності інклюзивно-ресурсних центрів : навч.-методич. посіб. / За заг. ред. М. А. Порошенко та ін. – Київ, 2018. – 252 с.
6. Фіцула М. М. Педагогіка: навч. посіб. для студ. вищ. пед. закл. осв. / М. М. Фіцула. – Київ : Видавничий центр «Академія», 2002. – 306 с.
7. 25 Special Education Quotes About Inclusion. – [Electronic resource]. – Access link : <https://learningforapurpose.com/special-education-quotes/>

Розділ II. Дидактика

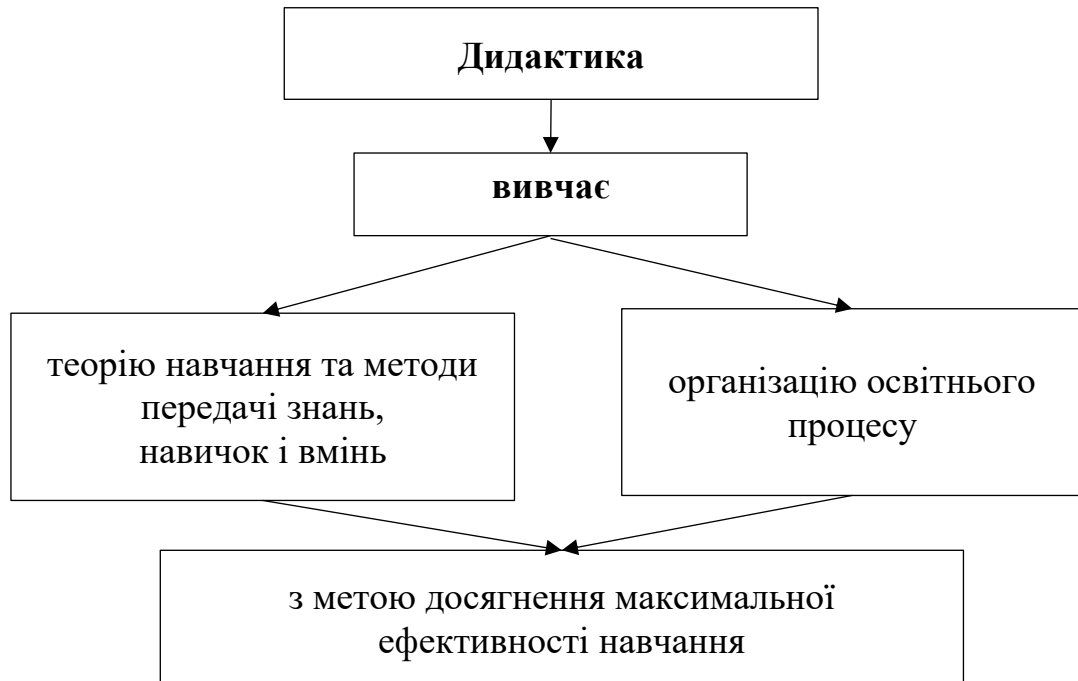
Тема 2.1.

Дидактика як теорія навчання й освіти.

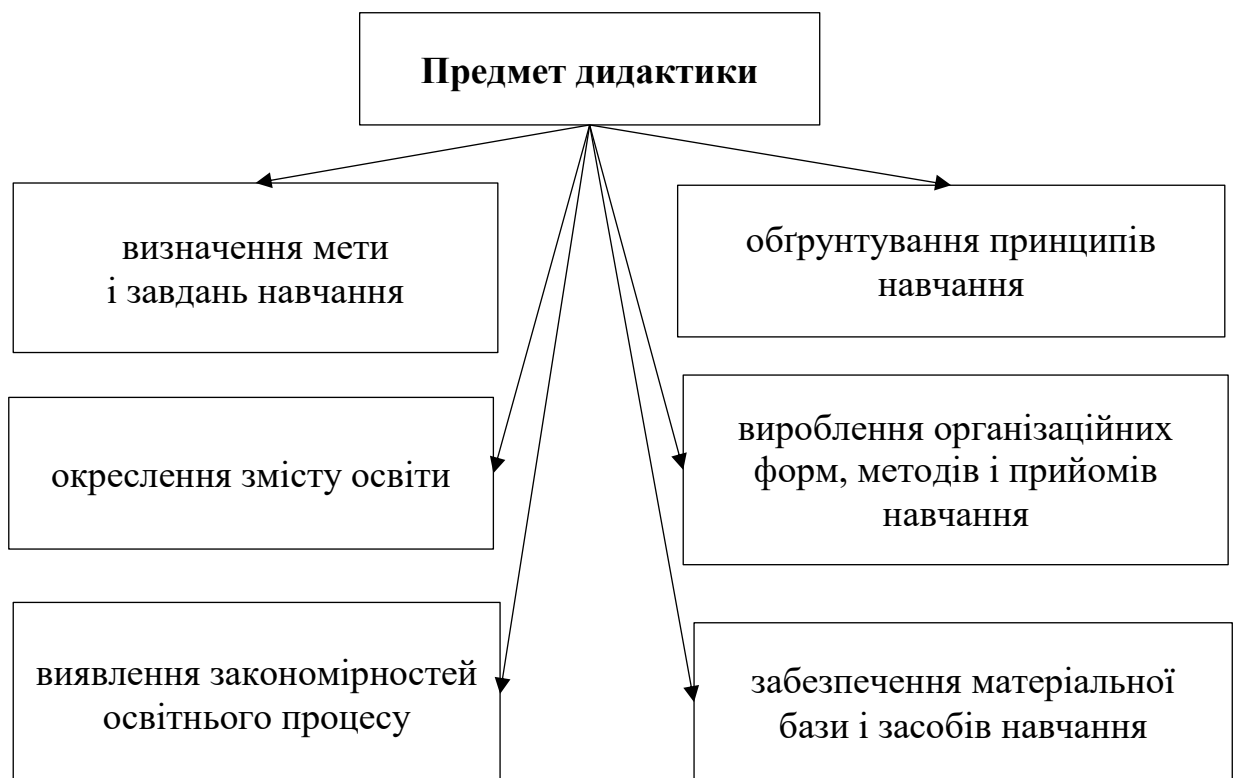
Предмет і завдання дидактики. Основні дидактичні концепції. Характеристика сучасної дидактичної системи. Дидактика та методика

1. Дидактика – теорія навчання й освіти
2. Предмет дидактики
3. Завдання дидактики
4. Основні дидактичні концепції
5. Характеристика сучасної дидактичної системи
6. Спільне та відмінне між дидактикою та методикою

1. Дидактика – теорія навчання й освіти

2. Предмет дидактики

3. Завдання дидактики

ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ ДИДАКТИКИ

викладання	освіта
навчання	знання
навчальний предмет	навички
метод навчання	уміння
урок / заняття	мета
учитель / викладач	зміст
організація	форма
засіб	результат

ДИДАКТИКА ВІДПОВІДАЄ НА ТРИ ПИТАННЯ

Для чого навчати?	Чому навчати?	Як навчати?
цілі освіти	зміст освіти	методи, принципи і форми навчання

4. Основні дидактичні концепції

ДИДАКТИЧНІ КОНЦЕПЦІЇ

Традиційна концепція		Педоцентрична концепція	Сучасна дидактична система
Сутність	визначальна роль належить викладанню, діяльності вчителя	головна роль у навчанні належить діяльності дитини	викладання і навчання є невід’ємними складовими процесу навчання
Науковці	Я. А. Коменський, Й. Г. Песталоцці, Й. Ф. Герbart	Д. Дьюї, Г. Кершенштейнер, В. Лая	програмоване, проблемне, розвивальне навчання (П. Гальперін, Л. Занков, В. Давидов), гуманістична педагогіка (К. Роджерс), когнітивна психологія (Дж. Брунер), педагогічна технологія, педагогіка співробітництва

5. Характеристика сучасної дидактичної системи

СУЧАСНА ДИДАКТИЧНА СИСТЕМА ОРІЄНТОВАНА НА

➤ урахування індивідуальних потреб та інтересів учасників освітнього процесу
➤ поєднання теорії з практикою
➤ використання інноваційних технологій навчання
➤ врахування при доборі змісту навчання, як суспільних потреб, так і індивідуальних потреб
➤ інтеграцію міжпредметних зв’язків
➤ розвиток критичного мислення, творчих і комунікативних умінь
➤ практичне застосування знань та умінь у життєвих ситуаціях
➤ навчання впродовж життя
➤ впровадження індивідуалізованого та диференційованого підходів
➤ активізування ролі здобувача освіти як суб’єкта навчання
➤ константне оновлення змісту навчання

6. Спільне та відмінне між дидактикою та методикою

СПІЛЬНЕ ТА ВІДМІННЕ МІЖ ДИДАКТИКОЮ ТА МЕТОДИКОЮ

Відмінне	
Дидактика	Методика
досліджує загальні закономірності навчання з різних предметів	виокремлює специфічне у навчанні конкретного предмета; розробляє ефективні методики викладання певних предметів
Спільне	
об'єкт дослідження – процес навчання	

Питання та завдання

1. Питання

1. Що означає слово «дидактика»? Що називають дидактикою? Що є предметом дидактики?
2. Які основні завдання сучасної дидактики?
3. На які три питання відповідає дидактика?
4. У чому полягає основна ідея традиційних і педоцентричних дидактичних концепцій? Оцініть їхні позитивні можливості та недоліки. Також визначте сутність сучасних дидактичних систем.
5. Як визначити і застосовувати основні дидактичні концепції відповідно до сучасних вимог навчання?
6. Які основні категорії дидактики?
7. В чому полягає різниця між дидактикою та методикою?

2. Завдання

1. Проаналізуйте внесок таких видатних класиків світової дидактики, як Я. А. Коменський, Й. Ф. Гербарт, Дж. Дьюї, Й. Песталоцці, А. Дістервег, К. Д. Ушинський, Г. Кершенштейнер та В. А. Лає у її становлення та розвиток, узагальнивши його в таблиці.

Класики світової дидактики	Внесок науковців у розвиток і становлення дидактики
Я. А. Коменський	
Й. Ф. Гербарт	
Дж. Дьюї	
Й. Песталоцці	
А. Дістервег	
К. Д. Ушинський	
Г. Кершенштейнер	
В. А. Лає	

Література

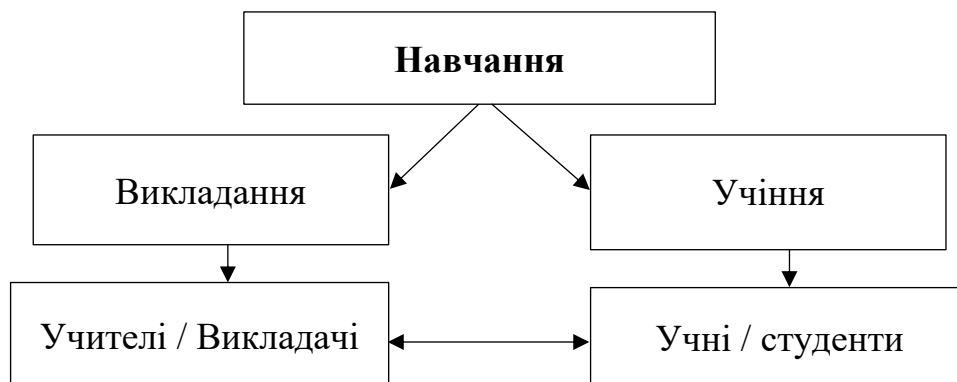
1. Фіцула М. М. Педагогіка : навч. посіб. для студ. вищ. пед. закл. осв. / М. М. Фіцула. – Київ : Видавничий центр «Академія», 2002. – 306 с.
2. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. для студ. вищ. пед. закл. осв. / М. М. Фіцула. – Київ : «Академвидав», 2006. – 352 с.
3. Левківський М. В. Історія педагогіки : навч.-метод. посібник. / М. В. Левківський. – 4-те вид. – Київ : Центр учбової літератури, 2011. – 190 с.
4. Мартиненко С. М., Хоружа Л. Л. Загальна педагогіка : навч. посіб. / С. М. Мартиненко, Л. Л. Хоружа – Київ : МАУП, 2002. – 176 с.

Тема 2.2.

Процес навчання як цілісна система. Функції освітнього процесу. Студент / учень як об'єкт і суб'єкт навчання і виховання. Структура діяльності викладача / вчителя в освітньому процесі. Діяльність викладача / учителя і студента / учня в різних видах навчання

1. Процес навчання як цілісна система
2. Функції освітнього процесу
3. Студент / учень як об'єкт і суб'єкт навчання і виховання. Структура діяльності викладача / вчителя в освітньому процесі. Діяльність викладача / учителя і студента / учня в різних видах навчання

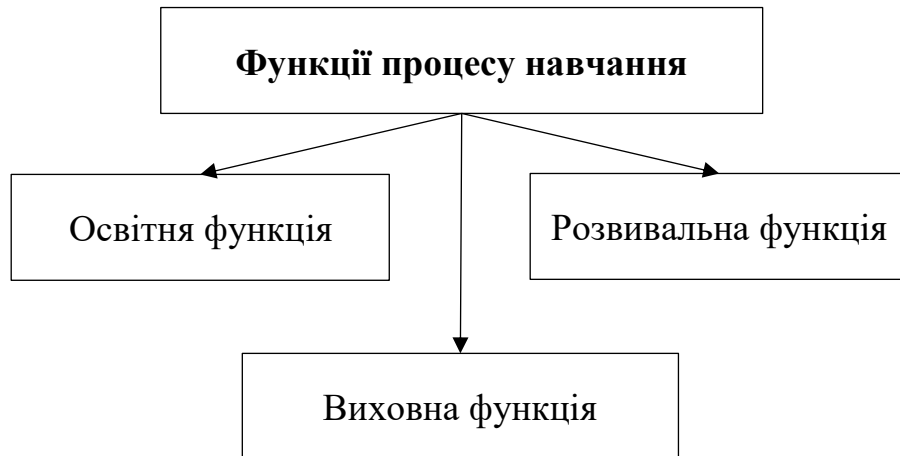
1. Процес навчання як цілісна система

КОМПОНЕНТИ ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ (за Н. П. Волковою)

2. Функції процесу навчання

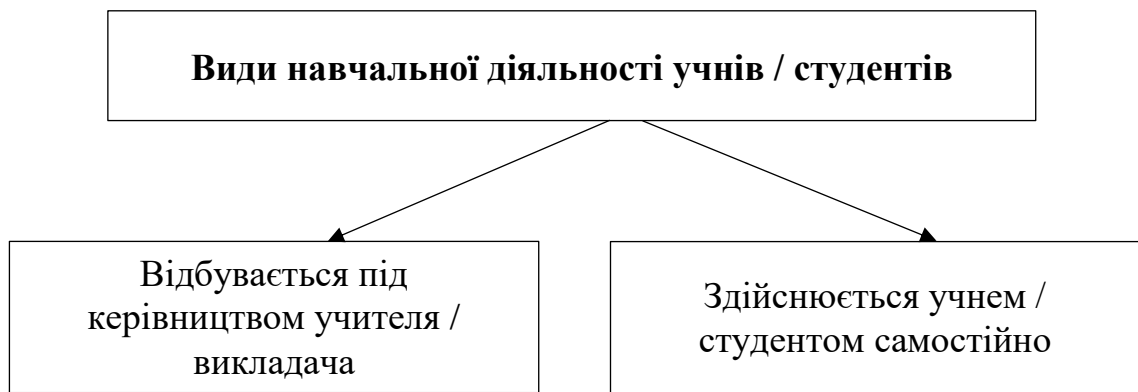

Реалізація функцій процесу навчання залежить від таких чинників:

- 1) використання змісту навчання;
- 2) добору форм, методів і прийомів навчання;
- 3) забезпечення дисципліни на занятті;
- 4) використання оцінок;
- 5) особи викладача.

3. Студент / учень як об'єкт і суб'єкт навчання і виховання. Структура діяльності викладача / вчителя в освітньому процесі. Діяльність викладача / учителя і студента / учня в різних видах навчання

ПРОЦЕС ЗАСВОЄННЯ ЗНАНЬ УЧНЕМ / СТУДЕНТОМ

Структура діяльності вчителя / викладача

- 1) планування діяльності
- 2) урахування індивідуальних особливостей учнів / студентів
- 3) організація навчальної діяльності
- 4) стимулювання активності учнів / студентів
- 5) здійснення міжпредметних зв'язків
- 6) здійснення контролю та корегування освітньої діяльності

Питання та завдання

1. Питання

1. Яка квінтесенція викладання й учіння у контексті освітнього процесу?
2. Яка сутність компонентів процесу навчання?
3. Який зв'язок між процесами навчання і пізнання?
4. Які основні функції виконує процес навчання у формуванні знань, навичок і вмінь?

5. Яка роль викладача / вчителя у забезпеченні ефективного освітнього процесу?
6. Які особливості навчально-пізнавальної діяльності учнів / студентів?

2. Завдання

1. Охарактеризуйте діяльність викладача / вчителя, визначте його ключові функції у різних ситуаціях навчання та узагальніть отримані дані у таблиці.

Функція	Характеристика діяльності
Планувальник	генерує мету та хід заняття, визначає методи, прийоми й засоби навчання
Фасилітатор	
Експерт	
Дослідник	
Модератор	
Мотиватор	

2. Проведіть порівняльний аналіз діяльності викладача і студента у різних видах навчання (лекція, практичне заняття, самостійна робота) з акцентом на їхні ролі та взаємодію.

Вид навчання	Роль викладача	Роль студента	Взаємодія викладача зі студентом
Лекція	Лектор, інформатор, модератор, фасилітатор	Слухач, учасник, задає питання, фіксує ключову інформацію	
Практичне заняття			
Самостійна робота			

Література

1. Волкова Н. П. Педагогіка : навч. посіб. – Київ : Академвидав, 2007. – 616 с.
2. Зайченко І. В. Педагогіка : підруч. / І. В. Зайченко. 3-тє видання, перероб. та допов. – Київ : Видавництво Ліра-К, 2016. – 608 с.
3. Фіцула М. М. Педагогіка : навч. посіб. для студ. вищ. пед. закл. осв. / М. М. Фіцула. – Київ : Видавничий центр «Академія», 2002. – 306 с.

Тема 2.3.

Педагогічна майстерність. Сутність педагогічної діяльності вчителя / викладача. Педагогічна майстерність і особистість учителя / викладача. Педагогічна техніка. Мовлення педагога як засіб педагогічної праці. Педагогічна майстерність як мистецька дія в театрі. Спільне і відмінне в театральному і педагогічному мистецтві. Майстерність педагогічного спілкування

1. Сутність педагогічної діяльності вчителя / викладача
2. Педагогічна майстерність і особистість учителя / викладача. Педагогічна техніка
3. Мовлення педагога як засіб педагогічної праці
4. Педагогічна майстерність як мистецька дія в театрі. Спільне і відмінне в театральному і педагогічному мистецтві
5. Майстерність педагогічного спілкування

1. Сутність педагогічної діяльності вчителя / викладача

ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ

діяльність	спрямована на	через застосування
цілеспрямована	формування	спеціальних методів
організована	розвиток	засобів
системна	виховання здобувачів освіти	технологій
<i>для досягнення освітніх цілей</i>		

ТРАКТУВАННЯ ТЕРМІНУ «ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ» (за І. А. Зязюном)

Структурний підхід	Функціональний підхід	Рефлексивний підхід
➤ педагогічна мета ➤ мотиви ➤ педагогічні дії ➤ педагогічні навички та вміння (способи педагогічної діяльності)	компоненти: ➤ гностичний ➤ проєктувальний ➤ конструктивний ➤ комунікативний ➤ організаційний	➤ сумісна діяльність педагога й здобувача освіти за законами спілкування ➤ педагог й учень суб'єкти спілкування ➤ навчання і виховання – творче спілкування (формування не тільки знань, навичок і вмінь, а й системи ставлення здобувача освіти) ➤ діяльність учителя – керівництво діяльністю здобувача освіти

РЕФЛЕКСИВНЕ КЕРІВНИЦТВО ПЕДАГОГОМ ДІЯЛЬНІСТЮ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

➤ свідомий аналіз і оцінка освітнього процесу
➤ виявлення труднощів у здобувача освіти
➤ коригування дій
➤ стимулювання саморозвитку здобувачів освіти

2. Педагогічна майстерність і особистість учителя / викладача. Педагогічна техніка

ВЛАСТИВОСТІ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ

➤ гуманістична спрямованість діяльності
➤ професійна компетентність
➤ педагогічні здібності
➤ педагогічна техніка

ПЕДАГОГІЧНА МАЙСТЕРНІСТЬ ДОЗВОЛЯЄ

➤ ефективно організовувати освітній процес
➤ застосовувати сучасні методи і технології навчання
➤ враховувати індивідуальні особливості здобувачів освіти
➤ застосовувати диференційований підхід
➤ стимулювати здобувачів освіти до навчання
➤ виховувати цінності
➤ знаходити підхід до кожного здобувача освіти
➤ створювати позитивну атмосферу

ПЕДАГОГІЧНА ТЕХНІКА

(за І. А. Зязюном)

Уміння педагога керувати поведінкою	Уміння вплинути на особистість
➤ техніка володіння своїм організмом	➤ техніка організації контакту
➤ техніка керування емоціями, настроєм	➤ техніка управління педагогічним спілкуванням
➤ техніка керування увагою та увагою	➤ техніка навіювання
➤ техніка мовлення	

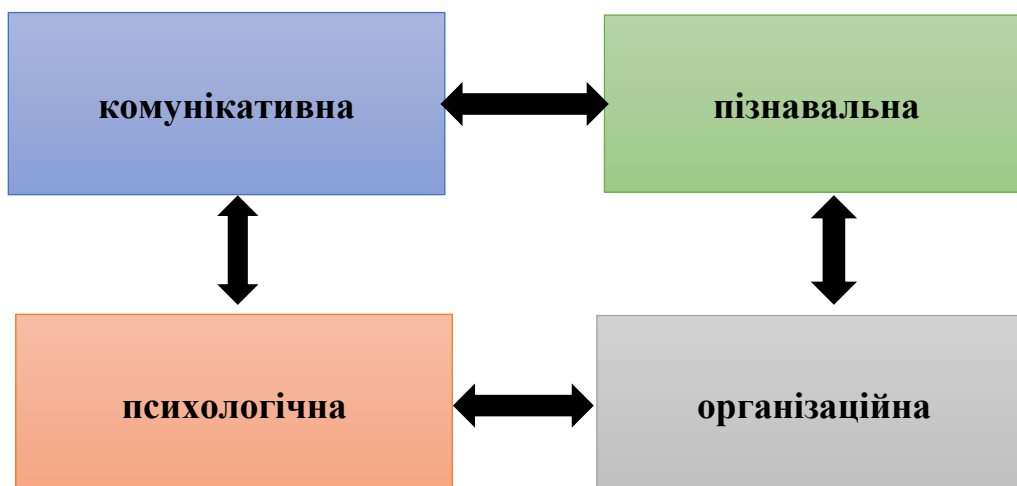
ВНУТРІШНЯ І ЗОВНІШНЯ ПЕДАГОГІЧНА ТЕХНІКА (за І. А. Зязюном)

Внутрішня педагогічна техніка	Зовнішня педагогічна техніка
створення внутрішнього переживання особистості, психологічне налаштування педагога через вплив на розум, волю й почуття	втілення внутрішнього переживання в його тілесній природі (міміка, голос, мовлення, рух, пластика)

3. Мовлення педагога як засіб педагогічної праці

ФУНКЦІЇ МОВЛЕННЯ ВЧИТЕЛЯ / ВИКЛАДАЧА

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МОВЛЕННЯ ВЧИТЕЛЯ / ВИКЛАДАЧА

Шляхи вдосконалення мовлення педагога	Опис
1. Розвиток культури мовлення	покращення мовленнєвої культури, обізнаність у стилях і нормах мови
2. Оволодіння літературною мовою	підвищення рівня володіння правильною та стилістично багатою мовою
3. Розвиток комунікативних умінь	вміння продукувати діалог та монолог, активно слухати співрозмовника
4. Аналіз і корекція власного мовлення	самоконтроль і самоаналіз власного мовлення, запис і зворотній зв'язок для покращення мовлення
5. Читання професійної літератури	постійне збагачення знань у професійній сфері
6. Відвідування тренінгів та курсів	підвищення кваліфікації
7. Активне використання сучасних педагогічних технологій, дидактичних засобів і методів для урізноманітнення мовленнєвої діяльності	урізноманітнення форм і методів мовленнєвої діяльності

4. Педагогічна майстерність як мистецька дія в театрі. Спільне і відмінне в театральному і педагогічному мистецтві.

ТЕАТРАЛЬНЕ МИСТЕЦТВО У ВИМІРАХ

1)	педагогіки (сприяє цілісному розвитку особистості, створенню позитивного навчального середовища)
2)	психології (сприяє формуванню позитивного ставлення до себе, розширює можливості самовираження, сприяє глибшому розумінню людської природи, саморегуляції, є інструментом подолання психологічних труднощів)
3)	естетики (сприяє формуванню естетичного смаку, розвитку культурної чутливості, збагачує внутрішній світ здобувача освіти)

СПІЛЬНЕ І ВІДМІННЕ В ТЕАТРАЛЬНОМУ І ПЕДАГОГІЧНОМУ МИСТЕЦТВІ

Відмінне	
Театральне мистецтво	Педагогічне мистецтво
орієнтоване на сценічне втілення образів і виступи перед публікою	спрямоване на виховання та навчання, використовуючи педагогічні принципи, методи і технології для формування і розвитку особистості, її знань, навичок та вмінь
Спільне	
використання художніх засобів для передачі думок, розвиток творчих здібностей, вплив на аудиторію, створення образу, емоційне залучення, розвиток комунікаційних навичок та вмінь	

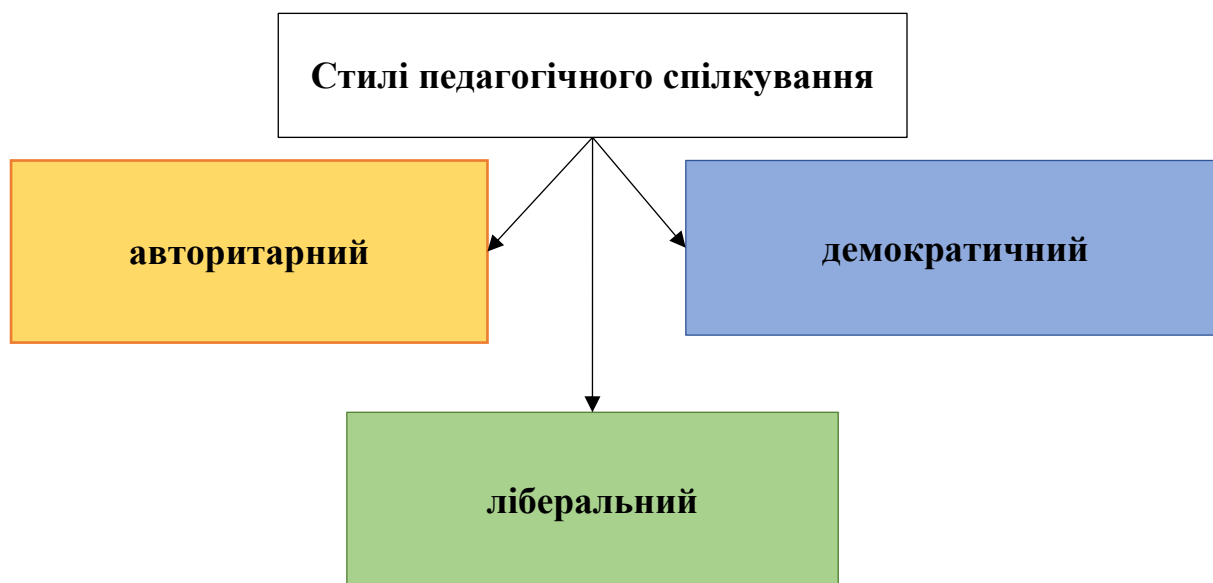
5. Майстерність педагогічного спілкування

**ПЕДАГОГІЧНЕ СПІЛКУВАННЯ
(за І. А. Зязюном)**

➤	Суб'єкт-суб'єктний характер спілкування
➤	Функціонально-рольове спілкування
➤	Особистісно орієнтоване спілкування

СТРУКТУРА ПЕДАГОГІЧНОГО СПІЛКУВАННЯ (за І. А. Зязюном)

➤	Моделювання спілкування
➤	Початковий етап спілкування
➤	Керування спілкуванням
➤	Аналіз спілкування

Питання та завдання

1. Питання

1. Яка сутність поняття «педагогічна діяльність вчителя / викладача»?
2. Що ви розумієте під рефлексивним та нерефлексивним керівництвом діяльністю учнів / студентів?
3. Яка сутність педагогічної майстерності? Дайте відповідь на запитання спираючись на такі властивості, як гуманістична спрямованість діяльності вчителя / викладача, професійна компетентність, педагогічні здібності і педагогічна техніка.
4. Що означає поняття «педагогічна техніка»? У чому полягає сутність внутрішніх та зовнішніх педагогічних технік, які використовує вчитель / викладач у своїй діяльності?
5. Як мовлення педагога впливає на ефективність педагогічної діяльності? Які його основні функції?
6. У чому полягає мистецький характер педагогічної майстерності і як вона схожа з майстерністю актора у театрі?
7. Які шляхи вдосконалення мовлення ви використовуєте?

8. Які спільні риси та відмінності можна виділити між театральним і педагогічним мистецтвом? Як театральне мистецтво інтегрується у педагогіку, психологію та естетику?
9. Які види спілкування існують? Яка структура спілкування?
10. Які стилі педагогічного спілкування ви знаєте? Які стилі педагогічного спілкування застосовували вчителі / викладачі у школі або університеті? Які стилі ви використовуєте у своїй педагогічній діяльності?
11. Чи погоджуєтесь ви з твердженням, що особистість учителя вважається інструментом впливу в педагогічній взаємодії?
12. Як увага та уява педагога впливають на процес комунікації?
13. Яка роль невербальних засобів спілкування?

2. Завдання

1. Наведіть приклади ситуацій, у яких різноманітність індивідуальних особливостей учнів або студентів, а також нестандартні педагогічні обставини, впливають на формування та прояви творчого підходу у педагогічній діяльності. Обґрунтуйте, як ці фактори стимулюють педагогів до застосування інноваційних методів і підходів у навчанні.
2. Доведіть, що розповідь учителя / викладача може вважатися моделлю педагогічної діяльності.
3. Схарактеризуйте елементи педагогічної майстерності вчителя / викладача іноземної мови: гуманістична спрямованість діяльності вчителя / викладача, професійна компетентність, педагогічні здібності і педагогічна техніка.
4. Охарактеризуйте критерії майстерності педагога (викладач іноземних мов): доцільність, продуктивність, діалогічність, оптимальність у виборі засобів, творчість.
5. Ознайомтеся з конфліктними ситуаціями і запропонуйте стратегії вирішення:
 - 1) У школі виник конфлікт між учителем і батьками через питання оцінювання учня. Батьки вважають, що їхній дитині поставили занижений бал за незакінчену домашню роботу. Вчитель вважає, що оцінка була справедливою і базувалася на виконаних завданнях. Це спричинило напруженість і непорозуміння між сторонами.
 - 2) Конфлікт виник між учнем і вчителем через проблему з дисципліною. Учень постійно порушує правила поведінки, що дратує інших учнів і вчителя, але батьки цього учня заперечують і стверджують, що їхня дитина не має проблем із поведінкою.

- 3) У класі виникла конфліктна ситуація через випадки булінгу: один із учнів систематично знущається з однокласника, ображає його і поширює про нього неприємні чутки.
6. Наведіть приклади конфліктних ситуацій, які трапилися у вашій педагогічній діяльності. Опишіть ситуації та стратегії вирішення.
7. Схарактеризуйте способи комунікативного впливу: переконання і навіювання.

Література

1. Педагогічна майстерність [Текст] : підруч. для пед. вузів / І. А. Зязюн [та ін.]; ред. І. А. Зязюн. – Київ : Вища школа, 1997. – 349 с.

Тема 2.4.

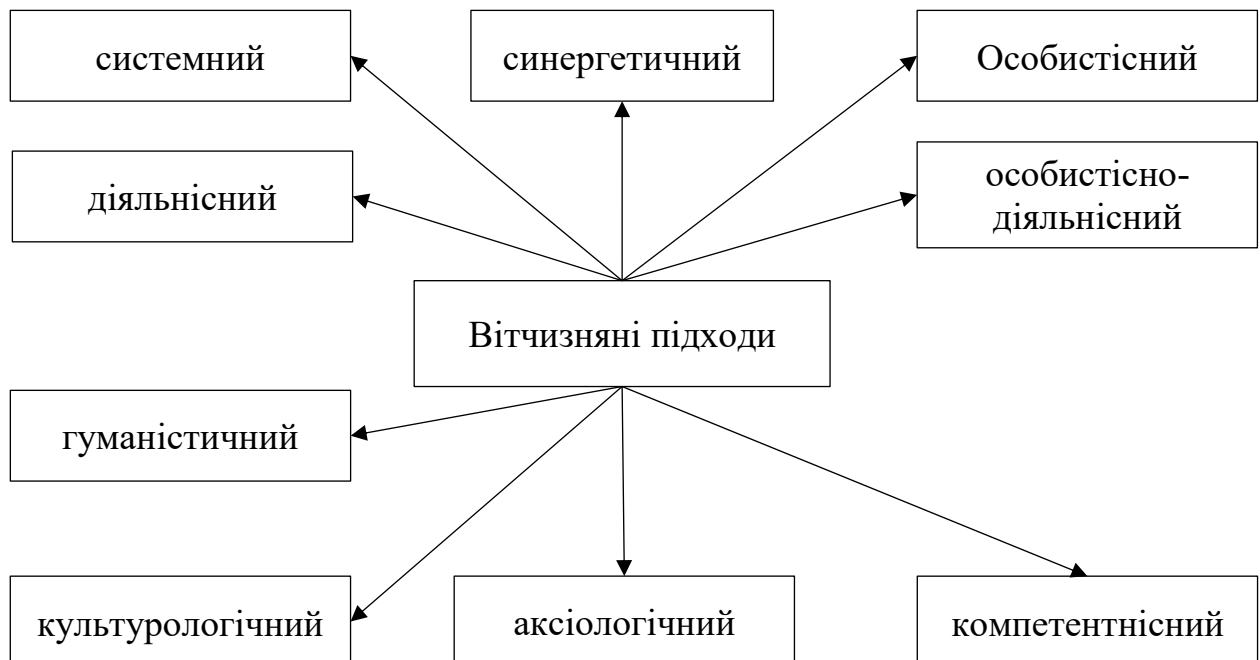
Підходи до організації навчання

1. Визначення терміну «підхід»
2. Вітчизняні педагогічні підходи
3. Зарубіжні педагогічні підходи
4. Критерії опису педагогічного підходу

1. Визначення терміну «підхід»

2. Вітчизняні педагогічні підходи

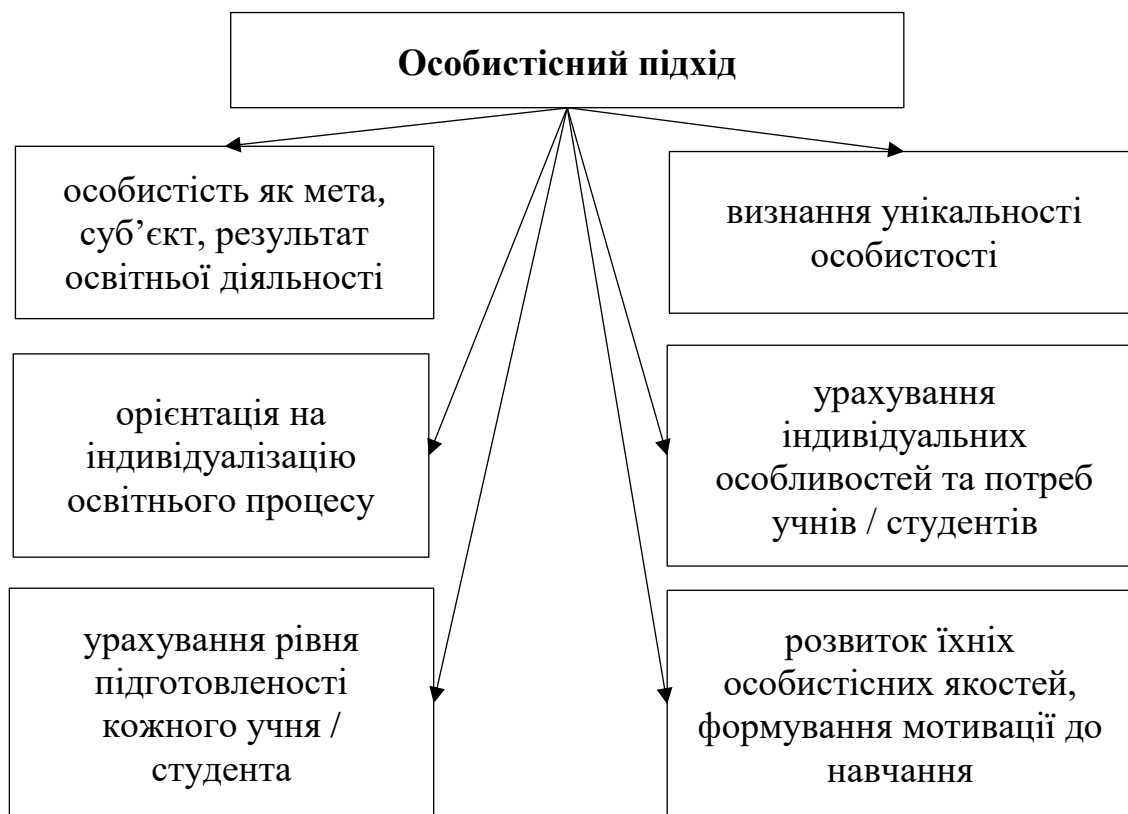
1. Системний підхід

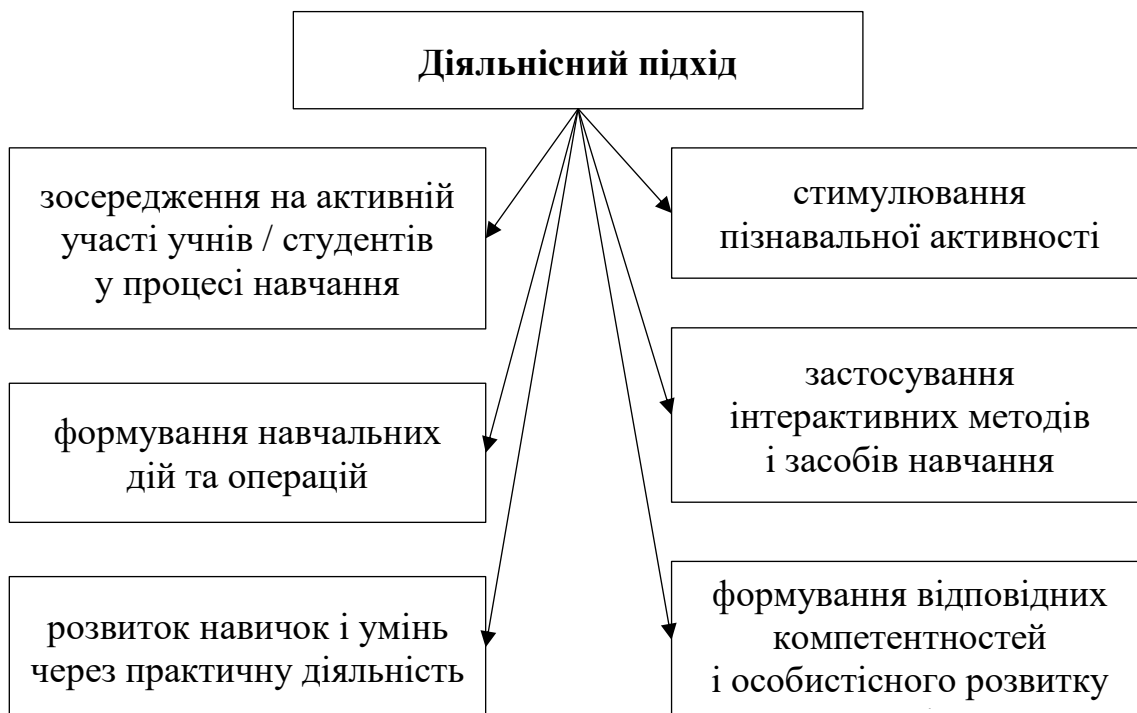
2. Синергетичний підхід

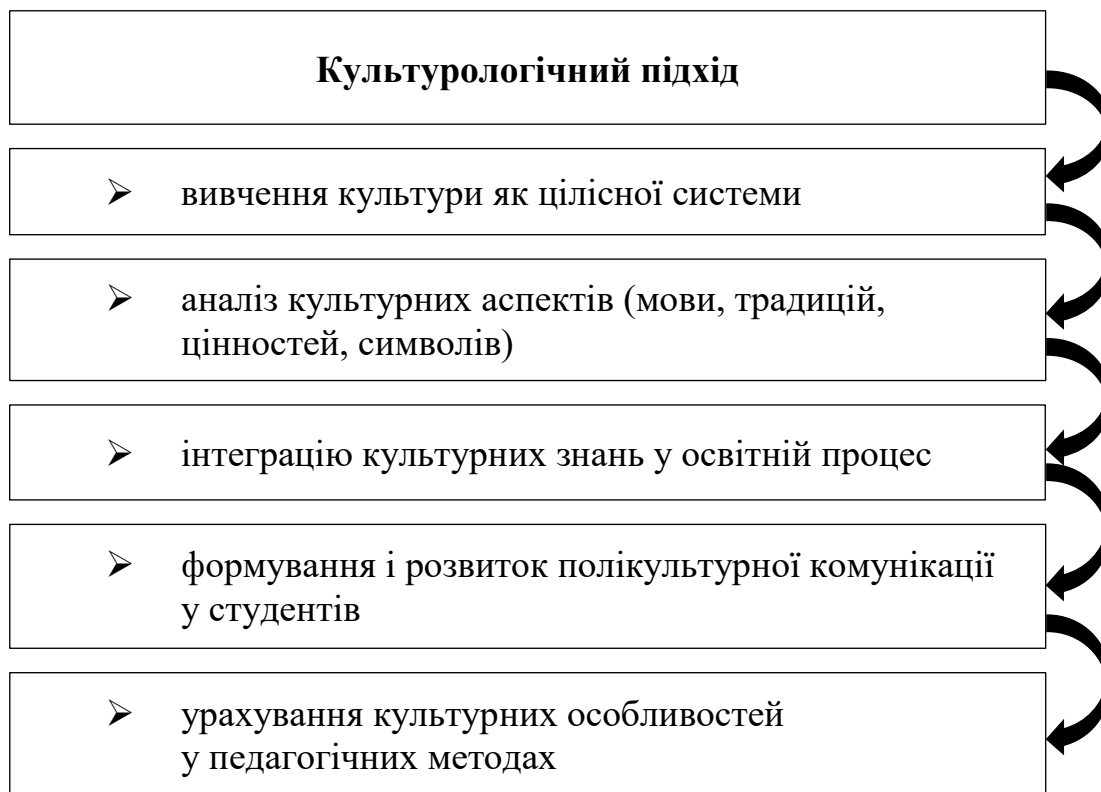
3. Особистісний підхід

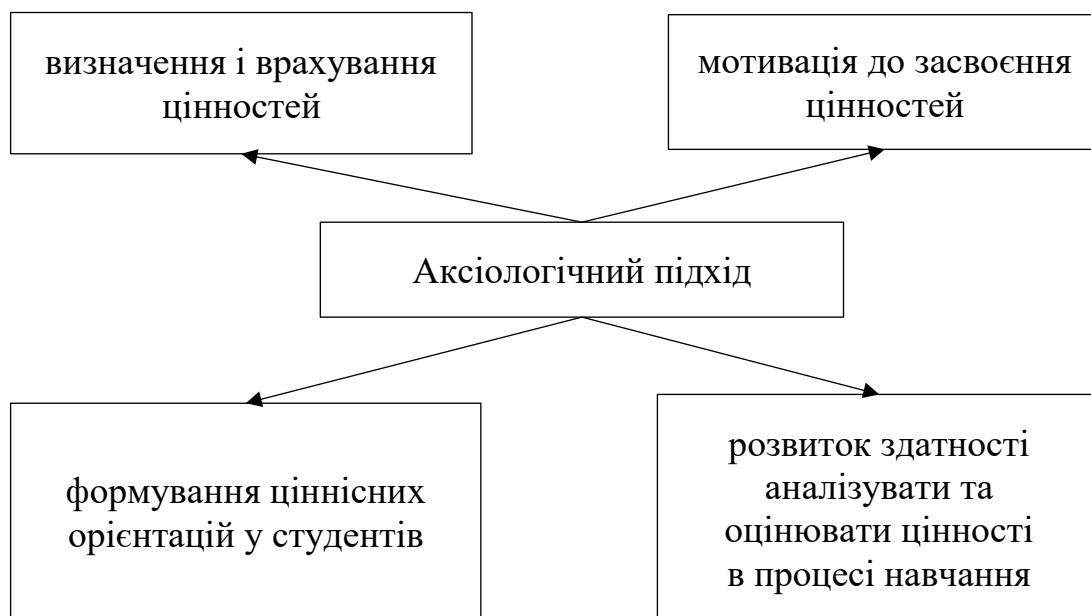
4. Діяльнісний підхід

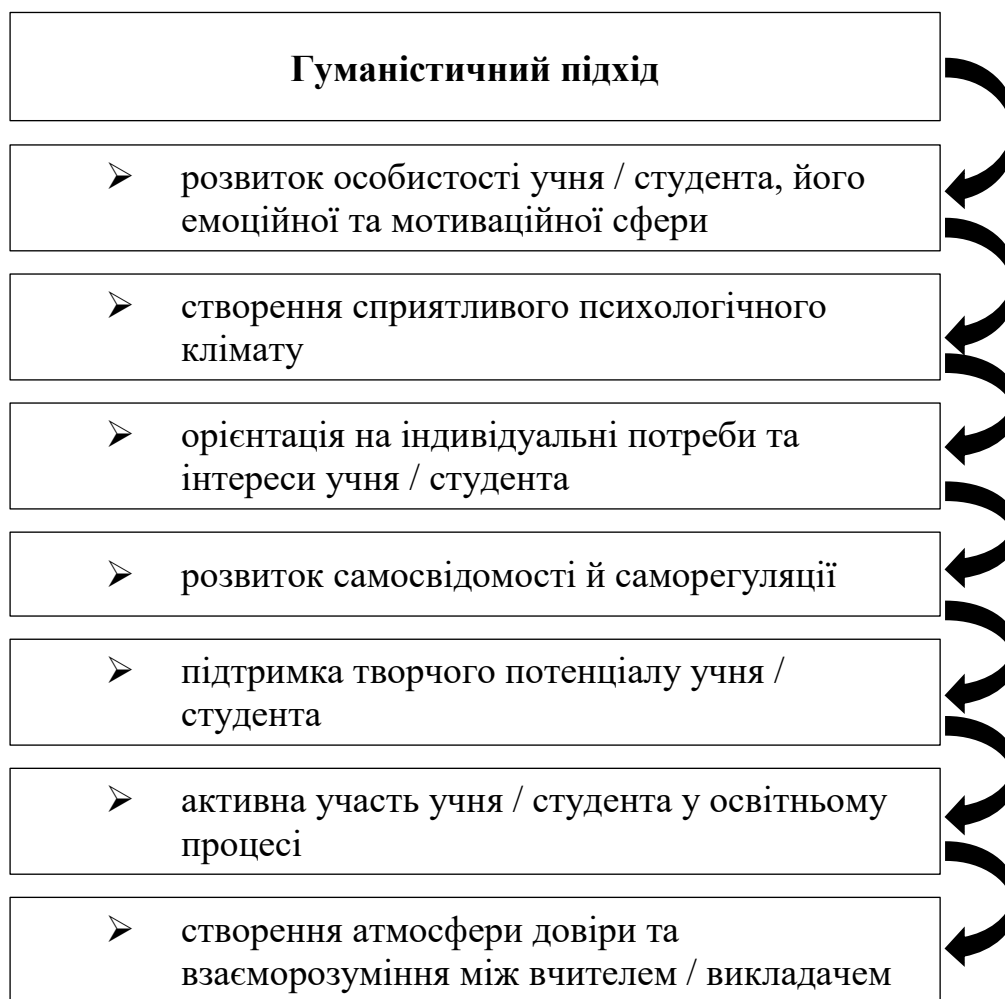
5. **Особистісно-діяльнісний підхід** поєднує у собі характеристики особистісного та діяльнісного.
6. **Культурологічний підхід**

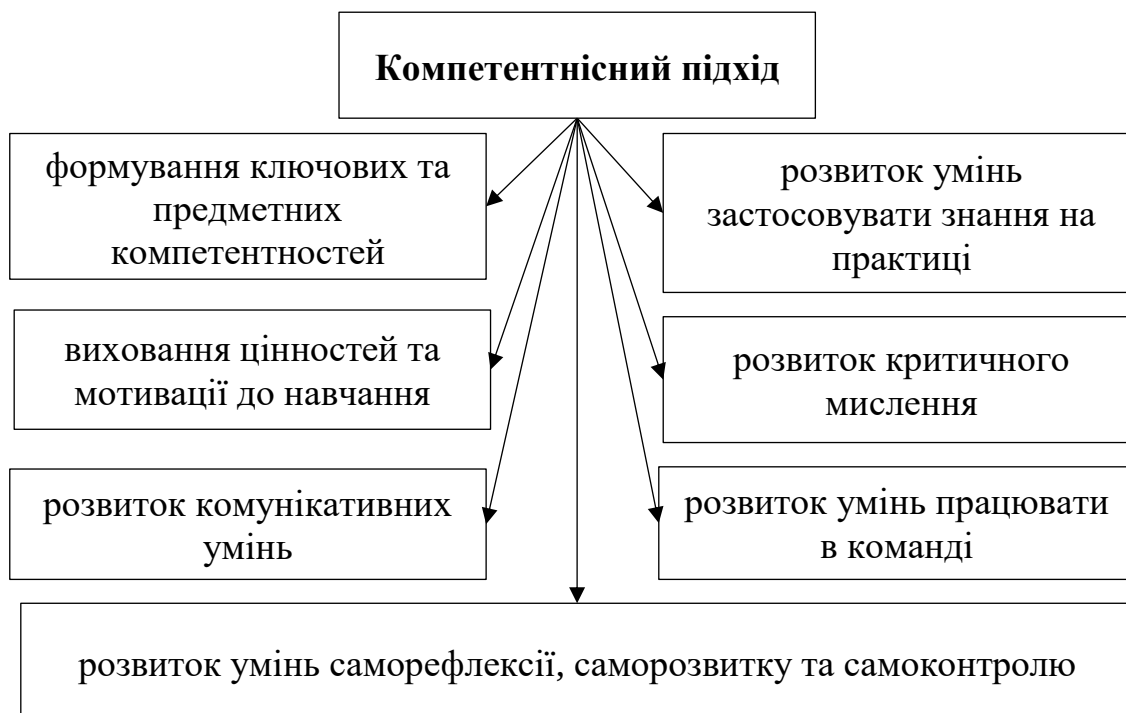
7. **Аксіологічний підхід**

8. Гуманістичний підхід

9. Компетентнісний підхід

3. Зарубіжні педагогічні підходи

Зарубіжні педагогічні підходи

➤ **Рефлексивний підхід (Reflective approach)**

Учні / студенти осмислюють свій досвід, розуміючи контекст навчання, свій власний внесок у цей контекст та використовуючи літературу для пояснення цього досвіду.

Основою теоретичної бази, яка вперше впровадила рефлексивний педагогічний підхід, є цикл навчання через досвід Колба. Він підкреслює, що повний процес навчання охоплює протиставлені аспекти конкретного досвіду та абстрактної концептуалізації, а також рефлексивного спостереження й активного експериментування. У цьому циклі освітній процес може розпочинатися з будь-якого з цих вимірів, що дозволяє гнучко адаптувати підхід до індивідуальних потреб учнів / студентів.

За *Dr. Lizamarie C. Olegario*

➤ **Дослідницьке навчання (Inquiry-based approach)**

Учні / студенти орієнтовані на активне дослідження та пошук відповідей через постановку питань, дослідження та аналіз інформації, що сприяє розвитку критичного мислення, самостійності та глибшому розумінню теми.

➤ **Інтегративний підхід (Integrative approach)**

Зміст навчальної програми охоплює різноманітні галузі знань і контексти, сприяючи глибшому розумінню та міждисциплінарному взаємозв'язку.

➤ **Колаборативний підхід (Collaborative approach)**

Учні / студенти здобувають знання, навички та вміння, працюючи спільно з іншими учасниками освітнього процесу, щоб досягти спільних навчальних цілей і поглиблюючи своє розуміння через взаємодію та співпрацю.

➤ **Конструктивістський підхід (Constructivist approach)**

Учні / студенти конструюють (формують, здобувають) власні знання, а їхня реальність визначається їхнім особистим досвідом.

Також існує студоцентований підхід (Student-centred approach), який узгоджується з вітчизняним особистісним підходом, сприяючи розвитку індивідуальних особливостей, інтересів і потреб кожного учня / студента.

Діяльнісний підхід, орієнтований на дію (Action-oriented approach), є одним із основних принципів Загальноєвропейської системи оцінки мовних знань: навчання, викладання, оцінювання (CEFR – The Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment).

Нині як вітчизняні, так і зарубіжні педагогічні підходи активно впроваджуються в освітній простір, сприяючи сучасному розвитку системи освіти. Комплексне поєднання цих підходів дозволяє максимально враховувати індивідуальні потреби здобувачів освіти, оптимізуючи освітній процес та створюючи умови для їхнього всебічного розвитку.

4. Критерії опису педагогічного підходу у дослідженні

Питання та завдання

1. Питання

1. Як ви розумієте поняття «підхід» у освітньому контексті? Яким чином він впливає на процес навчання і виховання учнів / студентів?
2. Які вітчизняні педагогічні підходи вам відомі? У чому полягає їхня особливість?
3. Які зарубіжні педагогічні підходи вам відомі? У чому полягає їхня специфіка?
4. Які підходи найчастіше використовуються в педагогічній практиці?

2. Завдання

1. Ваші учні / студенти мають труднощі з правильним застосуванням минулих часів, що ускладнює їхню іншомовну мовленнєву практику. Який педагогічний підхід доцільно застосувати для ефективного тренування використання цих часів?
2. Один із учнів / студентів має складнощі з розумінням аудіо текстів. Який педагогічний підхід слід обрати для покращення навичок та вмінь аудіювання?
3. Після проведення заняття ви помічаєте, що учні / студенти не можуть чітко визначити свої сильні та слабкі сторони у вивченому матеріалі. Їм потрібно навчитися аналізувати свою діяльність. Який підхід доцільно застосувати в цьому випадку?
4. Ви викладаєте дисципліну «Англійська мова професійного спрямування» для студентів, чия спеціальність «Кібербезпека та захист інформації». Які педагогічні підходи ви б обрали для викладання цієї дисципліни? Обґрунтуйте свій вибір?
5. Проаналізуйте підходи у дисертаційних дослідженнях Ю. В. Баклаженко, Л. В. Бондар, Т. М. Вайнагій, Н. Є. Дмитренко, Н. В. Майєр відповідно до запропонованих критеріїв.
6. Запропонуйте власні критерії опису педагогічного підходу.

7. Визначіть підхід чи підходи до організації навчання в межах вашого дослідження та узагальніть їх у таблиці.

Критерії	Опис
Основні поняття педагогічного підходу	
Теоретичне підґрунтя	
Специфіка педагогічного підходу (провідна ідея; роль викладача та студента; особливості організації навчання) з урахуванням досвіду науковців	
Основні положення педагогічного підходу	

8. Проаналізуйте підходи у дисертаційних дослідженнях І. П. Задорожної, Н. В. Майєр, З. М. Корнєвої, І. О. Сімкової, О. С. Синєкоп, Т. Г. Король, та узагальніть їх у таблиці.

Дослідники	Підходи	Специфіка педагогічного підходу
Задорожна І. П. (2012)		
Майєр Н.В. (2016)		
Корнєва З. М. (2018)		
Сімкова І. О. (2018)		
Синєкоп О. С. (2023)		
Король Т. Г. (2025)		

9. Перегляньте відео «Рефлексивне викладання» (https://www.youtube.com/watch?v=f_wprGcziso) про рефлексивний підхід та узагальніть отриману інформацію у таблиці.

РЕФЛЕКСИВНИЙ ПІДХІД

Критерії	Опис
Сутність поняття «рефлексивний підхід»	
Теоретичне підґрунтя	
Види діяльності для реалізації педагогічного підходу	
Специфіка педагогічного підходу (рефлексивний цикл)	
Основні переваги педагогічного підходу	

10. Перегляньте відео «Конструктивізм в освіті» (<https://www.youtube.com/watch?v=F4BWpJ85jys>) про конструктивістський підхід та узагальніть отриману інформацію у таблиці.

КОНСТРУКТИВІСТСЬКИЙ ПІДХІД

Критерії	Опис
Провідна ідея(ї); роль викладача та студента	
Ключові положення педагогічного підходу	
Відмінність конструктивістського підходу від інших підходів	

11. Оберіть одну цитату та проаналізуйте її зміст і значення.
- 1) “Education is not preparation for life; education is life itself”. *John Dewey*
 - 2) “Radical constructivism, thus, is radical because it breaks with convention and develops a theory of knowledge in which knowledge does not reflect an ‘objective’ ontological reality”. *Paul Watzlawick*
 - 3) “Reflective practice is learning and developing through examining what we think happened on any occasion, and how we think others perceived the event and us, opening our practice to scrutiny by others, and study texts from the wider sphere”. *Gillie Bolton*

- 4) “Reflection is a window through which the practitioner can view and focus self within the context of her own lived experience in ways that enable her to confront, understand and work towards resolving the contradictions within her practice between what is desirable and actual practice. Through the conflict of contradiction, the commitment to realize desirable work and understanding why things are as they are, the practitioner is empowered to take more appropriate action in future situations”. *Christopher Johns*
- 5) “Great discoveries and improvements invariably involve the cooperation of many minds”. *Alexander Graham Bell*
- 6) “Teamwork is the ability to work together toward a common vision. The ability to direct individual accomplishments toward organizational objectives. It is the fuel that allows common people to attain uncommon results”. *Andrew Carnegie*
- 7) “Cooperation is working together agreeably... Collaboration is working together aggressively; and theres a world of difference between those two”. *John C. Maxwell*

Література

1. Баклаженко Ю. В. Методика індивідуалізації навчання англійського професійно орієнтованого писемного мовлення майбутніх аналітиків систем : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Юлія Вікторівна Баклаженко. – Київ, 2016. – 344 с.
2. Бондар Л. В. Методика навчання французького професійно спрямованого монологічного мовлення студентів технічних спеціальностей з урахуванням їх навчальних стилів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Леся Вікторівна Бондар. – Київ, 2012. – 337 с.
3. Вайнагій Т. М. Формування англомовної професійно орієнтованої компетентності в говорінні майбутніх лікарів в умовах полікультурного середовища : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Тетяна Миколаївна Вайнагій. – Київ, 2021. – 377 с.
4. Дмітренко Н. Є. Методична система автономного навчання професійно орієнтованого англомовного спілкування майбутніх учителів математики : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.02 / Наталя Євгеніївна Дмітренко. – Київ, 2021. – 415 с.
5. Задорожна І. П. Теоретико-методичні засади організації самостійної роботи майбутніх учителів з оволодіння англомовною комунікативною компетенцією : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.02 / Ірина Павлівна Задорожна. – Київ, 2012. – 770 с.
6. Зайченко І. В. Педагогіка : підруч. / І. В. Зайченко. – 3-тє видання, перероб. та допов. – Київ : Видавництво Ліра-К, 2016. – 608 с.

7. Корнєва З. М. Система професійно орієнтованого англомовного навчання студентів технічних спеціальностей у вищих навчальних закладах : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.02 / Зоя Михайлівна Корнєва. – Київ, 2018. – 488 с.
8. Король Т. Г. Система контролю сформованості у майбутніх філологів перекладацької компетентності в галузі управління та адміністрування (англійська й українська мови) : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.02 / Тетяна Григорівна Король. – Київ, 2025. – 755 с.
9. Майєр Н. В. Теоретико-методичні засади формування методичної компетентності у майбутніх викладачів французької мови : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.02 / Наталія Василівна Майєр. – Київ, 2016. – 502 с.
10. Сімкова І. О. Теорія і методика професійної підготовки майбутніх перекладачів до здійснення усного двостороннього науково-технічного перекладу : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.02 / Ірина Олегівна Сімкова. – Київ, 2018. – 539 с.
11. Синєкоп О. С. Теорія і практика диференційованого навчання професійно орієнтованого англомовного спілкування майбутніх фахівців з інформаційних технологій : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.02 / Оксана Степанівна Синєкоп. – Київ, 2022. – 718 с.
12. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. для студ. вищ. пед. закл. осв. / М. М. Фіцула. – Київ: «Академвидав», 2006. – 352 с.
13. AZ Quotes. – [Electronic resource]. – Access link : https://www.azquotes.com/quote/77156?ref=constructivism#google_vignette
14. Constructivism in Education. – Access link : <https://www.youtube.com/watch?v=F4BWpJ85jys>
15. Lizamarie C. O. Reflective Pedagogical Approach. In Pedagogical Approaches in Education. Theories, Practices, and Applications in the Classrooms. – SEAMEO INNOTECH, 2022. – P. 9–34. – [Electronic resource]. – Access link : <https://www.seameo-innotech.org/wp-content/uploads/2022/12/WPA-Special-Publication-2022-October.pdf>
16. Pedagogical Approaches in Education. Theories, Practices, and Applications in the Classrooms. SEAMEO INNOTECH. 2022. [Electronic resource]. – Access link : <https://www.seameo-innotech.org/wp-content/uploads/2022/12/WPA-Special-Publication-2022-October.pdf>
17. Reflective Teaching (Explained for Beginners in 3 Minutes). – [Electronic resource]. – Access link : https://www.youtube.com/watch?v=f_wprGcziso
18. Reflection and Reflective Practice Quotes. [Electronic resource]. – Access link : <https://rachelcharlottesramblings.wordpress.com/2016/11/09/reflection-and-reflective-practice-quotes/>

Тема 2.5.

Закономірності і принципи навчання.

Зміст освіти

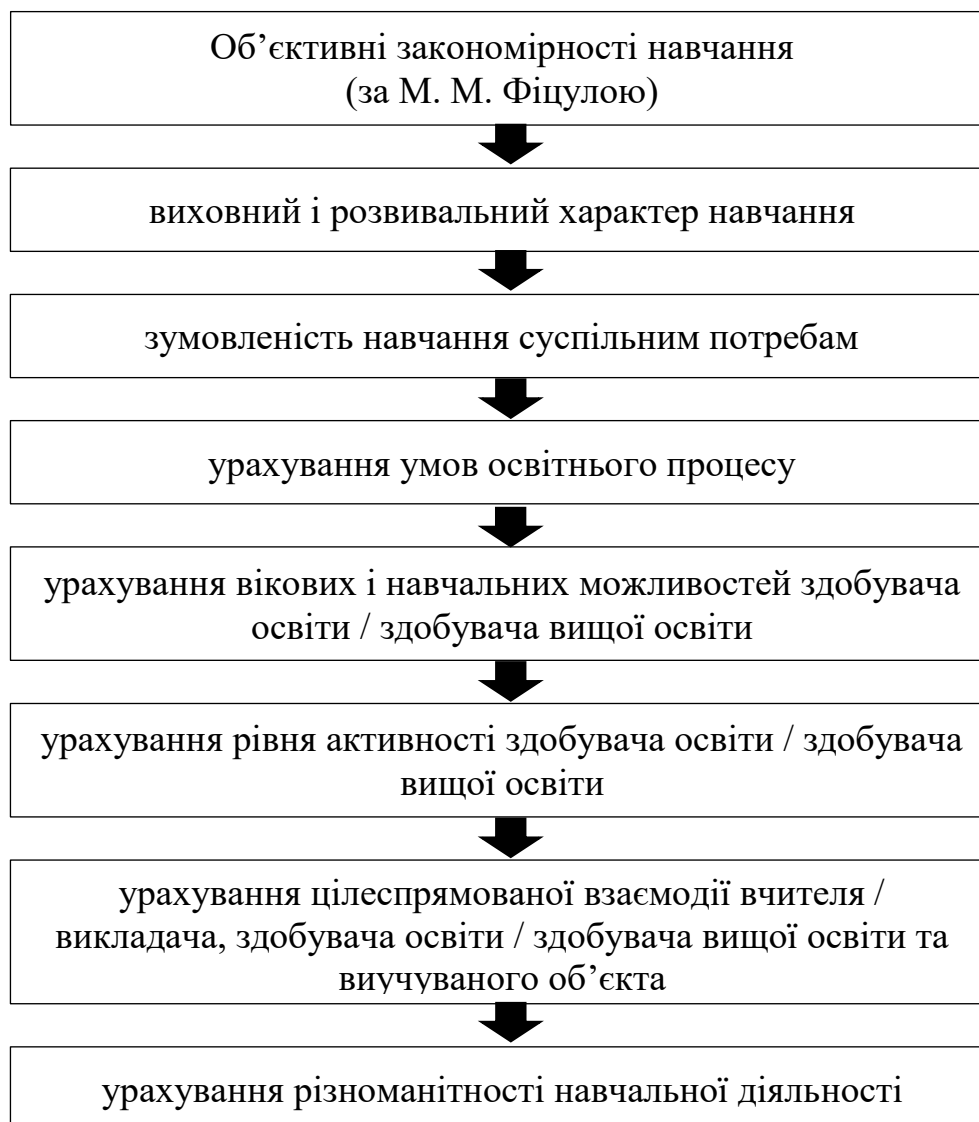
1. Визначення терміну «закономірності навчання»
2. Об'єктивні та суб'єктивні закономірності навчання
3. Принципи навчання
4. Зміст освіти
5. Принципи навчання у закладах вищої освіти.
Зміст у вищій освіті

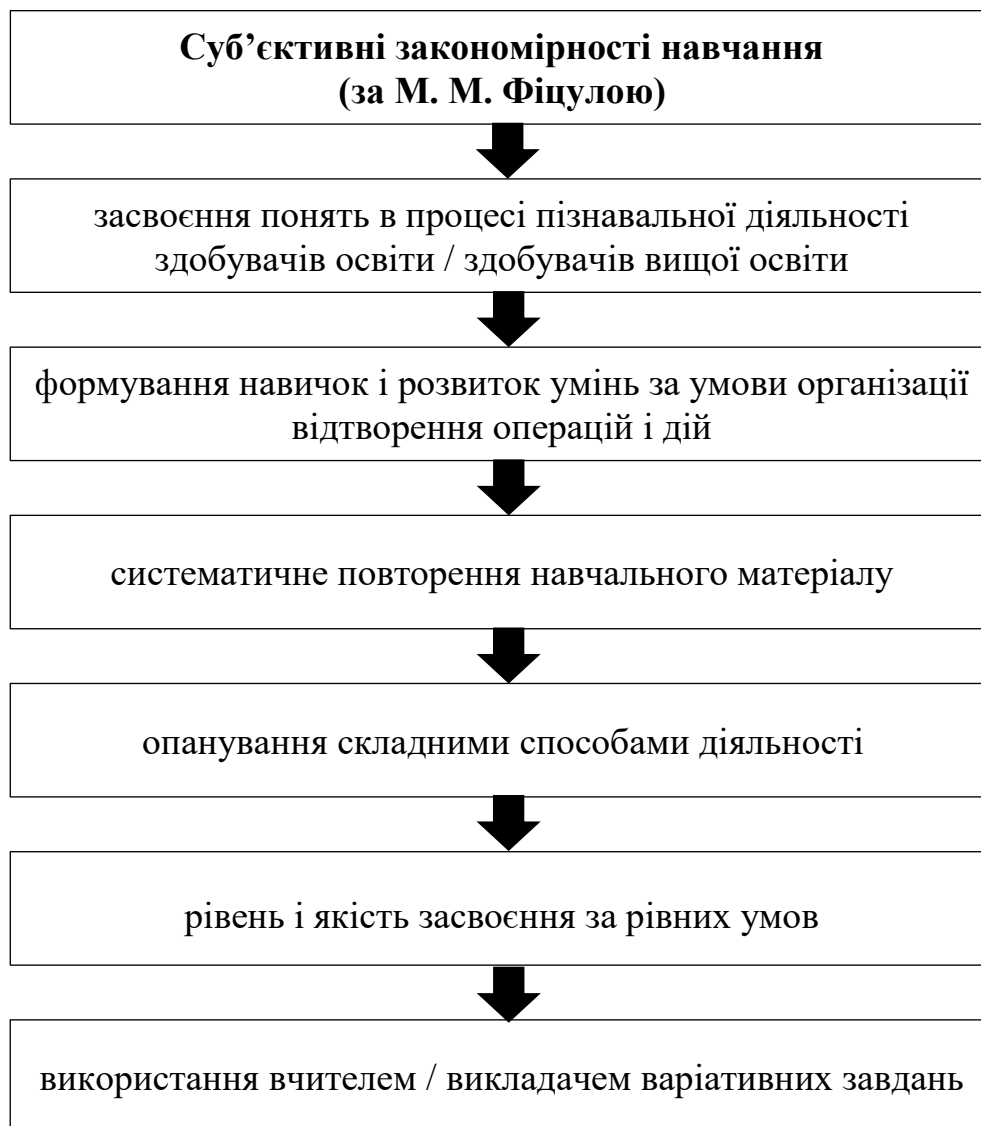
1. Визначення терміну «закономірності навчання»

ЗАКОНОМІРНОСТІ НАВЧАННЯ

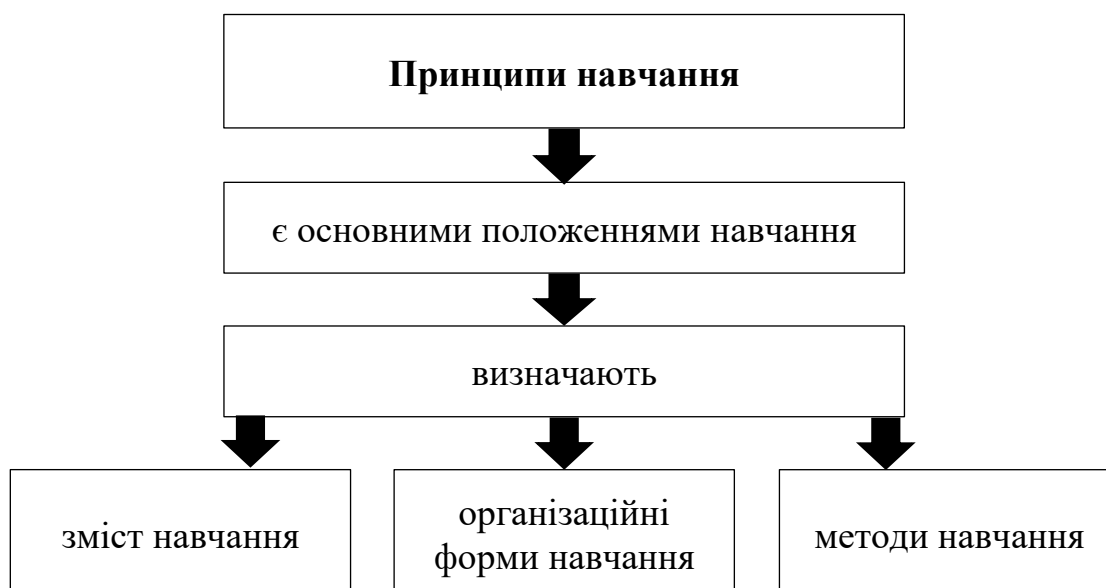
➤ є повторювані, стабільні, істотні зв'язки та тенденції у освітньому процесі
➤ відображають внутрішню логіку процесу навчання
➤ впливають на послідовність засвоєння матеріалу, швидкість засвоєння, мотивацію, рівень складності завдань
➤ впливають на послідовність формування знань, навичок і вмінь
➤ є основою для розробки дидактичних і методичних підходів, створення ефективних методів і прийомів навчання, урахування психофізіологічних особливостей учнів / студентів
➤ впливають на ефективність навчання

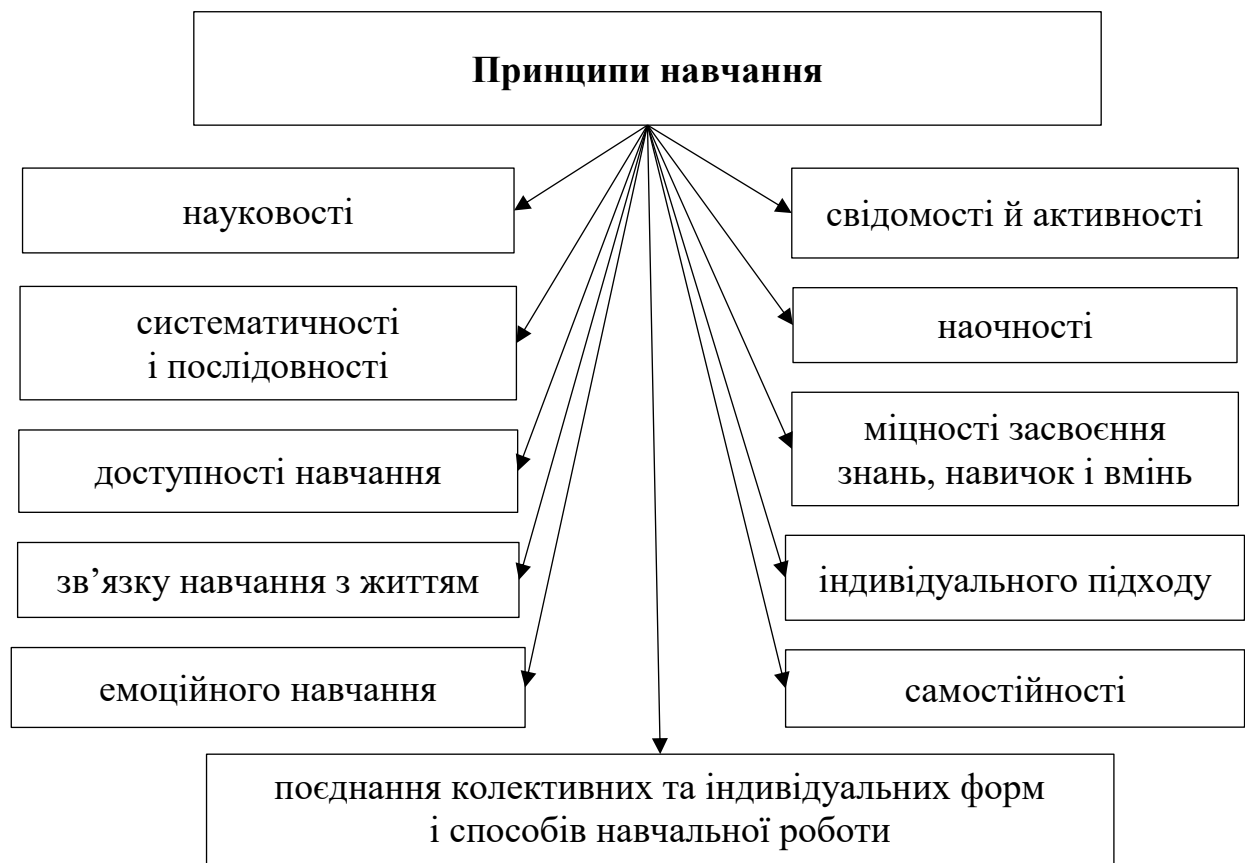
2. Об'єктивні та суб'єктивні закономірності навчання

3. Принципи навчання

4. Зміст освіти

І. В. Зайченко трактує **зміст освіти** як «систему наукових знань, навичок та умінь, оволодіння якими забезпечує всебічний розвиток розумових і фізичних здібностей учнів, формування їх світогляду, моралі та поведінки, підготовку до суспільного життя, до праці» (с. 160).

Відповідно до Закону України «Про освіту» **невід'ємними складниками системи освіти** є: дошкільна освіта; повна загальна середня освіта; позашкільна освіта; спеціалізована освіта; професійна освіта; фахова передвища освіта; вища освіта; освіта дорослих, у тому числі післядипломна освіта.

Відповідно до Закону України «Про освіту», **рівнями освіти** є: дошкільна освіта; початкова освіта; базова середня освіта; профільна середня освіта; професійна освіта; фахова передвища освіта; початковий рівень (короткий цикл) вищої освіти; перший (бакалаврський) рівень вищої освіти; другий (магістерський) рівень вищої освіти; третій (освітньо-науковий / освітньо-творчий) рівень вищої освіти.

За І. В. Зайченком «**зміст навчання** – це науково обґрунтований методичний та дидактичний навчальний матеріал, засвоєння якого забезпечує здобуття освіти, а у вищій школі освіти й кваліфікації згідно з освітньо-кваліфікаційним рівнем». (с. 160)

Зміст навчання спирається на: навчальний план, навчальну програму, навчальний посібник чи підручник.

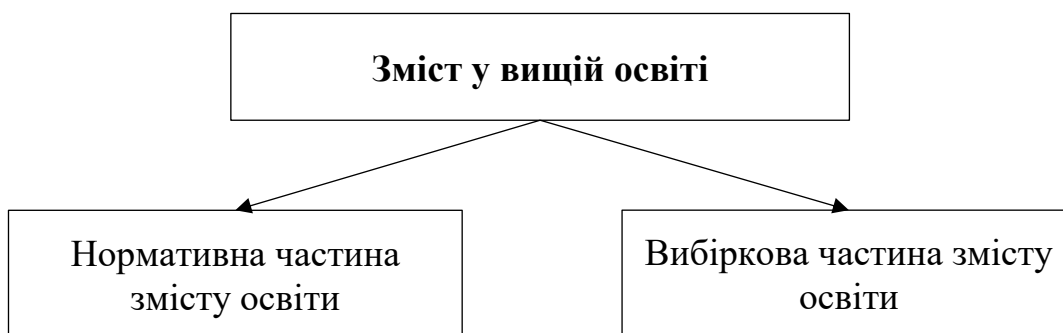
Зміст навчання в контексті навчання англomовного спілкування

5. Принципи навчання у закладах вищої освіти

ПРИНЦИПИ НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ (за М. М. Фіцулою)

Загальнодидактичні принципи навчання	Специфічні принципи навчання
➤ науковості	➤ єдності наукової і навчальної діяльності кафедр і викладачів
➤ системності і послідовності навчання	➤ участі студентів у науково-дослідній роботі
➤ доступності навчання	➤ органічної єдності теоретичної і практичної підготовки студентів
➤ зв'язку навчання з життям	➤ урахування особистих можливостей кожного студента
➤ свідомості і активності у навчанні	
➤ наочності у навчанні	
➤ міцності засвоєння знань, навичок і умінь	
➤ урахування індивідуальних особливостей	
➤ емоційності навчання	

6. Складники системи освіти

СКЛАДНИКИ СИСТЕМИ ОСВІТИ

➤ дошкільна освіта
➤ повна загальна середня освіта
➤ позашкільна освіта
➤ спеціалізована освіта
➤ професійна освіта
➤ фахова передвища освіта
➤ вища освіта
➤ освіта дорослих
➤ післядипломна освіта

Питання та завдання

1. Питання

1. У чому полягає сутність закономірностей навчання? Яким чином вони впливають на його ефективність?
2. У чому особливість об'єктивних та суб'єктивних закономірностей навчання?
3. Які принципи навчання вам відомі? У чому полягає їх специфіка?
4. Які складники системи освіти? Як вони взаємопов'язані між собою?
5. Які аспекти змісту навчання? У чому полягає їх сутність?

2. Завдання

1. Ви активно використовуєте принцип наочності як для студентів університету, так і для учнів початкової школи. В чому полягає різниця у його реалізації у цих двох випадках?

2. Розгляньте принцип поєднання колективних та індивідуальних форм навчання. Запропонуйте варіанти завдань, які ефективно інтегрують різні форми навчання?
3. Учитель / викладач повинен дотримуватися принципу доступності. Йому необхідно створити навчальні матеріали для учнів / студентів з різними можливостями. Один учень / студент має порушення зору, а інший – має труднощі з читанням.
4. Вам необхідно дотримуватись принципу міцності засвоєння знань, навичок і вмінь. Як ви можете організувати навчання з урахуванням даного принципу?
5. Проаналізуйте дисертаційні дослідження (А. Ю. Хомик, В. В. Шиманська, Ж. В. Никіфорчук, О. О. Дідух, Н. І. Дичка) на предмет використання принципів навчання. Які загальнодидактичні та методичні принципи відібрані? Заповніть таблицю.

Дослідник	Загальнодидактичні принципи	Методичні принципи
А. Ю. Хомик		
В. В. Шиманська		
Ж. В. Никіфорчук		
О. О. Дідух		
Н. І. Дичка		

6. Відберіть загальнодидактичні та методичні принципи вашого дослідження. Узагальніть інформацію в таблиці та обґрунтуйте, чому саме ці принципи доцільно використовувати.

Загальнодидактичні принципи	Методичні принципи

7. Проаналізуйте освітньо-наукову програму третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти «A1 Освітні, педагогічні науки» (https://tnpu.edu.ua/about/public_inform/akredytatsiia%20ta%20litsenzuvannia/osvitni_prohramy/PhD/osvitnjo-naukovi-programy.php) за останній рік. Охарактеризуйте її відповідно до таких критеріїв:

- 1) Мета освітньо-наукової програми

- 2) Актуальність
- 3) Викладання та оцінювання
- 4) Програмні компетентності та результати
- 5) Обов'язкові (загальна та професійна підготовка) та вибіркові компоненти

Наприкінці висловіть свою думку щодо програми та запропонуйте ідеї щодо її покращення.

8. Визначіть цілі, функції та перелік закладів освіти для кожного зІ складників системи освіти: 1) дошкільна освіта; 2) повна загальна середня освіта; 3) позашкільна освіта; 4) спеціалізована освіта; 5) професійна освіта; 6) фахова передвища освіта; 7) вища освіта; 8) освіта дорослих; 9) післядипломна освіта. Узагальніть інформацію в таблиці.

Складники системи освіти	Цілі та функції складника	Заклади освіти
1) дошкільна освіта	Розвиток особистості, підготовка до шкільного навчання. Формування базових навичок та вмінь спілкування, соціалізація дітей дошкільного віку	Дитячі садки, дошкільні навчальні заклади
2) повна загальна середня освіта		
3) позашкільна освіта		
4) спеціалізована освіта		
5) професійна освіта		
6) фахова передвища освіта		
7) вища освіта		
8) освіта дорослих		
9) післядипломна освіта		

9. Наведіть приклади труднощів, які можуть виникати в учасників освітнього процесу під час переходу з однієї ланки освіти до іншої.
10. Проаналізуйте роль освіти дорослих у сучасному суспільстві, визначте, хто має можливість здобувати таку освіту, а також охарактеризуйте нові перспективи та можливості, які відкриваються для учасників освітнього процесу.

Література

1. Дідух О. О. Методика навчання ведення дебатів майбутніх викладачів англійської мови : дис. ... канд. пед. наук. : 13.00.02 / Олександра Олександрівна Дідух. – Київ, 2016. – 259 с.
2. Дичка Н. І. Методика навчання англomовного професійно орієнтованого писемного мовлення майбутніх фахівців з інформаційних технологій : дис. ... канд. пед. наук. : 13.00.02 / Наталія Іванівна Дичка. – К., 2016. – 312 с.
3. Зайченко І. В. Педагогіка : підруч. / І. В. Зайченко. – 3-тє видання, перероб. та допов. – Київ : Видавництво Ліра-К, 2016. – 608 с.
4. Закон України «Про освіту». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
5. Никіфорчук Ж. В. Формування англomовної професійно орієнтованої компетентності в читанні майбутніх богословів : дис. ... наук. ступеня д-ра філософії : 01 : 011 / Жанна Володимирівна Никіфорчук. – Тернопіль, 2023. – 267 с.
6. Освітньо-наукова програма третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти «A1 Освітні, педагогічні науки». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://tnpu.edu.ua/about/public_inform/akredytatsiia%20ta%20litsenzuvannia/osvichni_prohramy/PhD/A1_PhD_2025.pdf
7. Фіцула М. М. Педагогіка : навч. посіб. для студ. вищ. пед. закл. осв. / М. М. Фіцула. – Київ : Видавничий центр «Академія», 2002. – 306 с.
8. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. для студ. вищ. пед. закл. осв. / М. М. Фіцула. – Київ : «Академвидав», 2006. – 352 с.
9. Хомик А. Ю. Формування стратегічної компетентності в професійно орієнтованому усному англomовному спілкуванні майбутніх фахівців з інформаційних технологій : дис. ... наук. ступеня д-ра філософії : 01 : 011 / Анна Юріївна Хомик. – Тернопіль, 2022. – 290 с.
10. Шиманська В. В. Формування лексичної компетентності в професійно орієнтованому усному англomовному спілкуванні майбутніх екологів : дис. ... наук. ступеня д-ра філософії : 01 : 011 / Віра Володимирівна Шиманська. – Тернопіль, 2024. – 269 с.

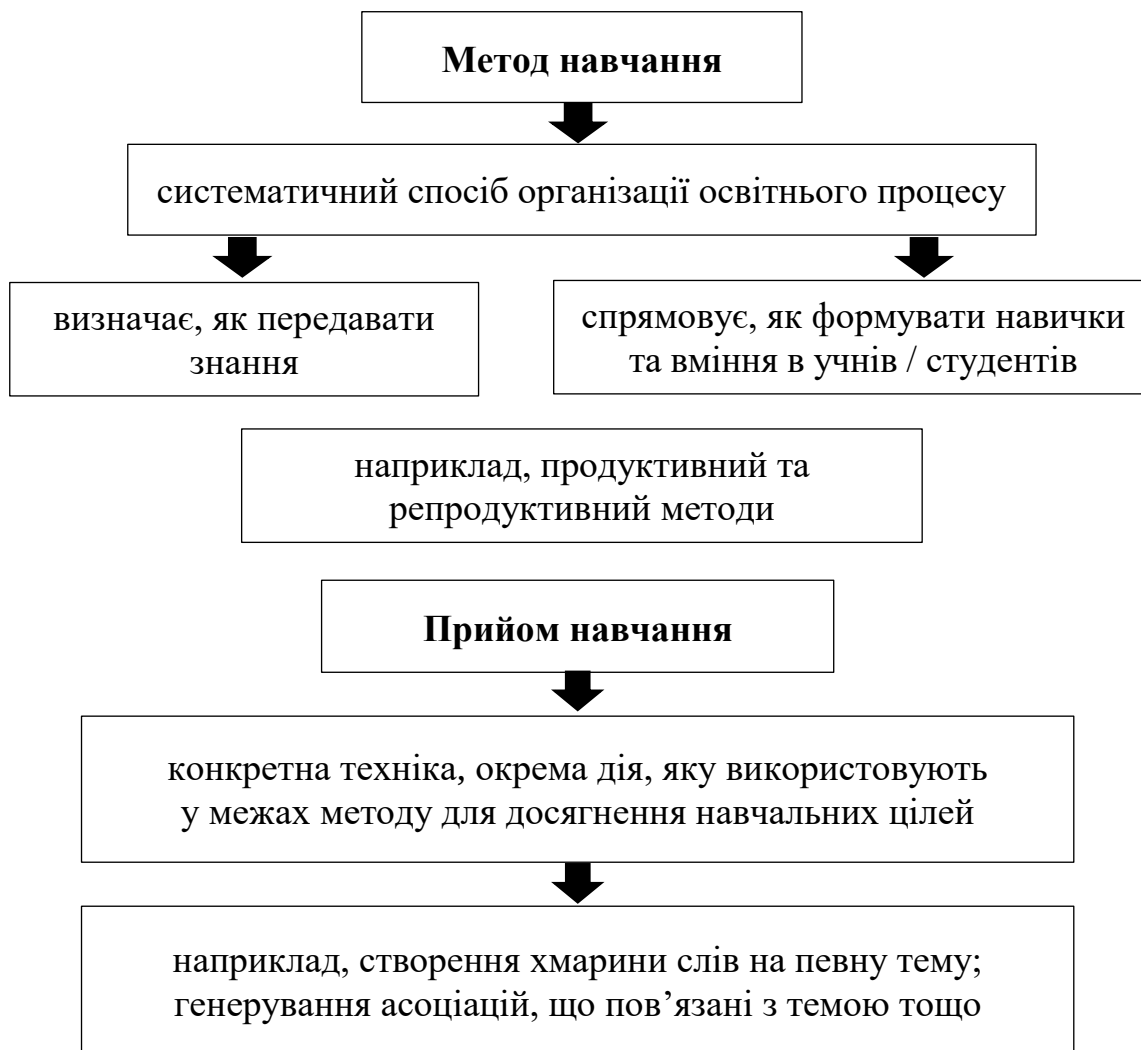
Тема 2.6.

Методи і засоби навчання.

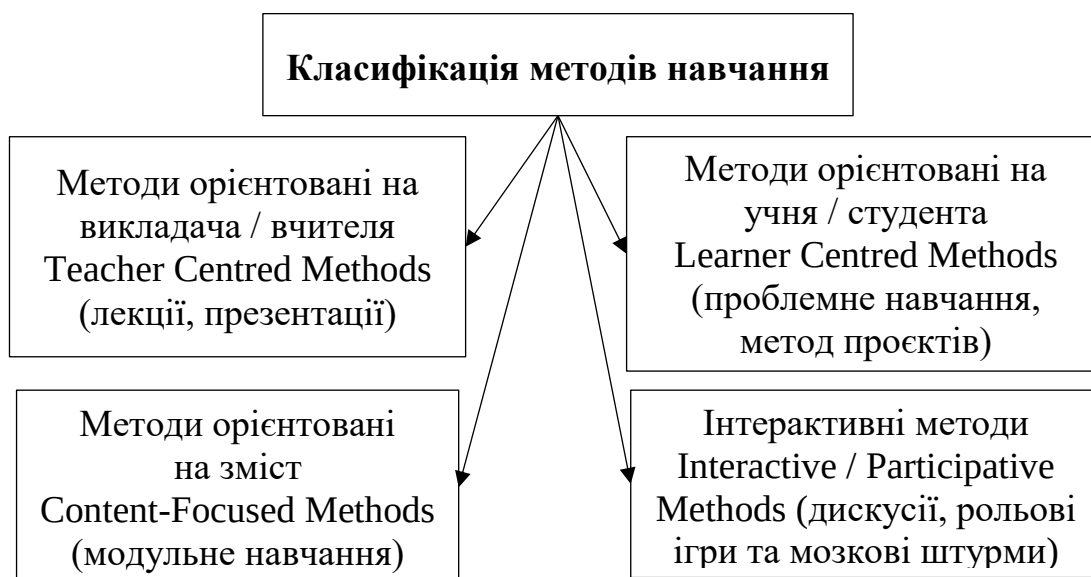
Види і форми організації освітнього процесу

1. Поняття «методи навчання»
2. Класифікація методів навчання
3. Методи організації й здійснення навчально-пізнавальної діяльності
4. Методи мотивації й стимулювання навчально-пізнавальної діяльності
5. Методи контролю
6. Проблема оптимального вибору методів навчання
7. Засоби навчання
8. Види і форми організації освітнього процесу

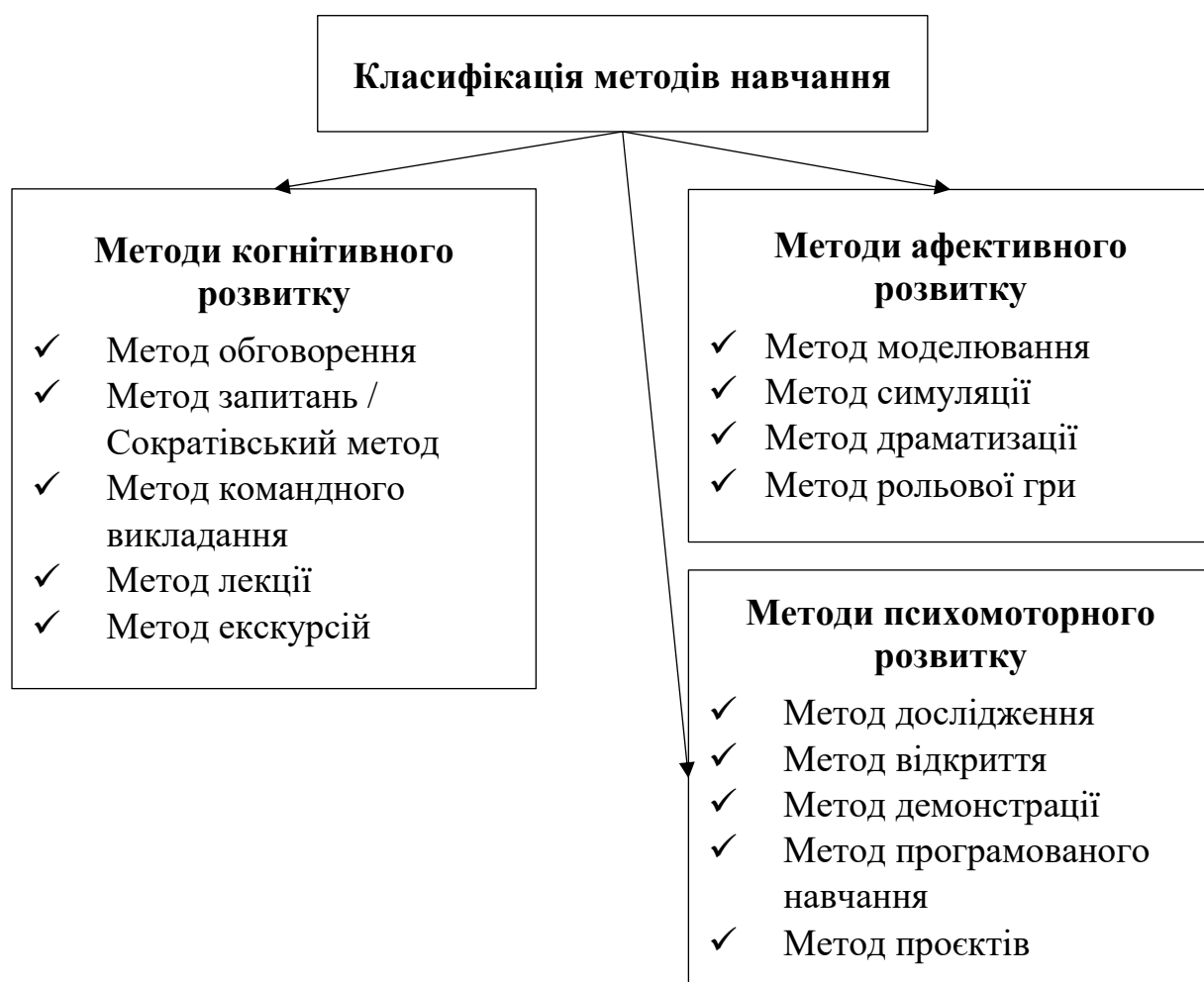
1. Поняття «методи навчання»

2. Класифікація методів навчання

Взято з: Pedagogy – Different Methods and Techniques of Teaching, Tecnia Institute of Advanced Studies, 2021

Взято з: Pedagogy – Different Methods and Techniques of Teaching, Tecnia Institute of Advanced Studies, 2021

КЛАСИФІКАЦІЯ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ (за І. В. Зайченком, М. М. Фіцулою, Н. П. Волковою)

1. За специфікою
➤ Загальні (використовуються для будь-яких навчальних дисциплін)
➤ Спеціальні (застосовуються для викладання окремих дисциплін)
2. За подачею навчального матеріалу
➤ Метод готових знань (учні пасивно сприймають подану інформацію)
➤ Дослідницький метод (передбачає активну самостійну роботу учнів при засвоєнні знань)
3. За походженням інформації
➤ Словесні
➤ Наочні
➤ Практичні
4. За метою навчання
➤ Методи здобуття нових знань
➤ Методи формування навичок і вмінь
➤ Методи застосування знань на практиці

➤ Методи творчої діяльності
➤ Методи закріплення знань, навичок і вмінь
➤ Методи перевірки й оцінювання знань, навичок і вмінь
5. За особливостями навчально-пізнавальної діяльності
➤ Пояснювально-ілюстративний метод
➤ Репродуктивний метод
➤ Метод проблемного виконання
➤ Частково-пошуковий метод
➤ Дослідницький метод
6. За особливостями викладання й учіння
➤ Інформаційно-повідомляючий метод викладання і виконавчий метод учіння
➤ Пояснювальний метод викладання і репродуктивний метод учіння
➤ Інструктивно-практичний метод викладання і продуктивно-практичний метод учіння
➤ Пояснювально-спонукальний метод викладання і частково-пошуковий метод учіння
➤ Спонукальний метод навчання і пошуковий метод учіння
7. За логікою побудови навчального матеріалу
➤ Індуктивні методи (висновок на основі окремих фактів)
➤ Дедуктивні методи (від загального до окремих фактів)
➤ Традуктивні методи (різновидом є аналогія)
8. За логікою викладання
➤ Аналітичні
➤ Систематичні
➤ Аналітико-синтетичні
➤ Аналогічно-індуктивні
➤ Синтетично-дедуктивні
9. За характером пізнавальної діяльності
➤ Ілюстративні
➤ Продуктивні
➤ Творчі
➤ Акротичні
➤ Катехізичні (запитальні)
10. За ступенем самостійності роботи учнів у процесі навчання
➤ Подаючі методи
➤ Методи взаємодії викладача та учнів
➤ Методи самостійної роботи учнів
11. За способом вирішення пізнавального завдання
➤ Емпіричні
➤ Теоретичні
➤ Проблемного навчання
➤ Програмованого навчання

3. Методи організації й здійснення навчально-пізнавальної діяльності

МЕТОДИ ОРГАНІЗАЦІЇ Й ЗДІЙСНЕННЯ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ (за І. В. Зайченком)

1. За джерелом передачі й сприймання навчальної інформації
➤ Словесні (розповідь, бесіда, лекція, пояснення, інструктаж); ➤ Наочні (ілюстрація, демонстрація); ➤ Практичні (досліди, вправи, навчально-продуктивна праця)
2. За логікою передачі й сприймання інформації
➤ Індуктивні; ➤ Дедуктивні; ➤ Аналітичні, синтетичні, аналітико-синтетичні
3. За ступенем самостійності мислення учнів у процесі оволодіння знаннями
➤ Репродуктивні; ➤ Проблемно-пошукові
4. За ступенем управління навчальною діяльністю. Навчання під керівництвом учителя. Самостійна робота
➤ Робота з книгою, письмова робота, лабораторна робота; ➤ Робота під керівництвом учителя, включаючи й роботу на навчальних машинах; ➤ Самостійна робота учнів (з книгою, письмова, лабораторна, виконання трудових завдань)

СЛОВЕСНІ МЕТОДИ

1. Бесіда: ➤ <i>відтворювальна бесіда (для закріплення);</i> ➤ <i>систематизуюча бесіда;</i> ➤ <i>евристична бесіда</i>
2. Пояснення: За способами міркування: ➤ <i>індуктивні;</i> ➤ <i>дедуктивні;</i> ➤ <i>традуктивні</i> За типами: ➤ <i>причинні пояснення;</i> ➤ <i>генетичні пояснення;</i> ➤ <i>закономірні пояснення;</i> ➤ <i>структурні пояснення;</i> ➤ <i>функціональні пояснення</i>
3. Розповідь: ➤ <i>художня;</i> ➤ <i>науково-популярна;</i> ➤ <i>описова</i>

4. Лекція:

- *вступна;*
- *тематична;*
- *оглядова;*
- *заключна*

5. Інструктаж:

- *вступний;*
- *поточний;*
- *заклучний*

4. Методи мотивації й стимулювання навчально-пізнавальної діяльності**МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ
(за Н. П. Волковою)**

➤ Метод навчальної дискусії
➤ Метод опори на життєвий досвід учнів / студентів
➤ Метод зацікавлення
➤ Метод пізнавальних ігор
➤ Метод створення відчуття успіху в навчанні
➤ Метод створення ситуації новизни навчального матеріалу

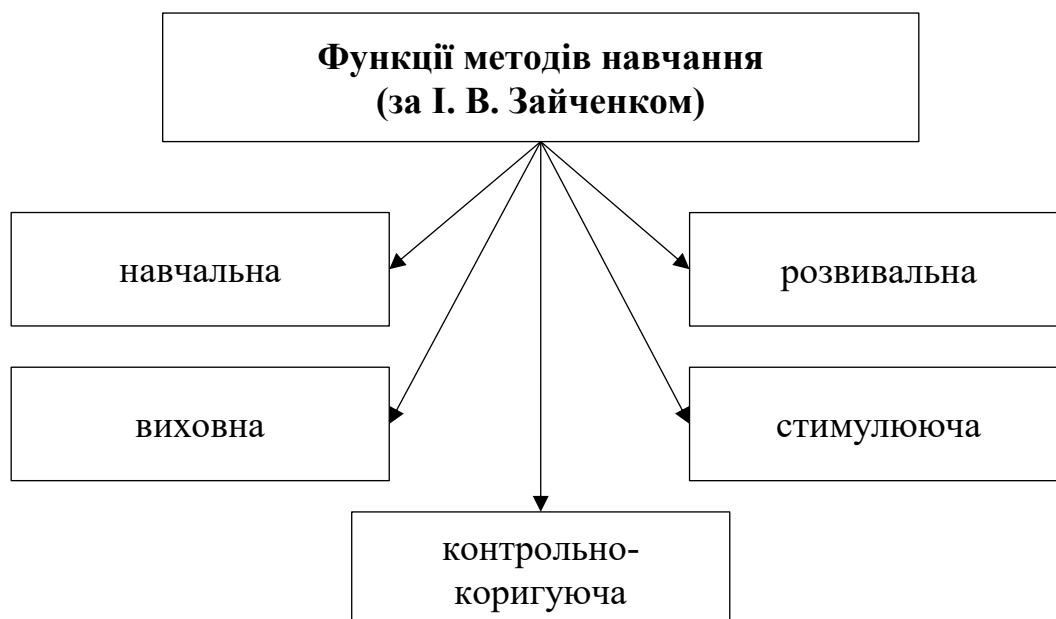
**МЕТОДИ СТИМУЛЮВАННЯ ОBOB'ЯЗКУ І ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ
В НАВЧАННІ (за Н. П. Волковою, М. М. Фіцулою)**

➤ Роз'яснення суспільної значимості навчання
➤ Роз'яснення індивідуальної значимості навчання
➤ Пред'явлення навчальних вимог

5. Методи контролю**МЕТОДИ КОНТРОЛЮ
(за І. В. Зайченком, М. М. Фіцулою)**

➤ Метод усного контролю
➤ Метод письмового контролю
➤ Метод тестового контролю
➤ Метод графічного контролю
➤ Метод програмного контролю
➤ Метод самоконтролю
➤ Метод комбінованого контролю

6. Проблема оптимального вибору методів навчання

Ефективність різних методів навчання не є сталим протягом усього освітнього процесу. Вона змінюється, при цьому зростає застосування одних методів і зменшується використання інших.

ВИБІР МЕТОДІВ ПОВИНЕН ВІДПОВІДАТИ ТАКИМ КРИТЕРІЯМ (за І. В. Зайченком)

➤	закономірності і принципи навчання
➤	мета і завдання навчання
➤	зміст і тема
➤	навчальні можливості учнів / студентів (вікові, фізичні, психічні), рівень підготовки, особливості класного колективу
➤	умови і час навчання
➤	можливості вчителів / викладачів

7. Засоби навчання

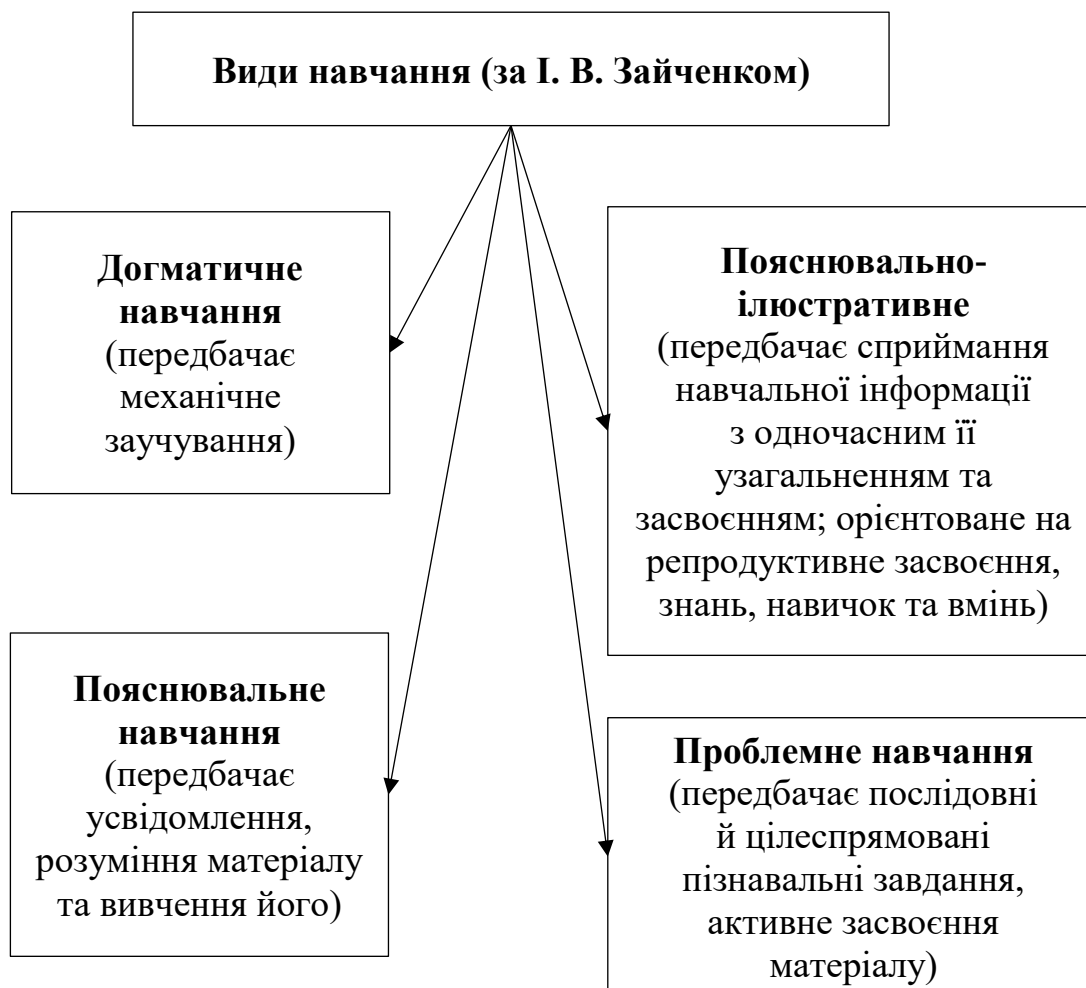
ЗАСОБИ НАВЧАННЯ

Критерії	Засоби навчання
За каналом надходження	➤ слухові (аудіозаписи лекцій, подкасти, радіопередачі); ➤ зорові (презентації PowerPoint, відеоуроки, схеми та діаграми); ➤ слухо-зорові (інтерактивні тренажери з аудіо-відео; супроводом, мультимедійні навчальні програми)
За наявністю чи відсутністю технічної складової	➤ технічні (комп'ютери, планшети, інтерактивні дошки, мультимедійні презентації, відео- та аудіоматеріали, онлайн-платформи та симулятори); ➤ нетехнічні (друковані підручники, конспекти, плакати, дидактичні картки, моделі та демонстраційні матеріали)
За цільовою аудиторією	➤ для вчителів / викладачів (книжка для вчителя, силабус, методична, психологічна та педагогічна література, таблиці, тести тощо); ➤ для учнів / студентів (книжка для читання, зошит на друкованій основі, довідники, матеріали для самоконтролю тощо); ➤ для вчителів / викладачів та учнів / студентів (підручник, навчальний посібник, аудіо-візуальні засоби, візуальні та аудитивні засоби)
За рівнем значущості засобів навчання	➤ основні (підручники, навчальні посібники, мультимедійні презентації); ➤ допоміжні (карти, схеми, таблиці, плакати, моделі, відеоматеріали); ➤ додаткові (електронні ресурси, додаткова література, онлайн-курси та інтерактивні платформи)
За доступністю	➤ доступні (підручники, електронні ресурси, відеоуроки, мобільні додатки та інтерактивні платформи); ➤ обмежені (платні програмні продукти)
За ступенем інтерактивності	➤ статичні (підручники, навчальні плакати, карти, схеми та презентації); ➤ динамічні (мультимедійні презентації, відео, інтерактивні таблиці, комп'ютерні програми та симулятори)

Вимоги до засобів навчання

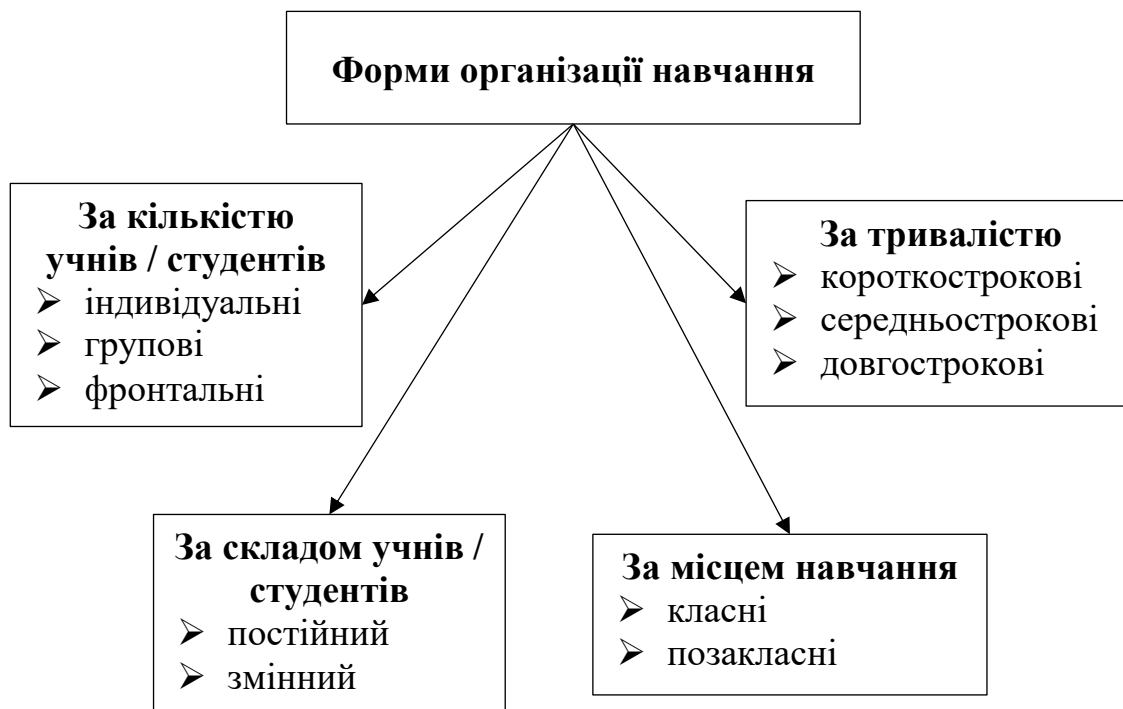
➤	відповідність навчальній меті, програмі / силабусу
➤	наукову обґрунтованість
➤	доступність та зрозумілість для учнів / студентів
➤	відповідність віковим та індивідуальним особливостям здобувачів освіти
➤	безпека в використанні
➤	сучасність та актуальність інформації
➤	зручність у користуванні
➤	можливість багаторазового використання
➤	адаптації до різних умов навчання

8. Види навчання

9. Форми організації освітнього процесу

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ

ФОРМИ НАВЧАННЯ

➤ Індивідуальне навчання
➤ Індивідуально-групова система навчання
➤ Класно-урочна система навчання
➤ Белл-Ланкастерська система взаємного навчання
➤ Батавська система
➤ Маннгеймська система (збереження класно-урочної системи організації навчання; учні, в залежності від їх здібностей, рівня інтелектуального розвитку і ступеня підготовки, поділялися на класи на слабких, середніх і сильних)
➤ Дальтон-план
➤ Лабораторно-бригадна організація навчання
➤ План Трампа
➤ Комплексний метод навчання

10. Заняття / урок як основна форма організації навчання

Урок / заняття – це форма організації освітнього процесу, під час якої учитель / викладач проводить заняття з групою учнів / студентів однакового віку

та рівня підготовки, дотримуючись обсягу навчального матеріалу, а також визначеного розкладу та тривалості, що забезпечує систематичне формування необхідних компетентностей.

Особливості уроку / заняття

- є завершеним і обмеженим у часі;
- розв'язує певні освітні завдання;
- має певні цілі;
- регламентується розкладом та обсягом навчального матеріалу;
- забезпечує систематичне формування компетентностей;
- є постійною формою організації навчання;
- дозволяє використовувати різні методи, прийоми навчання, організовувати фронтальну, групову та індивідуальну роботу;
- сприяє пізнавальній активності та розумовому розвитку.

Основні вимоги до уроку / заняття

- організаційні вимоги;
- дидактичні вимоги;
- психологічні вимоги;
- етичні вимоги;
- санітарно-гігієнічні вимоги.

Урок / заняття

- засвоєння нових знань;
- формування навичок і вмінь;
- застосування знань, навичок і вмінь;
- узагальнення знань;
- перевірки і корекції знань;
- комбінований урок / заняття.

ПОЗАУРОЧНІ ФОРМИ НАВЧАННЯ

Позаурочні форми навчання	
➤	семінари
➤	практикуми
➤	факультативи
➤	екскурсії
➤	предметні гуртки
➤	домашня робота
➤	консультації

ФОРМИ НАВЧАННЯ В ЗАРУБІЖНОМУ ДОСВІДІ

1.	Навчання учнів групою вчителів
2.	Різновікове об'єднання учнів за інтересами
3.	Відкрите навчання
4.	Навчальний контракт
5.	Навчальні центри за інтересами
6.	«Школи без стін»
7.	Проекти

Питання та завдання

1. Питання

1. У чому полягає різниця між методами та прийомами?
2. Які класифікації методів навчання ви знаєте?
3. У чому полягають особливості методів організацій здійснення навчально-пізнавальної діяльності?
4. Які методи використовуються для формування пізнавальних інтересів та для стимулювання обов'язку і відповідальності в навчанні?
5. У чому полягає сутність методів контролю?
6. Які функції контролю існують? Які критерії відбору методів існують?
7. Від чого залежить вибір методів навчання?
8. Які ефективні технічні засоби застосовуються на заняттях іноземної мови?

2. Завдання

1. Вам необхідно ознайомити учнів / студентів з теперішніми часами в англійській (або іншій іноземній) мові. Які методи ви пропонуєте використати?
2. Вам збирається обговорити з учнями / студентами тему «Роль штучного інтелекту в науці». Які найбільш ефективні методи ви використаєте? Обґрунтуйте відповідь.
3. Наведіть приклади ситуацій, в яких необхідно використати методи формування пізнавальних інтересів.
4. Наведіть приклади ситуацій, в яких необхідно використати методи організації й здійснення навчально-пізнавальної.
5. Ви пропонуєте учням / студентам взяти участь у проекті. Які технічні засоби викладач може застосовувати?
6. Охарактеризуйте різні види навчання, їх особливості та застосування в освітньому процесі.

7. Охарактеризуйте форми організації навчання: переваги і недоліки. Яка з форм найбільше відповідає вашим особистим уподобанням? Обґрунтуйте свою відповідь.
8. Охарактеризуйте вимоги до уроку / заняття. Чому одні уроки чи заняття є більш ефективними та успішними порівняно з іншими?
9. Наведіть фрагмент уроку формування навичок чи розвиток умінь на будь-яку тему у межах шкільної програми чи університетського силабусу.
10. Визначіть специфіку позаурочних форм навчання. Узагальніть інформацію в таблиці.

Позаурочні форми навчання	Специфіка позаурочних форм навчання
Семінари	
Практикуми	
Факультативи	
Екскурсії	
Предметні гуртки	
Домашня робота	
Консультації	

11. Перегляньте список різноманітних форм навчання в зарубіжному досвіді. Запропонуйте, як ці форми можуть бути інтегровані у сучасний освітній процес. Узагальніть інформацію в таблиці.

1. Навчання учнів групою викладачів	
2. Різновікове об'єднання учнів за інтересами	
3. Відкрите навчання	
4. Навчальний контракт	
5. Навчальні центри за інтересами	
6. «Школи без стін»	
7. Проєкти	

12. Поясніть вислови.

- 1) "In school, you're taught a lesson and then given a test. In life, you're given a test that teaches you a lesson". *Tom Bodett*
- 2) "God has his plans and his reasons. Sometimes we are supposed to go through things so that we learn lessons". *Dolly Parton*

- 3) “The teacher is the one who gets the most out of the lessons, and the true teacher is the learner”. *Elbert Hubbard*
- 4) “Don’t blame the child for forgetting lessons; make the lessons unforgettable”. *Sonam Wangchuk*

Література

1. Волкова Н. П. Педагогіка : навч. посіб. / Н. П. Волкова. – Київ : Академвидав, 2007. – 616 с.
2. Зайченко І. В. Педагогіка : підруч. / І. В. Зайченко. – 3-тє видання, перероб. та допов. – Київ : Видавництво Ліра-К, 2016. 608 с.
3. Фіцула М. М. Педагогіка : навч. посіб. для студ. вищ. пед. закл. осв. / М. М. Фіцула. – Київ : Видавничий центр «Академія», 2002. – 306 с.
4. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. для студ. вищ. пед. закл. осв. / М. М. Фіцула. – Київ : «Академвидав», 2006. – 352 с.

Тема 2.7.

Самостійна робота.

Індивідуальна та групова автономія

1. Поняття «самостійна робота»
2. Характеристика самостійної роботи
3. Вимоги до самостійної роботи учнів / студентів
4. Типи самостійних робіт
5. Види самостійних робіт
6. Недоліки в організації самостійної роботи
7. Структура самостійної роботи
8. Принципи організації самостійної роботи
9. Індивідуальна та групова автономія

1. Поняття «самостійна робота»

Відповідно до І. В. Зайченка «самостійна навчально-пізнавальна робота учнів – це будь-яка, організована вчителем, активна діяльність учнів, спрямована на досягнення визначеної дидактичної мети в спеціально відведений для цього час: пошук знань, їх осмислення, закріплення, формування та розвиток умінь і навичок, узагальнення та систематизацію знань» (с. 255).

Самостійна робота
➤ відповідає певній меті та завданням
➤ забезпечує певний обсяг знань, навичок і вмінь
➤ реалізує поступове просування по траєкторії навчання учня / студента
➤ сприяє формуванню певних компетентностей
➤ підпорядковується певним вимогам керівництва й управління самостійною діяльністю учнів / студентів

2. Характеристика самостійної роботи.

ХАРАКТЕРИСТИКА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Критерії	Характеристики
За місцем	1) безпосередньо на уроці / занятті; 2) позакласна самостійна робота
За часовою регламентованістю	1) регламентована (виконується у визначений час згідно з графіком або розкладом, наприклад, на уроці / занятті); 2) нерегламентована (учень / студент сам обирає зручний для себе час для виконання)
За обов'язковістю	1) обов'язкова; 2) добровільна
За рівнями управління з боку вчителя / викладача	1) повністю керована вчителем / викладачем; 2) частково керована вчителем / викладачем; 3) мінімально керована учителем / викладачем
За рівнем продуктивності	1) копіююча діяльність; 2) репродуктивна діяльність; 3) продуктивна діяльність
За диференціацією	1) відповідно до рівня знань; 2) відповідно до навчального стилю; 3) комбінована
За тривалістю виконання	1) короткотривала; 2) тривала; 3) довготривала (наприклад, проєктна робота)

Критерії	Характеристики
За можливістю вибрати завдання	1) з вибором; 2) без вибору
За кількістю учасників	1) індивідуальна; 2) парна; 3) групова; 4) колективна; 5) комбінована
За дидактичною метою	1) для формування певних навичок і вмінь; 2) для закріплення і систематизації знань, навичок і вмінь; 3) для підготовки до контрольних заходів; 4) для контролю, само- і взаємоконтролю
За рівнем складності завдань	1) низька; 2) середня; 3) висока
За типом діяльності	1) теоретична; 2) практична; 3) дослідницька
За реалізацією перевірки	1) учнем / студентом за ключами; 2) викладачем

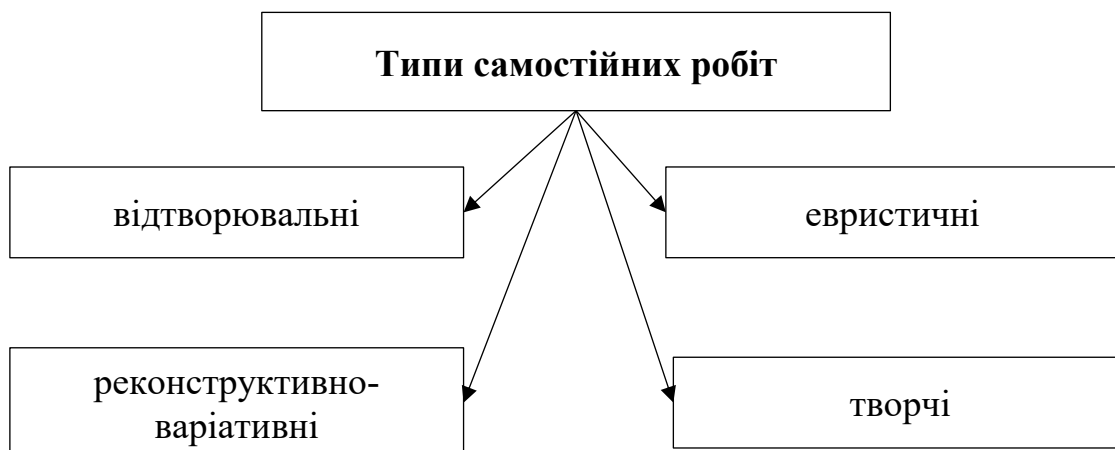
3. Вимоги до самостійної роботи учнів / студентів

ВИМОГИ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ УЧНІВ / СТУДЕНТІВ

➤ відповідність меті та завданням
➤ відповідність темі
➤ відповідність порядку та прийомам виконання
➤ відповідність можливостям учня / студента
➤ відповідність ступеню складності завдання
➤ орієнтованість на розвиток пізнавальних здібностей, творчого мислення, ініціативи в прийнятті рішення
➤ дотримання термінів виконання
➤ аналіз отриманих результатів та їхня корекція

4. Типи самостійних робіт

ТИПИ САМОСТІЙНИХ РОБІТ (за І. В. Зайченком)

5. Види самостійних робіт

ВИДИ САМОСТІЙНИХ РОБІТ

➤ робота з книжкою
➤ вправи та завдання (індивідуальні чи групові)
➤ лабораторні роботи
➤ перевірочні самостійні роботи
➤ підготовка доповідей та рефератів
➤ технічне моделювання та конструювання

6. Недоліки в організації самостійної роботи

НЕДОЛІКИ В ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

➤ відсутність системи в організації робіт, вони випадкові і за змістом, і за кількістю, і за формою
➤ невідповідність рівню компетентності учня / студента
➤ слабо виражений індивідуальний підхід у доборі завдань
➤ одноманітність завдань
➤ невідповідність тривалості самостійної роботи

7. Структура самостійної роботи

СТРУКТУРА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ (за І. В. Зайченком)

➤ орієнтаційно-мотиваційний компонент (усвідомлення мети)
➤ інструктивно-настановчий компонент (визначення завдань)
➤ процесуальний компонент (виконання завдання)
➤ корекційний компонент (подолання труднощів і виправлення помилок)
➤ контрольно-оцінювальний компонент (здійснення контролю)

8. Принципи організації самостійної роботи

ПРИНЦИПИ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Принцип	Опис
диференціація та індивідуалізація	урахування рівня підготовки та індивідуальних особливостей учнів / студентів
систематичність і послідовність	постійний та послідовний розвиток навичок та умінь
доступність та релевантність	завдання мають бути зрозумілими та релевантними для учнів / студентів
стимулювання самоконтролю та самооцінки	формування відповідальності через контроль та оцінювання власних результатів
урахування вікових особливостей і інтересів	адаптація завдань під вікові та індивідуальні інтереси учнів
варіативність складності завдань	забезпечення завданнями різного рівня складності на вибір учнів / студентів

9. Індивідуальна та групова автономія

Allwright (1990, p. 1)

«**Автономія** – це стан максимального саморозвитку, в якому індивід повністю розвинув свої внутрішні ресурси, і тому є настільки самодостатнім, наскільки це особисто доречно, але де індивід також:

- визнає потреби, які можна задовольнити лише шляхом звернення до зовнішніх ресурсів;
- може ідентифікувати такі потреби, коли вони виникають;
- знає, як отримати доступ до відповідних зовнішніх ресурсів;
- знає, як оптимально використовувати такі зовнішні ресурси;
- може робити вищезазначене, не обмежуючи автономію інших і не ставлячи під загрозу власну автономію.

Автономія – це, таким чином, стан оптимальної рівноваги між залежністю та самодостатністю.»

Everhard-Theophilidou (2012, p. 51)

«Автономія – це спосіб буття та відчуття себе, яке досягається через набуття здатності спільно приймати рішення щодо власного навчання та навчання інших, і яке реалізується через дозвіл приймати та виконувати ці рішення через доступ як до внутрішніх, так і до зовнішніх ресурсів. Ступінь досягнутої та реалізованої автономії варіюється залежно від схильності та характеру учнів / студентів з точки зору афекту, мотивації, відданості, залученості, взаємодії, здатності до співпраці, відповідальності, рефлексії та засвоєння, а також коливається залежно від обставин».

Самостійність у навчанні передбачає здатність учня / студента керувати і контролювати власну діяльність із зовнішнім опосередкованим керівництвом викладача. Передбачає відповідь на питання **ЯК** виконати завдання.

Навчальна автономія – охоплює не лише самостійність, а й здатність до самовизначення в процесі навчання. Це передбачає свідомий та обґрунтований вибір щодо того, **ЩО**, **ЧОМУ**, **ЯК** і **КОЛИ** навчатися.

DEGREES OF AUTONOMY IN FOREIGN LANGUAGE LEARNING

Table 2.8 The proposed AARP model: Degrees of autonomy in foreign language learning				
Areas of Responsibility for Language Learning	Intellectual heteronomy NO AUTONOMY	Academic Autonomy LOW DEGREE OF AUTONOMY	Academic Autonomy MEDIUM DEGREE OF AUTONOMY	Intellectual autonomy HIGH DEGREE OF AUTONOMY
WHAT? Content, knowledge, skills	- Language instructor designs the syllabus and designates the list of language items and skills to be learned - Language Instructor or institution or higher authority selects course materials - Language instructor determines pace, mode and style of instruction	- Language instructor identifies language learning needs and provides problem statements - Language instructor defines learning content, skills and language acquisition goals - Low levels of ambiguity or problem-solving in learning content	- Collaborative identification of language learning needs or problems - Language acquisition goals are flexible and collaboratively planned and modified - Language instructor defines broad constraints and uses exploratory/ problem-solving approaches	- Learners identify learning problems/ needs and organize necessary knowledge or skills - Learners establish language content acquisition goals based on defined needs and objectives - Learners select appropriate materials and comfortable pace of learning
WHY? Motivation, context	- Amotivation or extrinsic motivation - Emphasis on rote-learning and memorisation of facts, with little experimentation or practical application - Learning context as defined by the language teacher or syllabus	- Extrinsic motivation with some student regulation based on perceived task value - Framework for language learning context provided by instructor, with connection points	- Balance of extrinsic and intrinsic motivation - Instructor in touch with student needs, background and interests - Collaborative development of motivating context and personal, meaningful connections - Cooperative exploration and interdependence	- Intrinsic motivation derived from curiosity, passion, interest - Learners relate activities to broader social and cultural contexts and values, making links with the real world - Learners internalize and value the learning context
HOW? Strategies, process	- The learning pathway is clearly defined by the language instructor - Emphasis is on reproduction of language instructor's methods - Learners follow instructor's directions - Language instructor provides learning approach and solutions - Ownership lies with instructor	- Language instructor suggests multiple strategies and approaches - Language instructor provides the learning resources, the learning plan and the scaffolding - Language instructor assigns tasks, readings and goals, offering minimum choice and selection - Minimal development of alternative solutions, schemes of work and learner ownership and responsibility	- Language instructor as a resource, facilitator, enabler, and guide - Collaborative development of learning plan, structure and scaffolding - Language instructor encourages multiple solutions and guides construction of meaning and understanding as required - Negotiation with other learners and instructor, using inner and outer resources - Shared ownership and responsibility	- Instructor as counsellor - Learners choose own learning pathway - Learners identify and evaluate learning resources - Learners select and implement strategies to make use of resources - Learners initiate and manage the learning process - Learners monitor performance and progress - Learners' ownership of learning and language
WITH WHAT SUCCESS? Feedback, evaluation, assessment	- Language instructor evaluation - Criteria for assessment may be hidden - Use of M/C and right/wrong answers - No learner self-reflection	- Language instructor defines assessment mechanisms - Learners provide some justifications for answers and solutions - Primarily extrinsic rewards or punishments - Minimal, mechanical self-reflection	- Collaborative assessment, involving peer, self and instructor - Internalisation of feedback - Understanding of abilities through pragmatic reflection, cooperation, banking of knowledge and higher order thinking.	- Ongoing realistic self-assessment of learning achievements and success - Internal incentives and rewards - Thorough reflection on decisions, learning outcomes and performance - Learners accept responsibility for actions and judgments

Created by Everhard-Theophilidou (2012, p. 62). Based on Stolk, Martello & Geeddes (2007) and Little (1996a; 1999a)

**ВІДПОВІДНІСТЬ МІЖ РІВНЕМ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ АВТОНОМІЇ
ТА ХАРАКТЕРОМ УПРАВЛІННЯ
(за І. П. Задорожною, 2012)**

Рівень автономії	Характер управління
1 – часткова автономія	Жорсткий
2 – напівавтономія	Відносно жорсткий
3 – частково-залежна автономія	Відносно гнучкий
4 – умовно повна автономія	Гнучкий

ІНДИВІДУАЛЬНА ТА ГРУПОВА АВТОНОМІЯ

Критерії	Індивідуальна автономія	Групова автономія
Фокус	зосереджена на «Я» навчання	зосереджена на «Ми» навчання
Постановка цілі	учень / студент ставить особисто навчальні цілі (короткострокові та довгострокові)	група встановлює спільні навчальні цілі та може домовлятися про індивідуальний внесок у досягнення цих колективних цілей
Прийняття рішень	рішення приймається однією особою	рішення приймається колективно
Розвиток умінь	орієнтована на розвиток вмінь самоуправління	орієнтована на розвиток вмінь співпраці та міжособистісного спілкування
Відповідальність	відповідальність покладена на особистість	відповідальність розподілена між членами групи
Роль викладача	сприяє вибору, надає варіанти, керує постановкою цілей, навчає навичкам саморегуляції, пропонує підтримку та зворотний зв'язок	структурує спільні завдання, керує групою динамікою, сприяє колективному прийняттю рішень, допомагає групам осмислювати свою співпрацю

Втручання вчителя та взаємодія учнів / студентів у різних підходах до структурування взаємодії в класі (Колаборативна автономія) за G. Myskow, P. A. Bennett, H. Yoshimura, K. Gruendel, T. Marutani, K. Hano & T. Li (2018)

Much Teacher Intervention		
Little Student Interaction	A Teacher-fronted Lectures	C Cooperative Learning
	B Unstructured Group Work	D Collaborative Learning
Little Teacher Intervention		
	Much	Student Interaction

«Кооперативне та колаборативне навчання можуть відігравати цінну роль у сприянні автономній взаємодії, або тому, що Мерфі та Джейкобс (2000) називають «кооперативною автономією». Стверджується, що хоча формування колаборативного навчання може бути кінцевою метою для вчителів / викладачів, які бажають розвинути **автономію учнів / студентів**, кооперативне навчання є цінним засобом моделювання умінь та здібностей, щоб допомогти учням / студентам досягти цього.» (р. 360)

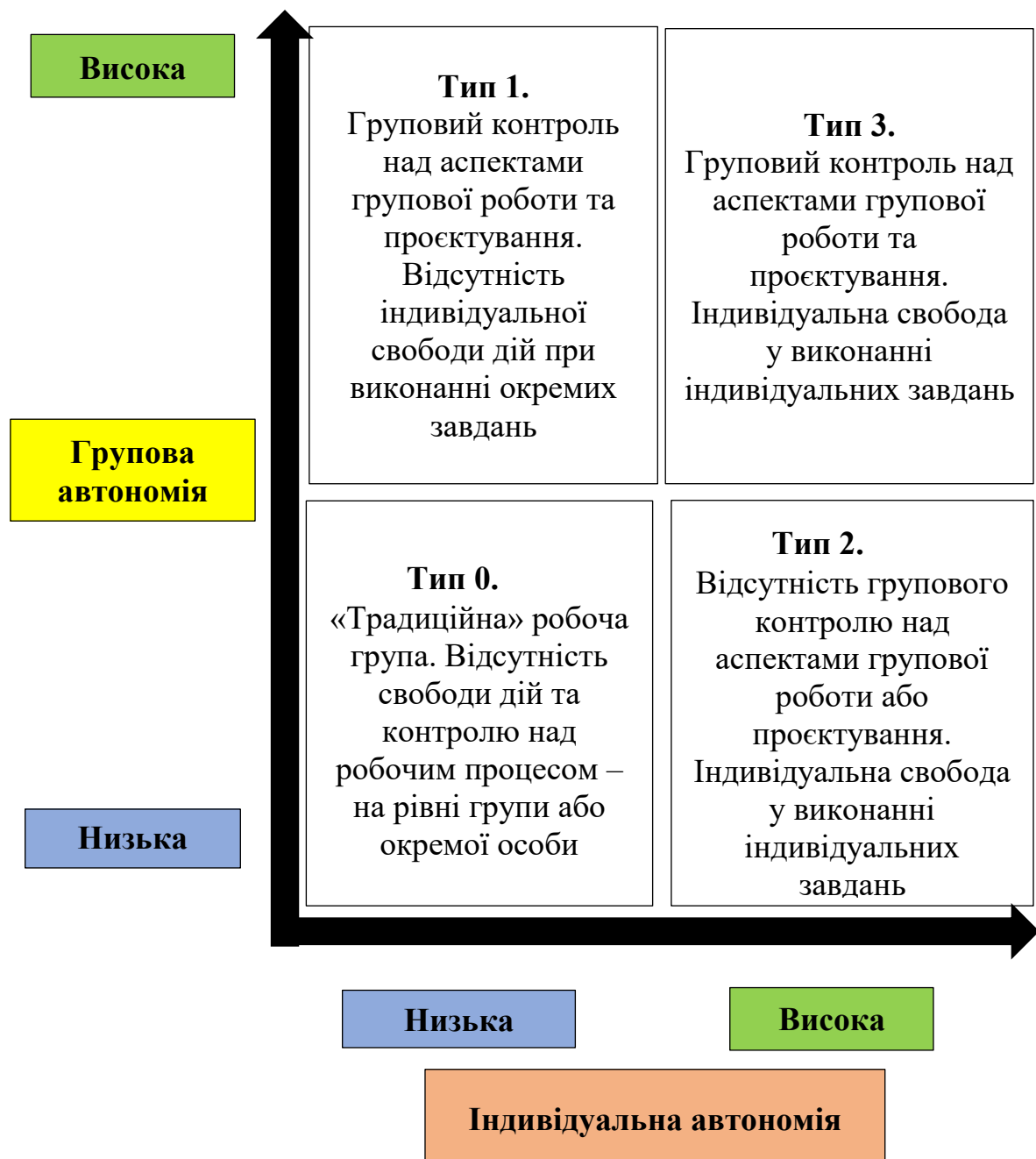
«Кооперативне навчання характеризується значним втручанням вчителя в розробку та організацію інтерактивних заходів, а **колаборативне навчання** надає учням більше можливостей вирішувати, як виконувати завдання.» (р. 365)

G. Myskow, P. A. Bennett, H. Yoshimura, K. Gruendel, T. Marutani, K. Hano & T. Li, (2018)

КООПЕРАТИВНЕ ТА КОЛАБОРАТИВНЕ НАВЧАННЯ

Критерій	Кооперативне навчання	Колаборативне навчання
Структура	структуроване з призначеними ролями та завданнями	менш структуроване, більш відкритий процес
Динаміка групи	вчитель призначає групи; ролі заздалегідь визначені	групи самостійно розподіляють ролі та процеси
Мета	досягнення конкретних цілей, індивідуальних або групових	вивчення, обговорення та створення спільного розуміння
Підхід	зазвичай орієнтований на завдання з увагою до індивідуальної відповідальності	підкреслює спільну відповідальність і колективне навчання
Оцінювання	часто індивідуальні та групові оцінки	в основному базується на результатах групової роботи та взаємодії
Роль викладача	координатор (відповідає за планування, організацію і контроль процесу, забезпечуючи виконання завдань і дотримання термінів)	модератор (сприяє обговоренню, активізує участь учасників, керує дискусією та забезпечує рівноправну участь усіх у процесі, зосереджуючись на створенні сприятливої атмосфери для обміну думками)
Приклади застосування	групові проекти з чіткими ролями	дискусійні групи, колаборативні дослідження, «мозковий шторм»

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ТА ГРУПОВОЇ АВТОНОМІЇ (за С. W. Langfred, 2000)

Питання та завдання

1. Питання

1. Чому самостійна робота важлива для розвитку учнів / студентів?
2. Як можна охарактеризувати самостійну роботу?
3. Які вимоги слід враховувати при організації самостійної роботи для досягнення ефективних результатів?
4. Які існують типи та види самостійних робіт, і як вони відрізняються між собою?

5. Які основні недоліки виникають при організації самостійної роботи? Як їх можна подолати?
6. Яка структура має бути у самостійній роботі для максимальної ефективності?
7. Яких принципів потрібно дотримуватися при організації самостійної роботи для забезпечення успіху?
8. Що таке автономія?
9. У чому полягає різниця між автономією і самостійністю?
10. У чому специфіка рівнів автономії С. J. Everhard-Theophilidou?
11. У чому специфіка рівнів автономії І. П. Задорожної?
12. У чому різниця між індивідуальною і груповою автономією?
13. У чому полягає специфіка індивідуальної і групової автономії відповідно до С. W. Langfred?

2. Завдання

1. Учні / студенти мають слабку мотивацію виконувати самостійну роботу вдома. Як вирішити цю проблему?
2. Викладач запропонував для самостійної роботи завдання різної складності. Студенти з високим рівнем знань виконали найлегші завдання. Як мотивувати студентів із високим рівнем знань виконувати завдання більшої складності?
3. Викладач запланував різні типи самостійної роботи: відтворювальні, евристичні і творчі. Як розподілити зазначені типи серед студентів? Які б відтворювальні, евристичні і творчі завдання Ви запропонували?
4. Викладач планує запропонувати творчий тип самостійної роботи, але сумнівається у виборі між есе та вебквестом. У яких ситуаціях Ви б рекомендували використовувати есе, а в яких – вебквест?
5. Вчитель / викладач хоче використати індивідуальний підхід при створенні завдань для самостійної роботи. Які фактори слід враховувати при розробці таких завдань? Наведіть приклади завдань для самостійної роботи, орієнтованих на індивідуальні особливості учнів / студентів.
6. Проаналізуй завдання і визначте рівень їхньої автономії (1 – часткова автономія, 2 – напіваавтономія, 3 – умовно-повна автономія).

Завдання	Автономний елемент	Рівень автономії
1. Створіть англомовний контент в контексті вашої фахової діяльності	Вибір теми, формату, самостійний пошук ресурсів для написання, зйомки, запису, планування та реалізація проєкту	
2. Дослідіть роль штучного інтелекту у вашій професійній діяльності. Визначте формат представлення результатів. Продемонструйте на занятті	Вибір джерел інформації (статті, книги, відео, подкасти), самостійний пошук та аналіз інформації, визначення формату представлення результатів (презентація, есе, відео-блог, подкаст)	
3. Прочитайте діалог. Вставте пропущені репліки. Потім розіграйте цей діалог у парах	Вибір конкретних фраз або слів для заповнення пропусків, що відповідають загальному контексту	
4. На чотирьох зображеннях представлено комп'ютери різних поколінь. Складіть логічну історію до 15 речень про різні покоління комп'ютерів	Вибір послідовності картинок, формулювання речень, додавання власних деталей	
5. Заповніть пропуски. Використовуйте наведені нижче слова та фрази	Вибір слова чи фрази	
6. Із запропонованих п'яти проблемних питань оберіть одне та обговоріть його в малих групах	Вибір теми для обговорення	

7. Запропонуйте завдання для студентів, які вивчають іноземну мову для таких рівнів індивідуальної автономії:

- 1 – часткова автономія;
- 2 – напівавтономія;
- 3 – умовно повна автономія.

8. Проаналізуйте завдання і визначте їхній рівень групової автономії.

- 1 – низька групова автономія (група працює разом під чітким керівництвом, з мінімальною свободою вибору; викладач визначає завдання, методи та ролі учасників та контролює освітній процес);
- 2 – напівавтономія (група отримує загальну мету або проблему, але має свободу у виборі методів, плануванні шляхів її досягнення та розподілі внутрішніх ролей; викладач виступає як консультант);

3 – умовно-повна автономія (група отримує загальну мету або проблему, але має широку свободу у визначенні цілей, плануванні, організації та виконанні завдань; викладач виступає як спостерігач).

Завдання	Групова діяльність	Автономний елемент	Рівень автономії
1. Компанія зіткнулася зі зниженням продажів. Група має запропонувати 2–3 можливі рішення, обрати одне, обґрунтувати його вибір та розробити детальний план його реалізації	Мозковий штурм щодо можливих рішень. Обговорення та вибір найкращого варіанту. Розподіл ролей для розробки плану (відповідальний за бюджет, за маркетингову частину, за логістику тощо). Створення плану	Група сама визначає, які рішення пропонувати, як розподілити ролі та як спланувати реалізацію	
2. Групі надається складна, невизначена проблема «Як покращити ефективність використання робочого простору в офісі?». Група має самостійно дослідити проблему, визначити її причини, розробити кілька потенційних рішень та обрати найкраще, обґрунтувавши його	Визначення, що саме означає «проблема» та які її аспекти важливі. Планування дослідження (які методи використати: опитування, інтерв'ю, аналіз даних). Збір та аналіз інформації. Генерування та оцінка рішень. Обґрунтування вибору найкращого рішення. Презентація дослідження та пропонованого рішення	Група самостійно визначає, як досліджувати проблему, які рішення пропонувати, і як презентувати свої висновки	
3. Групі надається список питань (наприклад, з теми уроку / заняття) та приклад відповіді. Кожен член групи відповідає за підготовку відповіді на певне питання, використовуючи наданий приклад	Викладач / менеджер розподіляє завдання або пропонує, як їх розподілити. Члени групи відповідають за певний етап або частину інструкції. Результат – точне відтворення зразка	Група може вирішувати, хто саме з членів групи буде виконувати певний крок, але послідовність і зміст кроків задані	

9. Запропонуйте завдання для студентів, які вивчають іноземну мову для таких рівнів групової автономії:
- 1 – низька групова автономія;
 - 2 – напівавтономія;
 - 3 – умовно повна автономія.
10. Ознайомтеся з методами організації самостійної роботи, що запропонувала І. П. Задорожна. Розкрийте їхню сутність.

Методи викладача	Методи студента
➤ організація самостійного пошуку ➤ організація самостійного тренування ➤ організація самостійної практики спілкування ➤ контроль (безпосередній та опосередкований)	➤ самостійний пошук ➤ ознайомлення ➤ осмислення ➤ самостійне тренування ➤ самостійна практика ➤ самоконтроль ➤ самоаналіз

11. Ознайомтеся з технологіями організації самостійної роботи, що запропонувала І. П. Задорожна. Розкрийте їхню сутність. Доповніть список технологіями, які також можуть бути використані для організації самостійної роботи.

Технологія	Сутність технології
Проблемне навчання	
Проектні технології	
Портфоліо	

12. Наведіть приклади завдань для організації індивідуальної, парної і групової та комбінованих форм самостійної роботи.

Форми самостійної роботи	Приклади завдань
Індивідуальна	
Парна	
Групова	
Комбінована	

13. Проаналізуйте засоби для організації самостійної роботи. Розподіліть їх на домінувальні і допоміжні.

Домінувальні засоби для організації самостійної роботи	Допоміжні засоби для організації самостійної роботи

14. Поясніть вислови, що пов'язані з автономією навчання:

- 1) "Autonomy... is freedom to develop one's self- to increase one's knowledge, improve one's skills, and achieve responsibility for one's conduct. And it is freedom to lead one's own life, to choose among alternative courses of action so long as no injury to others results". *Thomas Szasz*
- 2) "The autonomy of the individual appears to be complemented & enhanced by the movement of the group; while the effectiveness of the group seems to depend on the freedom of the individual". *Hakim Bey*
- 3) "The three things that motivate creative people – autonomy, mastery, purpose!" *Daniel H. Pink*
- 4) "The twin sister to autonomy and freedom is responsibility and accountability. You cannot have one without the other. If someone is given an area of responsibility, not only must they be set free to do it, they must also be held accountable for what they do. Accountability clarifies freedom. In the teams and companies where you see boundary confusion, power struggles, control, over-reaching of one's line of responsibility, you will also see lapses in accountability as well". *Henry Cloud*

Література

1. Зайченко І. В. Педагогіка : підруч. / І. В. Зайченко. – 3-тє видання, перероб. та допов. – Київ : Видавництво Ліра-К, 2016. – 608 с.
2. Задорожна І. П. Теоретико-методичні засади організації самостійної роботи майбутніх учителів з оволодіння англomовною комунікативною компетенцією : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.02 / Ірина Павлівна Задорожна. – Київ, 2012. – 770 с.
3. Allwright D. Autonomy in language pedagogy / D. Allwright. – CRILE Working Paper, 6. University of Lancaster, 1990.
4. AZ Quotes [Electronic resource]. – Access link : https://www.azquotes.com/quote/660148?ref=autonomy#google_vignette

5. Everhard-Theophilidou C. J. Degrees of autonomy in foreign language learning : PhD dissertation / C. J. Everhard-Theophilidou. – Department of Theoretical and Applied Linguistics School of English, Aristotle University of Thessaloniki, Thessaloniki, 2012. – 423 p.
6. Langfred C. W. The paradox of self-management: individual and group autonomy in work groups / C. W. Langfred // Journal of Organizational Behavior, 2000. – No. 21. – P. 563–585.
7. Myskow G. Fostering collaborative autonomy: The roles of cooperative and collaborative learning / G. Myskow, P. A. Bennett, H. Yoshimura, K. Gruendel, T. Marutani, K. Hano, T. Li // Relay Journal, 2018. – Vol. 1. – No. 2. – P. 360–381.

Тема 2.8.

Дидактичні основи діагностики навчання.

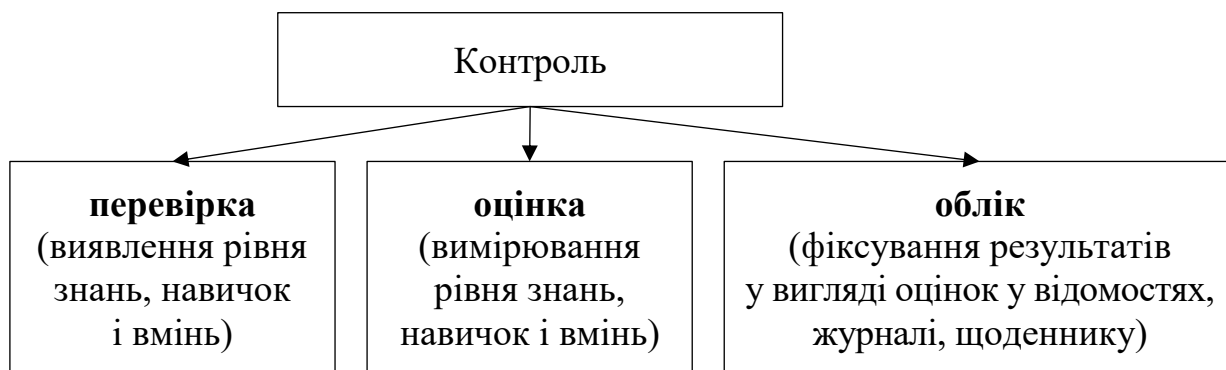
Суть контролю навчання як дидактичного поняття.

Вимоги до контролю. Функції контролю.

Види і форми контролю. Критерії оцінювання

1. Поняття «контроль» у освітньому процесі
2. Вимоги до контролю
3. Функції контролю
4. Види контролю
5. Форми контролю
6. Критерії оцінювання

1. Поняття «контроль» у освітньому процесі

2. Вимоги до контролю

ВИМОГИ ДО КОНТРОЛЮ

➤ індивідуальний характер контролю
➤ систематичність
➤ достатність даних для оцінки
➤ дотримання об'єктивності під час оцінювання
➤ єдність вимог
➤ гласність контролю
➤ всебічність контролю
➤ тематична спрямованість
➤ дотримання етики

3. Функції контролю

ФУНКЦІЇ КОНТРОЛЮ

➤ освітня
➤ виховна
➤ розвивальна
➤ діагностична
➤ стимулювальна
➤ оцінювальна
➤ управлінська
➤ зворотного зв'язку
➤ коригуюча

4. Види контролю

ВИДИ КОНТРОЛЮ

За характером і часом реалізації	За рівнем уніфікованості
1) попередній (діагностичний); 2) поточний (формувальний); 3) проміжний (тематичний, рубіжний); 4) семестровий; 5) підсумковий / модульний; 6) заключний	1) стандартизований; 2) нестандартизований

5. Форми контролю

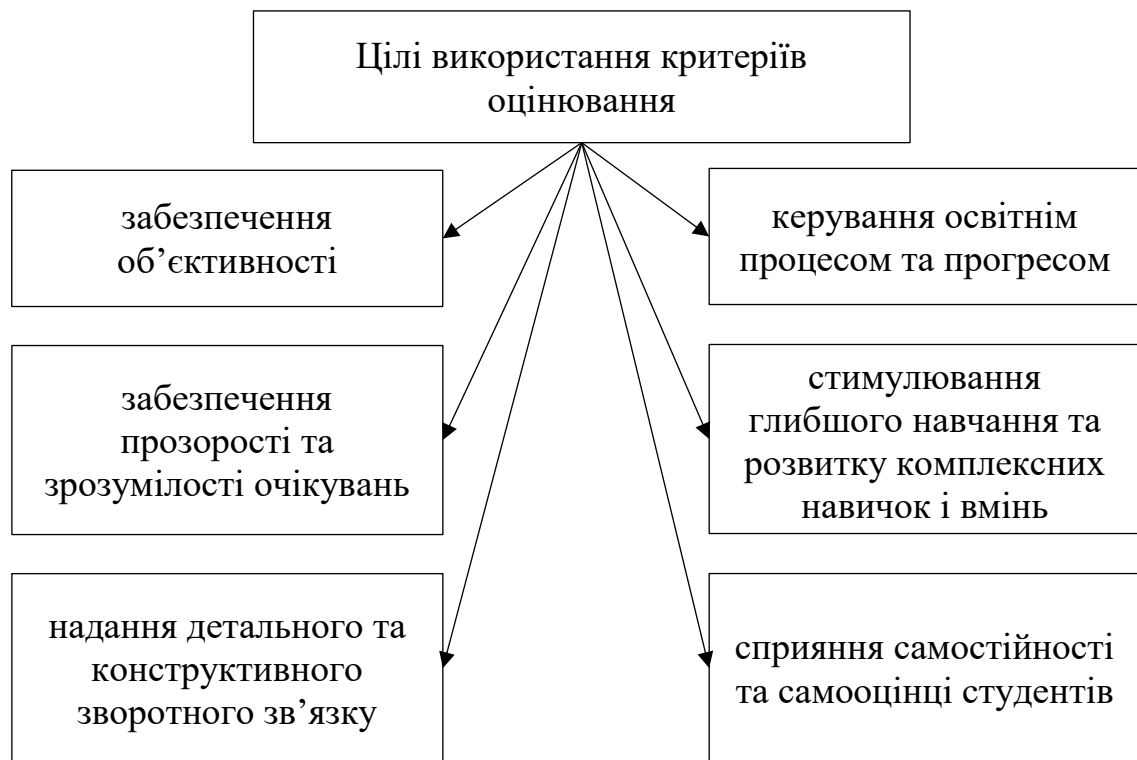
ФОРМИ КОНТРОЛЮ

За способом організації учнів / студентів
➤ фронтальний; ➤ індивідуальний; ➤ парний; ➤ груповий; ➤ комбінований
За форматом реалізації
➤ усний; ➤ письмовий
За способом реалізації
➤ рецептивний спосіб контролю (наприклад, завдання множинного вибору); ➤ репродуктивний спосіб контролю (відповідь на запитання після тексту); ➤ продуктивний спосіб контролю (написання есе)
За специфікою форми виконання завдання
➤ практична форма (перевірка навичок і вмінь через виконання практичних завдань, наприклад, ділові ігри, виконання проєктів, виступи з презентаціями); ➤ тестова форма (використання тестів з певним набором завдань і варіантів відповідей, наприклад, тест з множинним вибором, на встановлення відповідності, на заповнення пропусків, тестові завдання з короткою відповіддю)

За суб'єктом контролю
➤ зовнішній контроль (з боку учителя / викладача – гетероконтроль); ➤ внутрішній контроль (з боку учня / студента): ✓ взаємоконтроль; ✓ груповий контроль; ✓ самоконтроль
За ступенем відкритості
➤ відкритий (вільно-конструйовані відповіді); ➤ закритий (тестова форма)
За технологічністю
➤ з використанням технологій; ➤ без використання технологій
За результатами та оцінкою
➤ безбальний контроль (зараховано / незараховано); ➤ бальний контроль (використання кількісної системи оцінювання)
За участю мови
➤ одномовний; ➤ двомовний
За місцем виконання
➤ аудиторний; ➤ позааудиторний

6. Критерії оцінювання

Критерії оцінювання – це чітко визначені показники, за якими оцінюється робота учня / студента (його знання, навички та вміння). Вони слугують своєрідною «дорожньою картою» для викладача та «ціллю» для студента. Критерії оцінювання розглядаються як інструмент для виставлення оцінок, фундаментальний елемент освітнього процесу, що сприяє прозорості, справедливості, ефективності навчання та розвитку учнів / студентів.

Питання та завдання

1. Питання

1. Як контроль сприяє досягненню навчальних цілей?
2. Які основні вимоги до організації та проведення контролю?
3. Які основні функції виконує контроль в освітньому процесі?
4. Які існують різновиди форм контролю в навчанні?
5. В чому полягає сутність та призначення критеріїв оцінювання?

2. Завдання

1. Дискусія. Попрацюйте в парах. Одному учаснику обговорення необхідно обґрунтувати, що контроль є необхідним, корисним і позитивно впливає на навчання, розвиток та досягнення цілей. Інший учасник має довести, що надмірний або неправильно застосований контроль шкодить навчанню, обмежує креативність, демотивує та призводить до негативних наслідків.
2. Необхідно розробити систему контролю для певного навчального контексту.

Оберіть одну з опцій:

- 1) Контроль у вивченні іноземної мови професійного спрямування у закладах вищої освіти.
- 2) Контроль у командному проєкті з програмування.
- 3) Контроль за засвоєнням теоретичного лінгвістичного матеріалу.
- 4) Контроль в умовах дистанційного навчання.

Визначіть:

- 1) Навчальні цілі: Що саме має бути проконтрольовано?
 - 2) Форми контролю: Які види контролю будуть використані (тести, проекти, співбесіди, портфоліо)?
 - 3) Критерії оцінювання: За якими показниками оцінюватиметься робота?
 - 4) Час та частота: Коли і як часто буде проводитись контроль?
 - 5) Мета контролю: Діагностична, формувальна, підсумкова?
 - 6) Ступінь автономії: Який контроль здійснюватиме студент, а який – викладач / система?
3. Проаналізуйте сучасні тенденції контролю у ХХІ столітті.
 4. Запропонуйте критерії для оцінювання:
 - 1) есе;
 - 2) презентації;
 - 3) діалогу.
 5. Проаналізуйте причини невдач в освітньому процесі та засоби подолання неуспішності.
 6. Проаналізуйте вислови педагогів про контроль.
 - 1) “The individualisation of learning fundamentally redefines the role of assessment”. *Sebastian Thrun*
 - 2) “Independence is a very subjective assessment”. *P. Chidambaram*
 - 3) “Assessment is today’s means of modifying tomorrow’s instruction”. *Carol Ann Tomlinson*
 - 4) “Assessments should compare the performance of students to a set of expectations, never to the performance of other students”. *Alfie Kohn*

Література

1. Зайченко І. В. Педагогіка : підруч. / І. В. Зайченко. – 3-тє видання, перероб. та допов. – Київ : Видавництво Ліра-К, 2016. – 608 с.
2. Фіцула М. М. Педагогіка : навч. посіб. для студ. вищ. пед. закл. осв. / М. М. Фіцула. – Київ : Видавничий центр «Академія», 2002. – 306 с.
3. AZ Quotes [Electronic resource]. – Access link : <https://www.azquotes.com/quotes/topics/assessment.html>
4. Brainy Quote [Electronic resource]. – Access link : <https://www.brainyquote.com/topics/assessment-quotes>

Диференційоване навчання й оцінювання. Альтернативне оцінювання

1. Особливості диференційованого навчання
2. Оцінювання у диференційованому навчанні
3. Альтернативне оцінювання

1. Поняття «диференційоване навчання»

Диференційоване навчання є адаптованим навчанням та оцінюванням	
➤ враховує різні інтереси та преференції студентів	➤ організовує роботу учнів / студентів, які працюють за однаковою навчальною програмою / силабусом, досягають результату різними способами з загальними критеріями
➤ реалізується у гнучких, короткострокових чи довгострокових групах, що дозволяє учням / студентам працювати з іншими учасниками освітнього процесу, які мають однакові або різні сильні сторони, преференції та інтереси	➤ забезпечує достатню кількість варіантів завдань, що відповідають визначеним потребам учнів / студентів

Диференціація передбачає врахування готовності, інтересів та навчальних преференцій учнів / студентів.

Взято з:

https://www.edugains.ca/files/resourcesdi/educatorspackages/dieducatorspackage_2016/di_educatorsguide_aoda.pdf

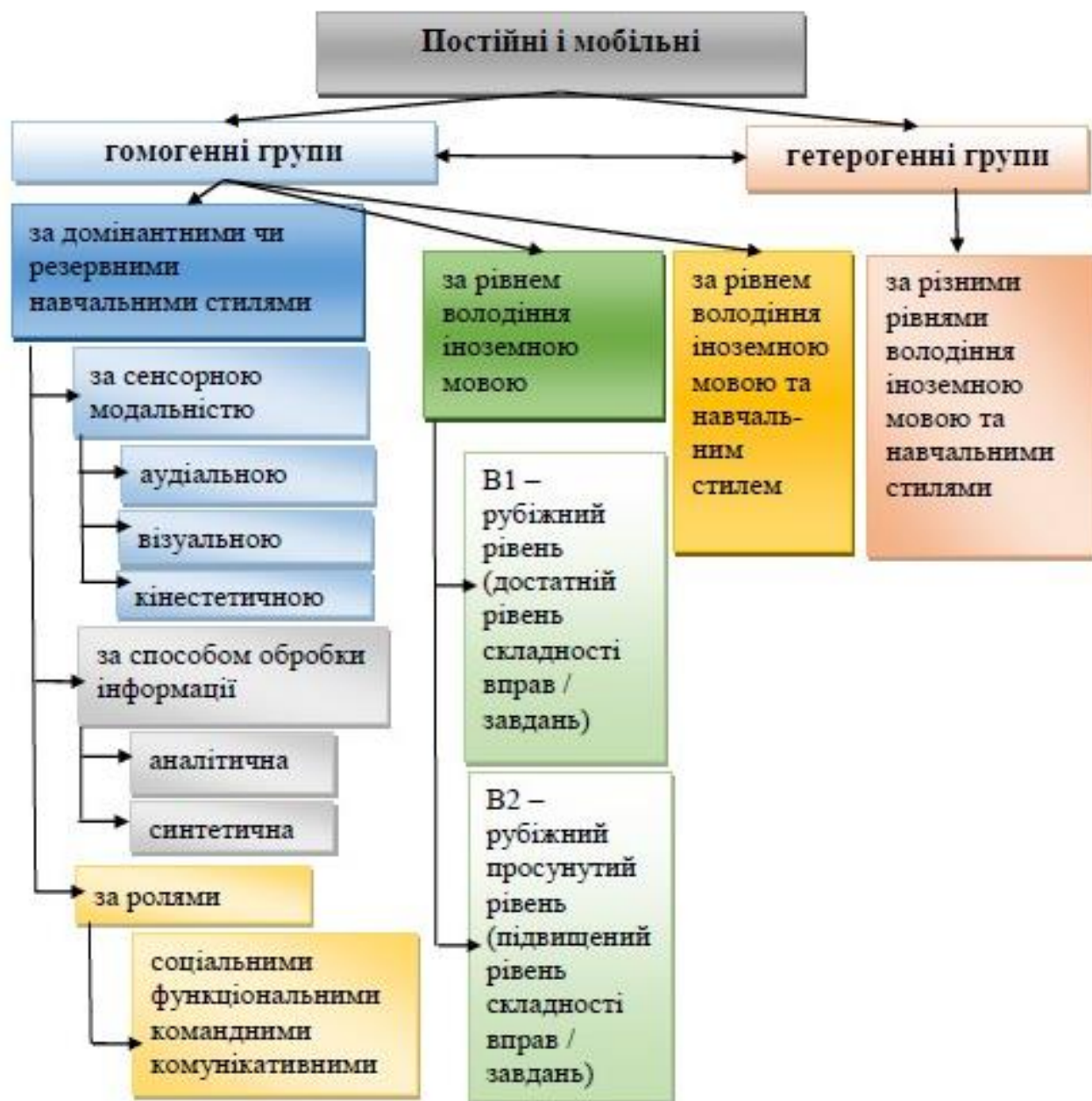

Рис. 1. Постійні і мобільні, гомогенні і гетерогенні групи у диференційованому навчанні професійно орієнтованого англomовного спілкування майбутніх фахівців з інформаційних технологій

Взято з дисертації О. С. Синекон «Теорія і практика диференційованого навчання професійно орієнтованого англomовного спілкування майбутніх фахівців з інформаційних технологій»

ПРИЙОМИ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ (за О. С. Синекон)

За цілями диференціюються відповідно до знань, навичок і вмінь, які необхідно сформулювати і розвинути в процесі опанування професійно орієнтованим англомовним спілкуванням (в аудіюванні, говорінні, читанні і письмі) студентами з урахуванням їх рівня володіння іноземною мовою та навчального стилю
За змістом використовується різний мовний і мовленнєвий матеріал (фонетичний, лексичний і граматичний матеріал, засоби зв'язності; автентичні тексти, як мовленнєві зразки, та їх тематика)
За умовами передбачає варіювання темпу і кількості пред'явлень, обсягу тексту, тривалості звучання, наявності шумів, з підготовкою і без неї, з візуальною опорою та без неї, типу мовлення, позааудиторно й аудиторно, рівнем автономії, стратегіями, організаційними формами, послідовністю опитування, підбором мовленнєвих партнерів, що дозволяє варіювати рівнем складності вправ / завдань
За продуктом демонструє сформованість професійно орієнтованої англомовної компетентності в аудіюванні, говорінні, читанні і письмі через сприйнятий або продукований усний чи письмовий текст
За контролем реалізується через використання його різних форм, як-от: самоконтроль, взаємоконтроль, груповий контроль, гетероконтроль; комп'ютерний, некомп'ютерний; усний або письмовий

Взято з дисертації О. С. Синекон «Теорія і практика диференційованого навчання професійно орієнтованого англомовного спілкування майбутніх фахівців з інформаційних технологій»

2. Оцінювання у диференційованому навчанні

ОЦІНЮВАННЯ У ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОМУ НАВЧАННІ

Оцінювання для навчання / Assessment for Learning
Мета: надати вчителям / викладачам інформацію, необхідну для адаптації та диференціації в освітньому процесі. ➤ Діагностичне оцінювання (перед початком навчання) надає вчителям / викладачам інформацію про готовність учнів / студентів до засвоєння нових знань, навичок та вмінь, а також про їхні інтереси та ставлення. ➤ Формувальне оцінювання (під час навчання) призначене для надання учасникам освітнього процесу точної та своєчасної інформації з метою коригування викладання відповідно до індивідуальних потреб учнів / студентів. ➤ Підсумкове оцінювання (відбувається близько до завершення періоду навчання). Інформація використовується, щоб допомогти учням / студентам покращити свої результати
Оцінювання як навчання / Assessment as Learning
Мета: зосередитися на ролі учня / студента як ключового посередника між оцінюванням і навчанням в освітньому процесі. ➤ Учні / студенти самостійно відстежують власне навчання та використовують зворотний зв'язок, щоб скоригувати й адаптувати навчання. ➤ Наприклад, учні / студенти використовують чек-лист для самооцінки своєї роботи на основі раніше встановлених критеріїв успіху

Взято з:

https://www.edugains.ca/files/resourcesdi/educatorspackages/dieducatorspackage_2016/di_educatorsguide_aoda.pdf

3. Альтернативне оцінювання

АЛЬТЕРНАТИВНЕ ОЦІНЮВАННЯ

представляє сукупність методів і підходів до вимірювання досягнень здобувачів освіти	дозволяє застосовувати знання, навички та вміння у практичному контексті
--	--

МЕТОДИ АЛЬТЕРНАТИВНОГО ОЦІНЮВАННЯ

➤ проекти індивідуальні та групові
➤ портфоліо
➤ мультимедійні презентації
➤ есе, листи, статті
➤ аналітичні звіти
➤ комікси
➤ блоги, вікі
➤ дискусії та дебати
➤ журнали рефлексії
➤ кейси
➤ рольові ігри
➤ постери, інфографіка

ПЕРЕВАГИ АЛЬТЕРНАТИВНИХ МЕТОДІВ ОЦІНЮВАННЯ

➤ оцінювання застосування знань, навичок та вмінь у різних контекстах
➤ оцінювання складних умінь (критичне мислення, вирішення проблем, творчість тощо)
➤ застосування персоналізованого та диференційованого підходів
➤ можливість вибору теми, способу представлення результатів продукту
➤ розвиток умінь вирішувати проблеми, творчо мислити, співпрацювати в команді, самостійності
➤ забезпечення об'єктивного оцінювання
➤ розширення ролі педагога

Питання та завдання

1. Питання

1. Яка сутність диференційованого навчання? Чому воно важливе? Які основні принципи диференційованого навчання?
2. Як можна визначити індивідуальні потреби учнів / студентів для диференціації? Які прийоми використовують у диференційованому навчанні?

3. Як диференційоване навчання впливає на мотивацію учнів / студентів? Які переваги має диференційований підхід для учнів з різним рівнем знань?
4. Як організувати роботу в класі за диференційованою методикою? Які труднощі можуть виникнути при впровадженні диференційованого навчання?
5. Як оцінювати успішність студентів у умовах диференційованого підходу? Які сучасні інновації та технології допомагають реалізувати диференційоване навчання?
6. Що таке альтернативне оцінювання і в чому його основні переваги? Як альтернативне оцінювання може вплинути на мотивацію студентів? Які критерії слід враховувати при оцінюванні проєктів або презентацій? Як можна забезпечити об'єктивність при використанні альтернативних методів оцінювання?
7. Які труднощі можуть виникнути при впровадженні альтернативного оцінювання? Як студентам та викладачам краще співпрацювати у процесі альтернативного оцінювання? Чи є недоліки у застосуванні альтернативних методів оцінювання? Якщо так, то які?
8. Як можна поєднати традиційне та альтернативне оцінювання для більш об'єктивної оцінки знань?
9. Який досвід використання альтернативного оцінювання у вашій педагогічній діяльності?

2. Завдання

1. Запропонуйте завдання для учнів / студентів з різним рівнем володіння іноземною мовою:
 - 1) для формування лексичної компетентності;
 - 2) для формування граматичної компетентності;
 - 3) для формування мовленнєвої компетентності в аудіюванні;
 - 4) для формування мовленнєвої компетентності в читанні;
 - 5) для формування мовленнєвої компетентності в діалогічному мовленні;
 - 6) для формування мовленнєвої компетентності в монологічному мовленні;
 - 7) для формування мовленнєвої компетентності у письмі.
2. Запропонуйте п'ять диференційованих тестових завдань для здійснення контролю.

3. Створіть таблицю, порівнюючи традиційне оцінювання (контрольні роботи, тести із закритою відповіддю) з альтернативними формами оцінювання (наприклад, портфоліо, проекти, усні презентації, есе, спостереження, самооцінювання, взаємооцінювання).

Критерії оцінювання	Альтернативне оцінювання	Традиційне оцінювання
Що оцінюється?		
Процес оцінювання		
Роль учня / студента		
Роль учителя / викладача		
Види зворотного зв'язку		
Об'єктивність		
Розвиток яких навичок і вмінь стимулюється		

4. Наведіть приклад альтернативного оцінювання, заповнивши таблицю.

Ознаки	Форма альтернативного оцінювання (назва): _____
1. За цілями: – діагностичне; – формувальне; – підсумкове	
2. За суб'єктом оцінювання: – самооцінювання; – взаємооцінювання; – оцінювання вчителем / викладачем	
3. За формою: – індивідуальне; – групове; – комбіноване	

5. Охарактеризуйте форми альтернативного оцінювання. Заповніть таблицю.

Назва методів альтернативного оцінювання	Специфіка організації оцінювання
Портфоліо	
Взаємооцінювання	
Презентації	
Навчальний контракт	
Цифрові постери й інфографіка	
Блоги	
Рольові ігри і симуляції	
Самооцінювання	

6. Розробіть одне завдання з використанням альтернативних методів оцінювання, які б дозволили учням / студентам продемонструвати англомовні комунікативні вміння у говорінні та / чи письмі.
7. Дискусія: «Чи завжди альтернативне оцінювання є кращим?» Підготуйте аргументи «за» та «проти» широкого застосування альтернативного оцінювання. Які потенційні ризики або недоліки можуть виникнути? В яких ситуаціях традиційне оцінювання може бути більш доцільним?

Література

1. AZ Quotes. – [Electronic resource]. – Access link : https://www.azquotes.com/quote/660148?ref=autonomy#google_vignette
2. Knowing and Responding to Learners – A Differentiated Instruction Educator's Guide – 2016. – [Electronic resource]. – Access link : https://www.edugains.ca/files/resourcesdi/educatorspackages/dieducatorspackage2016/di_educatorsguide_aoda.pdf
3. Tomlinson C. A. Grading and Differentiation: Paradox or Good Practice? / C. A. Tomlinson // Theory into Practice, 2005. – No. 44(3). – P. 262–269. doi:10.1207/s15430421tip4403_11.
4. Tomlinson C. A. How to differentiate instruction in mixed-ability classrooms / C. A. Tomlinson. – 2nd ed. – 2001. Alexandria, VA: Association for Supervision and Curriculum Development.
5. Синекон О. С. Теорія і практика диференційованого навчання професійно орієнтованого англомовного спілкування майбутніх фахівців з інформаційних технологій : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.02 / Оксана Степанівна Синекон. – Київ, 2022. – 718 с.
6. Alternative Assessment in Language Teaching. – [Electronic resource]. – Access link : <https://www.myenglishpages.com/alternative-assessment-in-language-teaching/>

Тема 2.9.

Педагогічні технології. Сутність та основні ознаки педагогічної технології.

Типологія педагогічних технологій

1. Поняття «педагогічна технологія» в освітньому процесі
2. Основні ознаки педагогічної технології
3. Типологія педагогічних технологій

1. Поняття «педагогічна технологія» в освітньому процесі

«Педагогічна технологія – це система умов, форм, методів, засобів і критеріїв вирішення визначеного педагогічного завдання». – *І. В. Зайченко* (с. 283)

«Педагогічна технологія – змістова техніка реалізації системи всіх компонентів педагогічного процесу, спрямована на досягнення поставленої мети; закономірна педагогічна діяльність, яка реалізовує науково обґрунтований проєкт навчально-виховного процесу і має вищий рівень ефективності, ніж традиційні методики». – *М. М. Чепіль, Н. З. Дудник* (с. 12)

2. Основні ознаки педагогічної технології

Основні ознаки педагогічної технології	
➤ системність	➤ цілісність
➤ комплексність	➤ науковість
➤ концептуальність	➤ структурованість
➤ ієрархічність	➤ логічність
➤ алгоритмічність	➤ наступність
➤ варіативність і гнучкість	➤ процесуальність
➤ керованість	➤ інструментальність
➤ діагностичність	➤ ефективність
➤ оптимальність	➤ відтворюваність

3. Типологія педагогічних технологій

ТИПИ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ І КУЛЬТУР (за С. Ю. Ніколаєвою)

Типи педагогічних Технологій	Типи технологій навчання іноземних мов і культур
Педагогічні технології на засадах гуманно-особистісної орієнтації процесу навчання	– технології співпраці
Педагогічні технології на засадах активізації та інтенсифікації діяльності тих, хто навчається	– технології ігрові; – технології комунікативно-ігрові; – технології драматико-педагогічні; – технології обговорення дискусійних питань; – технології проблемного навчання; – технології проєктного навчання; – технології інтенсивного навчання; – технології навчання з використанням опор

Типи педагогічних Технологій	Типи технологій навчання іноземних мов і культур
Педагогічні технології на засадах ефективності управління та організації освітнього процесу	– технології програмованого (комп'ютерного) навчання; – технології диференціації навчання; – технології індивідуалізації навчання; – технології «Портфоліо»; – технології групового навчання; – технології навчання «Case study»; – технології навчання інформаційно-комунікаційні
Педагогічні технології на засадах дидактичного удосконалення і реконструювання навчального матеріалу	– технології «Діалог культур»; - технології модульного навчання; – технології інтегрованого навчання; – технології концентрованого навчання
Педагогічні технології альтернативні	– технології «Дальтон-план», тандем-технології; – технології продуктивного навчання; – технології майстерень; – технології природовідповідності

КЛАСИФІКАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ (за М. М. Чепіль та Н. З. Дудник)

1. Загальнопедагогічні технології
➤ Технології розвивального навчання; ➤ Технологія організування групової діяльності; ➤ Метод проєкти; ➤ Інформаційно-комунікативні технології; ➤ Інтерактивне навчання
2. Предметні і галузеві педагогічні технології
➤ Технологія вільного виховання М. Монтессорі; ➤ Вальдорфська педагогіка; ➤ «Йєна-план» технологія
3. Локальні і модульні педагогічні технології
➤ Технологія раннього навчання Г. Домана; ➤ «Школа для життя, через життя» Ж.-О. Декролі; ➤ «Школа успіху і радості» С. Френе; ➤ «Школа діалогу культур» В. Біблера

Питання та завдання

1. Питання

1. Яка сутність поняття «педагогічна технологія»?
2. Як педагогічна технологія співвідноситься з поняттями «метод навчання», «засіб навчання» та «форма навчання»?
3. Які основні ознаки педагогічної технології?
4. Як «оптимізація» освітнього процесу пов'язана з використанням педагогічних технологій?
5. Поясніть, чому «алгоритмічність» є важливою ознакою сучасної педагогічної технології.
6. Які класифікації технологій вам відомі? За якими критеріями можна класифікувати педагогічні технології?
7. Як відбрати потрібні педагогічні технології в освітньому процесі?

2. Завдання

1. Дискусія. Виберіть одну з тем та обговоріть у групах.
 - **«Педагогічна технологія як панацея vs. педагогічна технологія як інструмент»:**
 - Чи можуть педагогічні технології вирішити всі проблеми сучасного освітнього процесу, чи вони є лише інструментом в руках педагога?
 - Чи існує «ідеальна» технологія, яка підходить для всіх учнів / студентів і всіх ситуацій?
 - **«Стандартизація vs. індивідуалізація»:**
 - Як педагогічні технології можуть допомогти знайти баланс між необхідністю стандартизації освіти (для забезпечення рівних можливостей) та потребою в індивідуалізації (для задоволення унікальних потреб кожного учня)?
 - Чи не суперечать ці принципи одне одному?
 - **«Роль педагога в епоху технологій»:**
 - Як розвиток та впровадження різноманітних педагогічних технологій (особливо комп'ютерних та онлайн) змінюють роль вчителя?
 - Чи стає вчитель «техніком», «фасилітатором», «експертом» чи його роль залишається незмінною?
 - **«Універсальність vs. спеціалізація педагогічних технологій»:**
 - Чи є сенс у розробці «універсальних» педагогічних технологій, які можна застосовувати в різних контекстах?
 - Чи краще зосереджуватися на спеціалізованих технологіях для конкретних предметів, вікових груп або типів завдань?

- **«Впровадження педагогічних технологій: чи є бар'єри?»:**
 - З якими основними бар'єрами (психологічними, організаційними, фінансовими, ресурсними) стикаються педагоги при впровадженні нових педагогічних технологій?
 - Як ці бар'єри можна подолати?
- **«Перспективи розвитку педагогічних технологій»:**
 - Які тренди розвитку педагогічних технологій ви бачите в найближчому майбутньому (наприклад, штучний інтелект в освіті, гейміфікація, використання VR / AR)?
 - Які потенційні переваги та ризики вони несуть?

Література

1. Зайченко І. В. Педагогіка : підруч. / І. В. Зайченко. – 3-тє видання, перероб. та допов. – Київ : Видавництво Ліра-К, 2016. – 608 с.
2. Сучасні технології навчання іноземних мов і культур у загальноосвітніх і вищих навчальних закладах : Колективна монографія / С. Ю. Ніколаєва, Г. Е. Борецька, Н. В. Майєр, О. М. Устименко, В. В. Черниш та інші; [за ред. С. Ю. Ніколаєвої; техн. ред. І. Ф. Соболевої]. – Київ : Ленвіт, 2015. – 444 с.
3. Чепіль М. М. Педагогічні технології : навч. посіб. / М. М. Чепіль, Н. З. Дудник. – Київ : Академвидав, 2012. – 224 с.

**Педагогічні технології. Метод проєктів.
Технологія організації групової діяльності.
Інтерактивне навчання як сукупність технологій.
Ігрові технології. Портфоліо. Навчальний контракт.
«Перевернутий клас». Інформаційно-комунікаційні
технології. Роль штучного інтелекту**

1. Метод проєктів
2. Технологія організування групової діяльності
3. Інтерактивне навчання як сукупність технологій
4. Ігрові технології
5. Портфоліо
6. Навчальний контракт
7. «Перевернутий клас»
8. Інформаційно-комунікаційні технології.
Роль штучного інтелекту

1. Метод проєктів

МЕТОД ПРОЄКТІВ ВИМОГИ ДО ПРОЄКТІВ

➤	чіткість та доцільність мети проєкту
➤	відповідність рівню підготовки
➤	структурування діяльності
➤	наявність освітньої проблеми
➤	визначення видів діяльності та формування груп
➤	дослідницький характер пошуку шляхів розв'язання
➤	наявність необхідних ресурсів
➤	забезпечення самостійності та активності учнів
➤	варіативність продукту проєкту
➤	систематичний контроль та зворотний зв'язок
➤	оцінювання результатів проєкту
➤	рефлексія

ТИПИ НАВЧАЛЬНИХ ПРОЄКТІВ

(узагальнено та спрощено за М. М. Чепіль, Н. З. Дудник)

За кількістю учасників проєкту: ✓ індивідуальні; ✓ парні; ✓ групові
За рівнем реалізації міжпредметних зв'язків: ✓ монопредметні; ✓ міжпредметні
За тривалістю проведення: ✓ короткотривалі; ✓ середньотривалі; ✓ довготривалі
За метою і характером проєктної діяльності: ✓ інформаційні; ✓ ознайомлювальні; ✓ мистецькі; ✓ науково-пошукові; ✓ виробничі
За провідним видом діяльності: ✓ дослідницькі; ✓ інформаційні; ✓ ігрові; ✓ творчі; ✓ прикладні

За структурою: ✓ прості; ✓ складні
За характером координації проєкту: ✓ з відкритою (явною) координацією; ✓ з прихованою (неявною) координацією

ЕТАПИ ПРОЄКТУ

1. Ознайомлення з темою проєкту та постановка мети (Ініціація): ✓ визначення проблеми / завдання; ✓ формулювання мети проєкту; ✓ визначення завдань проєкту; ✓ обговорення інтересів та побажань
2. Планування проєкту (Планування): ✓ розробка плану роботи; ✓ визначення етапів проєкту; ✓ розподіл завдань; ✓ визначення термінів виконання; ✓ визначення необхідних ресурсів; ✓ формування робочих груп; ✓ визначення способів комунікації
3. Пошук та дослідження (Пошук / Дослідження): ✓ збір інформації; ✓ аналіз інформації; ✓ проведення експериментів / розробка моделей; ✓ розробка продукту проєкту; ✓ проміжні звіти / презентації
4. Створення кінцевого продукту (Виконання / Реалізація): ✓ фіналізація роботи; ✓ оформлення результатів; ✓ внутрішній контроль якості
5. Презентація результатів (Презентація / Захист): ✓ представлення проєкту; ✓ відповіді на запитання; ✓ публічне обговорення
6. Оцінювання та рефлексія (Оцінювання / Рефлексія): ✓ оцінювання проєкту; ✓ самооцінювання; ✓ взаємооцінювання; ✓ рефлексія; ✓ формулювання висновків

2. Технологія організації групової діяльності

ПЕРЕВАГИ І НЕДОЛІКИ ГРУПОВОЇ РОБОТИ

Переваги групової роботи	Недоліки групової роботи
➤ розвиток комунікативних вмінь, вміння слухати та висловлюватися; ➤ навчання співпраці, досягнення консенсусу, вирішення конфліктів; ➤ поглиблене засвоєння матеріалу через обговорення та пояснення одне одному; ➤ розвиток критичного мислення через взаємне обговорення ідей; ➤ підвищення мотивації та залученості учнів / студентів; ➤ розвиток відповідальності та самостійності	➤ пасивні учасники в групі, які перекладають відповідальність на інших; ➤ домінування одного або кількох членів групи; ➤ конфлікти між учасниками; ➤ відсутність чіткого розуміння завдання або правил; ➤ неоднаковий внесок; ➤ недостатній контроль з боку вчителя; ➤ втрата часу; ➤ складність оцінювання; ➤ психологічні бар'єри

СПОСОБИ МІНІМІЗАЦІЇ НЕДОЛІКІВ

➤ чітке планування та інструктаж
➤ визначення критеріїв оцінювання
➤ роль вчителя як фасилітатора
➤ розвиток навичок командної роботи
➤ рефлексія
➤ змінність ролей

ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ В ГРУПАХ

1. Визначення мети та завдання
2. Організація робочих груп: ✓ визначення розміру груп; ✓ формування груп; ✓ розподілення ролей
3. Чіткі інструкції та правила
4. Роль вчителя / викладача: ✓ виступає фасилітатором; ✓ проводить моніторинг і корегування; ✓ здійснює підтримку; ✓ підсумовує роботу групи

5. Оцінювання результатів групової роботи: ✓ оцінювання продукту; ✓ оцінювання процесу; ✓ індивідуальний внесок; ✓ зворотний зв'язок
6. Рефлексія: ✓ обговорення процесу; ✓ узагальнення отриманих результатів

СПОСОБИ ФОРМУВАННЯ ГРУП

➤ за вибором вчителя (наприклад, за рівнями володіння іноземної мови)
➤ за вибором учнів / студентів (за інтересами)
➤ випадкове формування
➤ змішане формування

МОЖЛИВА КІЛЬКІСТЬ УЧНІВ / СТУДЕНТІВ У ГРУПАХ ДЛЯ СПІЛЬНОЇ РОБОТИ

Кількість учнів / студентів у групах	Опис обливостей роботи
2 учні / студенти (партнерська робота / тандем) – мінімальна кількість	➤ релевантна для коротких завдань, взаємоперевірки, обміну ідеями
3-5 учнів / студентів – оптимальна кількість	Забезпечує: ➤ активну участь усіх членів групи (кожен має більше можливостей висловитися та зробити свій внесок); ➤ керованість (оптимальна координація дій); ➤ різноманітність ідей; ➤ можливість розподілу ролей і відповідальності
6-8 учнів / студентів – максимальна кількість	➤ вимагає ретельного контролю; ➤ передбачає певні ризики (ймовірність зниження активності учнів / студентів; складнощі в координації дій; наявність учасників, які перекладають відповідальність на інших; створення надмірного шуму і метушні)

ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ВИЗНАЧЕННЯ КІЛЬКОСТІ УЧАСНИКІВ У ГРУПІ

3. Технологія інтерактивного навчання

ТЕХНОЛОГІЇ ІНТЕРАКТИВНОГО НАВЧАННЯ (за О. Пометун, Л. Пироженко)

Інтерактивні технології кооперативного навчання: ✓ робота в парах; ✓ ротаційні трійки; ✓ «два – чотири – всі разом»; ✓ карусель; ✓ робота в малих групах; ✓ «акваріум»
Технології колективно-групового навчання: ✓ обговорення проблеми в загальному колі; ✓ «мікрофон»; ✓ незакінчені речення; ✓ «мозковий штурм»; ✓ «ажурна пилка»; ✓ дерево рішень

Технології ситуативного моделювання:

- ✓ симуляції або імітаційні ігри

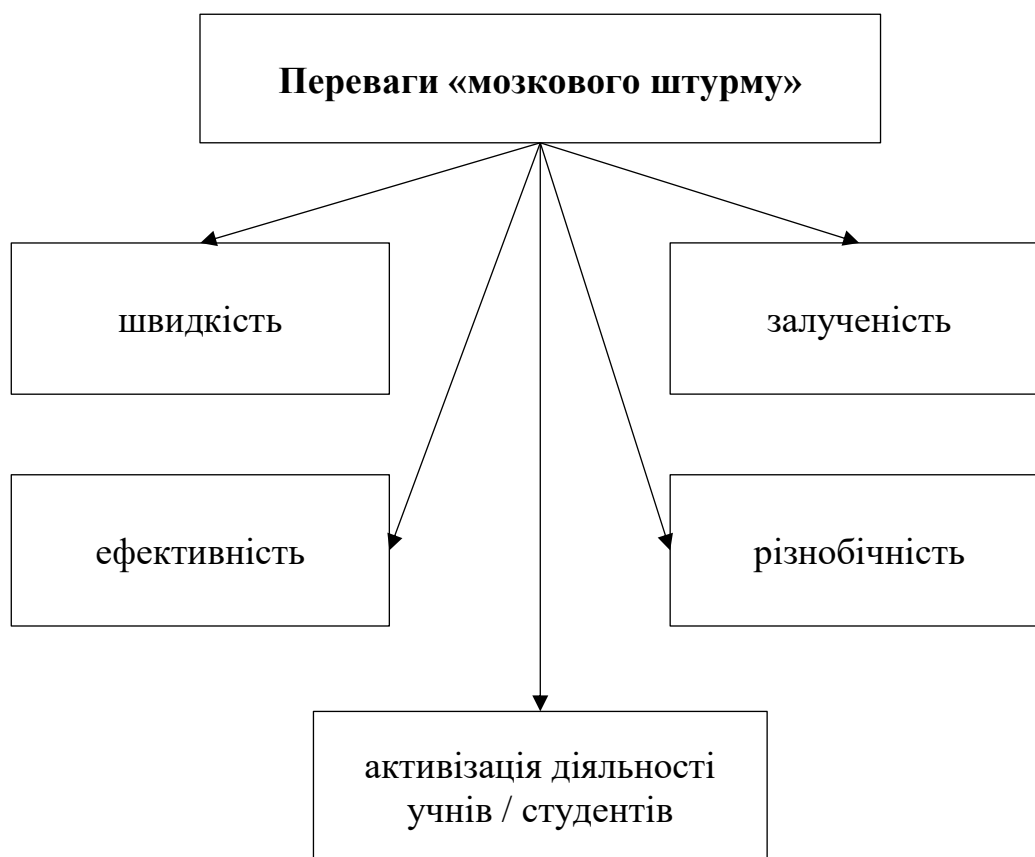
Технології опрацювання дискусійних питань:

- ✓ метод «прес»;
- ✓ займи позицію;
- ✓ зміни позицію;
- ✓ неперервна шкала думок;
- ✓ дискусія;
- ✓ дебати

«МОЗКОВИЙ ШТУРМ»
ЕТАПИ «МОЗКОВОГО ШТУРМУ»

➤	підготовка (визначення теми, вибір учасників, вибір модератора, визначення часу)
➤	генерація ідей
➤	аналіз і обробка ідей
➤	вибір найкращої ідеї

ПЕРЕВАГИ «МОЗКОВОГО ШТУРМУ»

«МОЗКОВИЙ ШТУРМ» ВИКОРИСТОВУЄТЬСЯ ДЛЯ

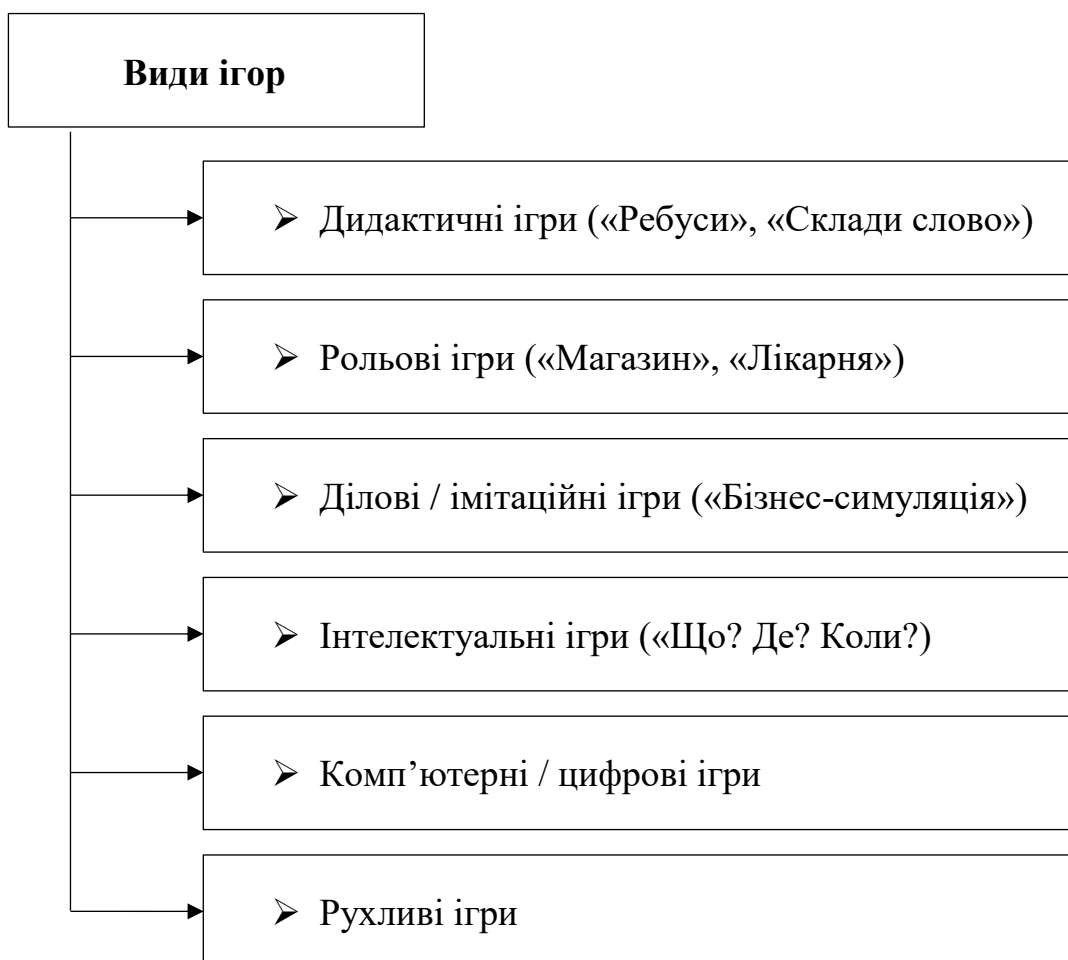
➤	пошуку рішень проблеми
➤	генерації ідей нових проєктів
➤	пошуку тем для обговорення, написання статті
➤	розробки плану дій

4. Ігрова технологія

ФУНКЦІЇ ГРИ

➤	стимулює до навчання
➤	сприяє активному засвоєнню навчального матеріалу
➤	впливає на розвиток когнітивних умінь (критичне мислення, пам'ять та увага, уява та креативність, планування та прогнозування)
➤	сприяє розвитку вмінь працювати в команді, комунікувати, вирішувати конфлікти, дотримуватися правил
➤	впливає на розвиток необхідних компетентностей

ВИДИ ІГОР

ВИМОГИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ІГОР

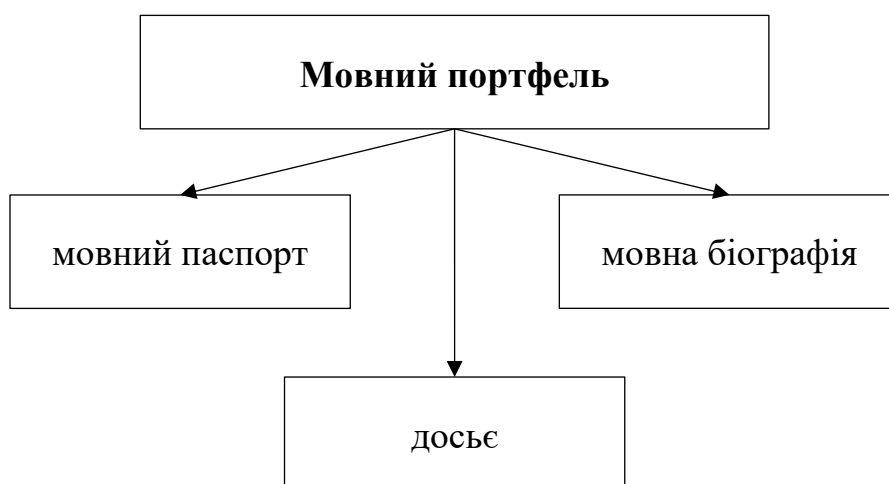
➤ наявність мети
➤ відповідність віку та рівню розвитку
➤ наявність правил
➤ наявність ігрового сюжету / ситуації
➤ окреслення ролей учасників освітнього процесу
➤ підведення підсумків, аналіз результатів та рефлексування

5. Портфоліо

ПОРТФОЛІО

представляє роботи, документи, матеріали, листки самооцінювання та оцінювання педагогом	демонструє досягнення за певний період часу показує рівень знань, навичок і вмінь	стимулює самооцінку та саморефлексію; дозволяє відслідковувати траєкторію особистого прогресу; мотивує здобувачів освіти
---	---	--

СКЛАДОВІ МОВНОГО ПОРТФОЛІО

6. Навчальний контракт

НАВЧАЛЬНИЙ КОНТРАКТ

представляє домовленість між учнем / студентом та педагогом	визначає цілі, обсяги та умови навчальної діяльності
покладає відповідальність, як на учнів / студентів, так і на педагогів	сприяє активній залученості здобувачів освіти; окреслює чіткі цілі, результати та критерії оцінювання

DEPARTMENT OF ADULT EDUCATION LEARNING CONTRACT FORM	
Student:	Eliza Fraser
Topic/Competency:	Adult Teaching and Learning
Date started:	19 March Date due for completion: 4 June
Learning objectives 1. To analyse the role of a training group facilitator. 2. To develop my ability to use different strategies when facilitating small group exercises and discussions. 3. To identify a model of experiential learning for use in a management training session.	
Learning resources and strategies 1. Conduct literature search in library using relevant database. 2. Interview trainers and fellow students who have conducted sessions using experiential techniques. 3. Refer to course handouts on discussion leading. 4. Design and conduct a training session using an experiential exercise.	
Outcomes 1. A written report which analyses the nature of group facilitation, discussion leading and experiential learning. 2. A session plan for use in management training which incorporates an experiential exercise and a facilitator's guide to debriefing. 3. A 30-minute training session presented to the tutorial class.	
Assessment criteria 1. Report in standard report format, 3,000 words, correct referencing, evidence of wide reading and personal reflection. Should include a critical analysis of at least one model of experiential learning. 2. Training session follows model and is relevant to course objectives. 3. Session to be evaluated by adviser on learning outcomes, interest levels and my skills in facilitation/discussion leading.	

Signature (Student) _____ Date: _____

Signature (Adviser) _____ Date: _____

Взято з G. Anderson, D. Bound, J. Sampson "Learning Contracts", Routledge, 2013, 161 p.

7. Технологія «Перевернутий клас»

ТЕХНОЛОГІЯ «ПЕРЕВЕРНУТИЙ КЛАС»

вдома	в класі
здобувачі освіти самостійно опановують онлайн матеріал за допомогою відеоуроків, презентацій, лекцій, теоретичного матеріалу	виконання практичних завдань, проведення обговорень та колаборативної роботи

ПЕРЕВАГИ ТЕХНОЛОГІЇ «ПЕРЕВЕРНУТИЙ КЛАС»

➤	максимізація практичної роботи в класі
➤	оптимальний розподіл часу
➤	глибше засвоєння матеріалу
➤	розвиток умінь співпраці
➤	навчання у власному темпі вдома
➤	диференційований підхід
➤	активна роль здобувачів освіти
➤	використання різноманітних ресурсів
➤	розвиток самостійності
➤	використання різноманітних технологій

8. Інформаційно-комунікаційні технології. Роль штучного інтелекту

ПЕРЕВАГИ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

➤	розширений доступ до навчальної інформації
➤	персоналізація і диференціація навчання
➤	підвищення мотивації
➤	розвиток умінь критичного мислення, комунікації, роботи в команді
➤	автоматизація завдань
➤	розвиток самостійності

ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ

Освітні платформи: ✓ Moodle; ✓ Google Classroom; ✓ Microsoft Teams; ✓ Canvas; ✓ Prometheus
Інструменти для створення контенту: ✓ програми для презентацій (PowerPoint, Prezi); ✓ текстові редактори (Google Docs, Microsoft Word); ✓ програми для роботи з таблицями (Excel); ✓ інструменти для редагування відео (iMovie)
Інструменти для інтерактивної роботи: ✓ Kahoot!; ✓ Quizizz; ✓ Mentimeter; ✓ Padlet
Програми для віртуальної та доповненої реальності (VR/AR): ✓ VR додатки; ✓ AR додатки
Інструменти для відеоконференцій: ✓ Zoom; ✓ Teams; ✓ Google Meet
Електронні бібліотеки
Онлайн енциклопедії: ✓ Britannica; ✓ Wikipedia
Освітні веб-сайти
Соціальні мережі

РОЛЬ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

➤ дозволяє створювати завдання, в тому числі диференційовані
➤ автоматизує оцінювання
➤ надає рекомендації для здобувачів освіти
➤ аналізує прогрес у навчанні
➤ визначає сильні і слабкі сторони
➤ редагує тексти
➤ генерує ідеї

Питання та завдання

1. Питання

1. Проектне навчання:

- 1) Яка головна мета проектного навчання? Які основні етапи проекту? Опишіть, що відбувається на кожному етапі.
- 2) Як ви вважаєте, чи має бути тема проекту завжди запропонована викладачем, чи студенти мають свободу вибору? Обґрунтуйте свою відповідь.
- 3) З якими труднощами ви стикалися (або могли б зіткнутися) під час роботи над проектом? Як їх можна подолати?
- 4) Як найкраще оцінювати результати проектної роботи? Які критерії оцінювання є найбільш важливими?
- 5) Яка роль викладача у проектному навчанні?
- 6) Які типи проектів ви вважаєте найбільш корисними для навчання і чому?
- 7) Як забезпечити, щоб кожен учасник групи (якщо проект груповий) робив свій внесок у роботу?
- 8) Які головні переваги та недоліки проектного навчання, на вашу думку?

2. Технологія організування групової діяльності:

- 1) Які переваги і недоліки групової роботи?
- 2) Які способи мінімізації недоліків групової роботи?
- 3) Які особливості роботи в групах?
- 4) Які способи формування груп ви знаєте? Які способи формування груп (за вибором викладача, за бажанням, випадково) ви вважаєте найбільш ефективними і чому?
- 5) Яка можлива кількість учнів / студентів у групах для спільної роботи? Які фактори впливають на формування груп з різною кількістю учнів / студентів? Чи вважаєте ви необхідним розподіляти ролі в групі (наприклад, лідер, секретар, доповідач)?
- 6) Як найкраще вирішувати конфлікти, що виникають під час групової роботи?
- 7) Які методи оцінювання групової роботи є найбільш справедливими? Яка роль викладача під час групової роботи? Які завдання найкраще виконувати в групі, а які – індивідуально?
- 8) Чи відрізняється кооперативне навчання від колаборативного?

3. Технології інтерактивного навчання:
 - 1) Яка сутність інтерактивного навчання? Які технології інтерактивного навчання є найбільш ефективними для засвоєння нового матеріалу?
 - 2) Які переваги інтерактивного навчання ви можете назвати?
 - 3) Які можуть бути недоліки інтерактивного навчання?
4. Ігрова технологія:
 - 1) Яка роль гри у навчанні?
 - 2) Які вимоги до організації ігор ви знаєте?
 - 3) Які види ігор ви знаєте? В чому специфіка цих видів?
5. Технологія «Портфоліо»:
 - 1) Чому портфоліо вважається ефективною технологією оцінювання?
 - 2) Які переваги використання портфоліо як технології?
 - 3) Які недоліки має технологія портфоліо?
 - 4) Як елементи мовного портфоліо? В чому сутність кожного елементу?
6. Навчальний контракт:
 - 1) Які основні цілі технології навчального контракту?
 - 2) Які етапи створення навчального контракту? Які елементи навчального контракту?
 - 3) Як навчальний контракт сприяє самостійності здобувачів освіти? Які можливі труднощі при реалізації технології навчального контракту?
7. «Перевернутий клас»:
 - 1) Які основні переваги технології «перевернутий клас»?
 - 2) Які особливості планування заняття з використанням технології «перевернутий клас»?
8. Інформаційно-комунікаційні технології:
 - 1) Які переваги використання інформаційно-комунікаційних технологій?
 - 2) Як організувати дистанційне навчання?
 - 3) Яка роль штучного інтелекту у навчанні?

2. Завдання

1. Проаналізуйте ситуації та запропонуйте варіанти рішень:

Ситуація 1. Уявіть, що студентам запропонували взяти участь у міждисциплінарному проєкті «Створення сталого міста», метою якого є розробка концепції «сталого міста» майбутнього на занятті іноземної мови. Проєкт має охопити аспекти екології, інженерії, соціології, економіки, архітектури та управління. Як би ви організували роботу в групі (якщо вона буде мультидисциплінарною), як би

розподілили завдання, як би забезпечили зв'язок між різними блоками проєкту, і як би представили кінцевий результат?

Можливі напрямки обговорення: інтеграція знань з різних дисциплін, координація роботи над великим проєктом, комунікація між студентами різних спеціальностей, управління ресурсами та часом.

Ситуація 2. Ви запропонували студентам довгостроковий проєкт «Штучний інтелект в освіті», але з часом помітили, що їхній інтерес знизився і вони майже не виконують завдання. Що слід зробити у такій ситуації?

Ситуація 3. Організувавши групову роботу студентів, ви помітили, що одні студенти виконують більшу частину роботи, ніж інші. Як зарадити цій ситуації?

Ситуація 4. При оцінці своїх одногрупників студенти завищують бали. Чому так відбувається?

Ситуація 5. Ви збираєтеся розпочати заняття з англійської мови, використовуючи інтерактивні технології. Які технології ви оберете і чому? Наведіть фрагмент заняття з використанням обраної інтерактивної технології.

Ситуація 6. Ви використали ігрову технологію на занятті. Після проведення гри дисципліна погіршилася. Чому так сталося? Коли краще проводити гру?

Запропонуйте проєкт для студентів третього курсу університету. Організуйте роботу над проєктом.

2. Запропонуйте ігри для тренування лексичних і граматичних навичок.
3. Проаналізуйте приклад навчального контракту, що поданий в опорному конспекті. Укладіть навчальний контракт для студентів технічних спеціальностей, які вивчають іноземну мову.
4. Прочитайте, в чому полягає сутність перевернутого навчання. Потім, використовуючи цю технологію, запропонуйте схематичний план заняття з іноземної мови для студентів університету.
5. Технологія «перевернутий клас» передбачає зміну традиційного освітнього процесу: студенти самостійно вивчають новий матеріал вдома через відеоуроки або інші ресурси, а у класі зосереджуються на практичних заняттях, обговореннях і вирішенні завдань, що сприяє глибшому засвоєнню знань та активній участі студентів.
6. Прочитайте завдання з використанням вебквесту. Створіть свій вебквест для учнів школи чи студентів університету.

В малих групах створіть вебквест на тему «Видатні пам'ятки історії України», в межах якої необхідно знайти інформацію про п'ять ключових пам'яток (наприклад, Києво-Печерська Лавра, Софійський собор, Кам'янець-Подільська фортеця тощо). Для кожної пам'ятки знайдіть історичну інформацію, зробіть короткий опис її значення, додайте фотографію та створіть презентацію або короткий відеоролик. На завершення презентуйте свої роботи.

7. Напишіть 5 переваг використання інформаційно-комунікаційних технологій.
8. Розробіть три завдання для студентів з використанням штучного інтелекту.

Література

1. Зайченко І. В. Педагогіка : підруч. / І. В. Зайченко. – 3-тє видання, перероб. та допов. – Київ : Видавництво Ліра-К, 2016. – 608 с.
2. Пометун О. І. Енциклопедія інтерактивного навчання. / О. І. Пометун. – Київ, 2007. – 144 с.
3. Сучасні технології навчання іноземних мов і культур у загальноосвітніх і вищих навчальних закладах : колективна монографія / С. Ю. Ніколаєва, Г. Е. Борецька, Н. В. Майєр, О. М. Устименко, В. В. Черниш та інші; [за ред. С. Ю. Ніколаєвої; техн. ред. І. Ф. Соболевої]. – Київ : Ленвіт, 2015. – 444 с.
4. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : наук.-метод. посіб. / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко. За ред. О. І. Пометун. – Київ : Видавництво А.С.К., 2004. – 192 с.
5. Чепіль М. М., Дудник Н. З. Педагогічні технології : навч. посіб. / М. М. Чепіль, Н. З. Дудник. – Київ : Академвидав, 2012. – 224 с.
6. Anderson G. Learning Contracts / G. Anderson, D. Bound, J. Sampson. – Routledge, 2013. – 161 p.
7. Bergmann J. Flip your classroom : reach every student in every class every day / J. Bergmann, A. Sams. – The United States of America: ISTE, ASCD, 2012. – 124 p.
8. European Language Portfolio – Junior version: Revised edition. CILT, the National Centre for Languages, 2006. – 36 p.

Розділ III. Теорія виховання

Тема 3.1.

**Теорія виховання. Суть процесу виховання.
Основні закономірності та принципи виховання.
Напрями виховання**

1. Сутність процесу виховання
2. Внутрішні і зовнішні суперечності
3. Структура процесу виховання
4. Етапи процесу виховання
5. Закономірності та принципи виховання
6. Напрями виховання

1. Сутність процесу виховання

Процес виховання це система виховних заходів, спрямованих на формування всебічно і гармонійно розвиненої особистості.

Процес виховання є
➤ двостороннім
➤ цілеспрямованим
➤ багатограним за завданнями і змістом
➤ складним щодо формування і розкриття внутрішнього світу дитини
➤ різноманітним за формами, методами, прийомами
➤ неперервним і динамічним
➤ тривалим

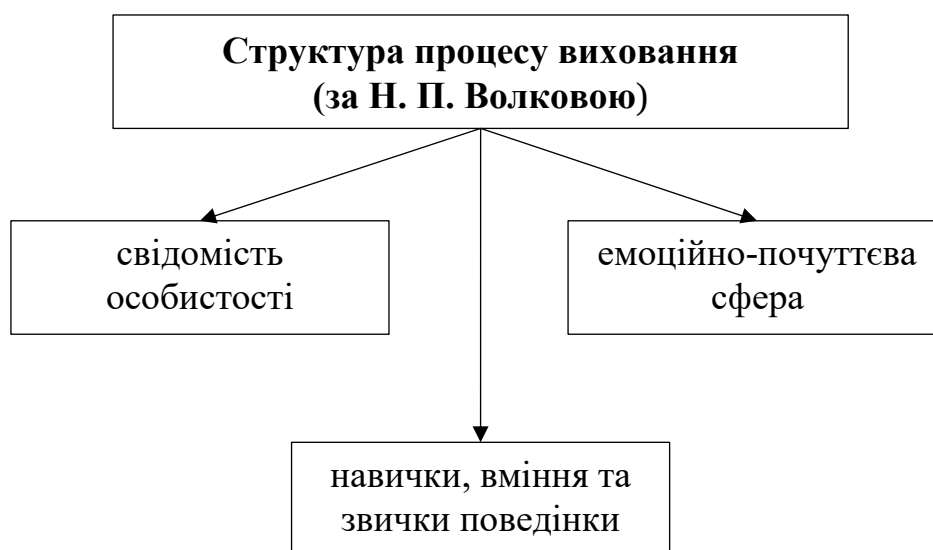
2. Внутрішні і зовнішні суперечності

ВНУТРІШНІ І ЗОВНІШНІ СУПЕРЕЧНОСТІ

(за М. М. Фіцулою)

Внутрішні суперечності	Зовнішні суперечності
➤ суперечності між зростаючими соціально значущими завданнями та можливостями виховання; ➤ суперечності між зовнішніми впливами і внутрішніми прагненнями	➤ невідповідність між виховними впливами школи і сім'ї; ➤ зіткнення організованого виховного впливу школи зі стихійним впливом на школярів навколишнього світу; ➤ неоднакове ставлення педагогів до учнів / студентів; ➤ суперечність породжена тим, що учні з негативним досвідом конфліктують з педагогами, однокласниками, батьками

3. Структура процесу виховання

4. Етапи процесу виховання

Етапи процесу виховання
1. Визначення сукупності рис і властивостей особистості, які потрібно сформувати
2. Вивчення індивідуальних особливостей вихованця
3. Реалізація програми виховання
4. Заохочення вихованців до самостійного особистісного розвитку

5. Закономірності та принципи виховання

ЗАКОНОМІРНОСТІ ВИХОВАННЯ (за М. М. Фіцулою)

➤	зв'язок виховання з суспільними потребами і умовами
➤	взаємодія усіх чинників (батьки, педагоги)
➤	опора на позитивні якості дитини, стимуляція активності особистості та формування позитивних емоцій
➤	трансформування зовнішніх впливів на внутрішні
➤	опора на діяльність і спілкування

ПРИНЦИПИ ВИХОВАННЯ (за М. М. Фіцулою)

➤ цілеспрямованість	➤ єдність свідомості й поведінки
➤ поєднання педагогічного керівництва з ініціативою і самодіяльністю вихованця	➤ народність
➤ повага до особистості; розумна вимогливість до неї	➤ природовідповідність
➤ опора на позитивне в людині	➤ культуровідповідність
➤ урахування індивідуальних особливостей вихованця	➤ гуманність
➤ систематичність і послідовність	➤ демократичність
➤ єдність вимог (школи, батьків, громадськості) до особистості	➤ етнізація

6. Напрями виховання

НАПРЯМИ ВИХОВАННЯ

➤ розумове виховання
➤ моральне виховання
➤ естетичне виховання
➤ фізичне виховання
➤ трудове виховання
➤ правове виховання
➤ екологічне виховання
➤ економічне виховання

Питання та завдання

1. Питання

1. Яка квінтесенція виховання? Чому вихованню необхідно приділяти увагу в освітньому процесі?
2. Які внутрішні та зовнішні суперечності виникають у процесі виховання і як вони впливають на особистість?
3. Які основні компоненти входять до структури процесу виховання?
4. Які етапи проходить процес виховання і які їх особливості?
5. Які закономірності та принципи керують процесом виховання?
6. Які основні напрями виховання існують і в чому їх різниця?

2. Завдання

1. Проаналізуйте ситуації:

Ситуація 1. Молодший школяр має високі навчальні амбіції, прагне отримувати добрі оцінки та відповідати очікуванням учителів і батьків. Однак, навчальний матеріал здається йому нецікавим, передбачуваним, або ж не відповідає його інтересам.

Аспекти для аналізу:

- 1) **Мотивація до навчання:** Внутрішня (цікавість, пізнання) чи зовнішня (оцінки, похвала)?
- 2) **Стиль навчання:** Чи відповідає стиль викладання стилю сприйняття дитини?
- 3) **Інтереси дитини:** Чи можна пов'язати шкільний матеріал з її захопленнями?
- 4) **Роль вчителя:** Як вчитель може зробити уроки більш інтерактивними та захопливими?
- 5) **Співпраця батьків і вчителів:** Як вони можуть спільно знайти шляхи стимулювання інтересу до навчання?

Ситуація 2. Підліток прагне отримати більше свободи та самостійності в прийнятті рішень (наприклад, вибір позакласних занять, розподіл кишенькових грошей). Водночас, він відчуває страх перед наслідками своїх помилок, невдач, або ж невдоволенням батьків.

Аспекти для аналізу:

- 1) **Природа страху:** Чого саме боїться підліток? Невдачі, осуду, втрати довіри?
- 2) **Баланс між свободою та контролем:** Як батьки можуть забезпечити безпечний простір для експериментів, не обмежуючи при цьому його прагнення до незалежності?
- 3) **Роль самооцінки:** Як низька самооцінка може посилювати страх помилитися?
- 4) **Навички вирішення проблем:** Чи має підліток необхідні навички та вміння для аналізу ситуацій, планування та пошуку рішень?
- 5) **Вплив попереднього досвіду:** Чи були випадки, коли його спроби самостійності були негативно сприйняті?

Ситуація 3. Батьки встановлюють певні правила (наприклад, щодо часу повернення додому, використання гаджетів, харчування). Однак, правила в родині друзів можуть бути зовсім іншими, що викликає у дитини розгубленість, відчуття несправедливості, або ж бажання «зрівняти» ситуацію.

Аспекти для аналізу:

- 1) **Обґрунтування правил:** Чи зрозумілі дитині причини батьківських правил?
- 2) **Гнучкість правил:** Чи є можливість для поступового перегляду правил в залежності від віку та рівня відповідальності дитини?
- 3) **Роль друзів:** Як друзі впливають на ставлення дитини до правил?
- 4) **Батьківський авторитет:** Як батьки можуть зберегти свій авторитет, враховуючи відмінності в сімейних правилах?
- 5) **Навички та вміння комунікації:** Чи вміє дитина доносити свої потреби та запити, пов'язані з правилами?

Ситуація 4. Батьки мають певні уявлення про майбутнє своєї дитини (наприклад, вибір професії, певні життєві цінності), які можуть не збігатися з її власними бажаннями та інтересами.

Аспекти для аналізу:

- 1) **Батьківський тиск:** Як батьківські очікування впливають на вибір дитини?
 - 2) **Ідентичність дитини:** Як дитина формує своє власне «Я», враховуючи вплив батьків?
 - 3) **Роль мотивації:** Що насправді мотивує дитину – власні прагнення чи прагнення батьків?
 - 4) **Виявлення талантів:** Як батьки можуть допомогти дитині розкрити свої унікальні здібності?
 - 5) **Діалог і компроміс:** Як батьки та дитина можуть знайти спільну мову та досягти компромісу?
2. Запропонуйте проєкт виховної програми, спрямованої на один із напрямів виховання (наприклад, естетичне, екологічне), і обґрунтуйте вибір підходів та методів.

Література

1. Волкова Н. П. Педагогіка : навч. посіб. / Н. П. Волкова. – Київ : Академвидав, 2007. – 616 с.
2. Зайченко І. В. Педагогіка : підруч. / І. В. Зайченко. – 3-тє видання, перероб. та допов. – Київ : Видавництво Ліра-К, 2016. – 608 с.
3. Фіцула М. М. Педагогіка : навч. посіб. для студ. вищ. пед. закл. осв. / М. М. Фіцула. – Київ : Видавничий центр «Академія», 2002. – 306 с.

Методи виховання.
Форми організації виховного процесу.
Основи національного виховання. Самовиховання.
Перевиховання. Шляхи підвищення ефективності
процесу виховання

1. Методи виховання
2. Форми організації виховного процесу
3. Національне виховання
4. Самовиховання. Перевиховання. Шляхи підвищення ефективності процесу виховання

1. Методи виховання

МЕТОДИ ВИХОВАННЯ (за Н. П. Волковою)

Методи формування свідомості особистості: ➤ бесіда; ➤ діалог; ➤ диспут; ➤ дискусія; ➤ лекція; ➤ приклад
Методи організації діяльності і формування досвіду суспільної поведінки: ➤ вимога; ➤ вправляння; ➤ привчання; ➤ метод доручень; ➤ метод виховних ситуацій
Методи стимулювання: ➤ заохочення; ➤ покарання; ➤ змагання

2. Форми організації виховного процесу

ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ

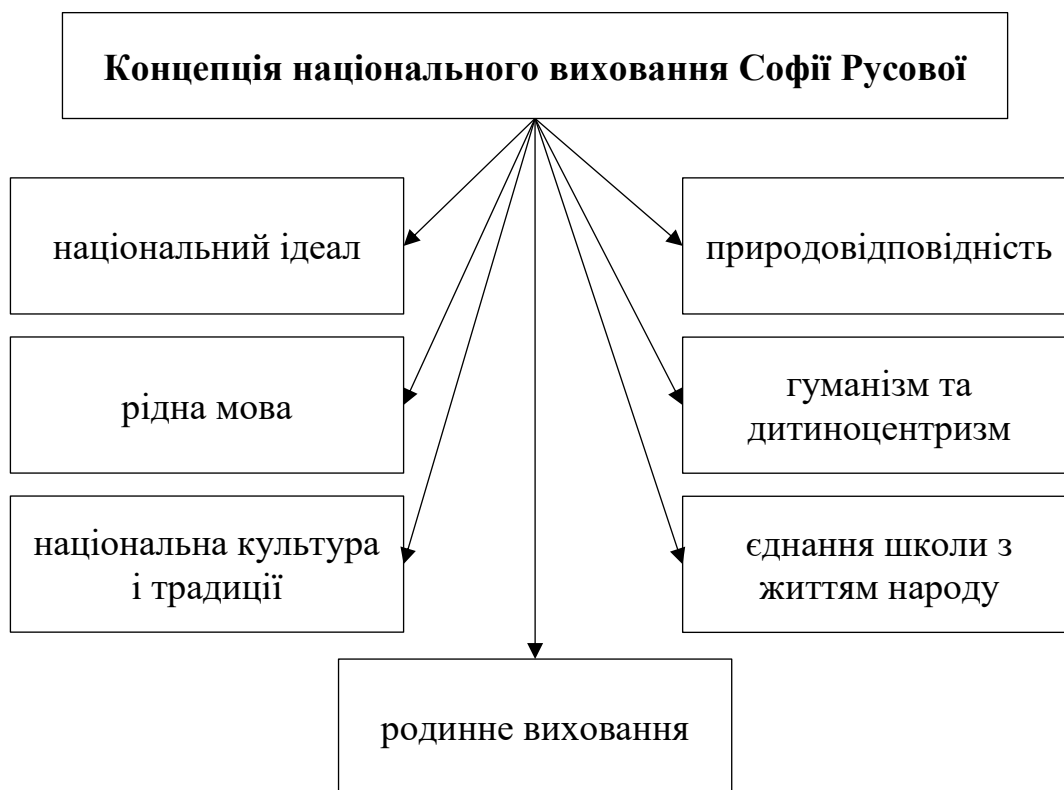
➤ масова форма
➤ гурткова (групова) форма
➤ індивідуальна форма

ВИБІР ФОРМ ВИХОВАННЯ ЗАЛЕЖИТЬ ВІД

➤ змісту і спрямованості виховних завдань
➤ віку учнів
➤ рівня вихованості
➤ особистого суспільного досвіду
➤ особливостей дитячого колективу та його традицій
➤ технічних та матеріальних можливостей школи
➤ рівня професійності вчителя

3. Національне виховання

Концепція національного виховання Софії Русової ґрунтується на ідеї створення рідної української школи, яка б забезпечувала всебічний розвиток особистості на засадах національної культури, духовності та гуманізму.

ПРИНЦИПИ НАЦІОНАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ (за І. В. Зайченком)

➤	гуманізм
➤	демократизм
➤	народність
➤	природовідповідність
➤	культуровідповідність
➤	безперервність
➤	етнізація виховного процесу
➤	диференціація та індивідуалізація навчально-виховного процесу
➤	послідовність
➤	систематичність і варіативність форм і методів виховання
➤	інтегративність

ПРИНЦИПИ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ

(Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України)

➤	принцип національної спрямованості
➤	принцип самоактивності й саморегуляції
➤	принцип полікультурності
➤	принцип культуровідповідності
➤	принцип соціальної відповідності
➤	принцип історичної і соціальної пам'яті
➤	принцип міжпоколінної наступності

4. Самовиховання. Перевиховання. Шляхи підвищення ефективності процесу виховання

ЕЛЕМЕНТИ САМОВИХОВАННЯ (за Н. П. Волковою)

Самопізнання особистості:	
➤	самоспостереження;
➤	самокритика;
➤	самоаналіз
Самоставлення особистості:	
➤	самоставлення;
➤	самоповага;
➤	самооцінка
Саморегуляція особистості:	
➤	самопідбадьорення;
➤	самосхвалення;
➤	самонаказ;
➤	самовладання;
➤	самообмеження;
➤	самонавіювання;
➤	самостимулювання;
➤	самоконтроль

ПРИЧИНИ ПЕРЕВИХОВАННЯ

➤	покращити моральний і духовний розвиток особистості
➤	усунути негативні звички
➤	адаптуватися до нових умов діяльності
➤	виправити поведінкові помилки
➤	підвищити саморегуляцію

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРОЦЕСУ ВИХОВАННЯ

➤	використання індивідуального підходу
➤	мотивування для саморозвитку і самореалізації через систему заохочень
➤	створення позитивного середовища
➤	постійний аналіз і корекція
➤	залучення батьків, громади

Питання та завдання

1. Питання

Методи формування свідомості особистості

1. Яка головна мета бесіди як методу виховання? Які особливості слід враховувати під час проведення бесіди з дитиною різного віку (дошкільник, молодший школяр, підліток)? Коли бесіда може бути менш ефективною, аніж інші методи?
2. Чим діалог відрізняється від бесіди? Які умови необхідні для успішного діалогу між вихователем та дитиною? Як діалог сприяє розвитку критичного мислення та самостійності дитини? В яких ситуаціях діалог є найбільш доречним?
3. Яка головна відмінність між диспутом та дискусією? Які теми підходять для проведення диспуту з дітьми? Які вміння (аргументація, слухання, повага до опонента) розвиває диспут? Яку роль виконує ведучий диспуту?
4. Як правильно організувати дискусію, щоб вона була продуктивною? Які правила слід встановити для учасників дискусії? Як допомогти дитині навчитися висловлювати свою думку чітко та аргументовано? В яких випадках краще використовувати дискусію, аніж диспут?
5. Чи є лекція ефективним методом для молодших дітей? Чому? Як можна зробити лекцію більш цікавою та доступною для дітей? Коли доречно використовувати короткі «міні-лекції» у виховному процесі? Як можна поєднати лекцію з іншими методами (наприклад, з бесідою)?
6. Чому власний приклад вихователя є одним з найпотужніших методів виховання? Як можна «демонструвати» приклад, а не просто «бути» прикладом? Чи може негативний приклад вихователя бути виховним? Якщо так, то як?

Методи організації діяльності і формування досвіду суспільної поведінки

1. Яка відмінність між «вимогою» і «наказом»? Які вимоги є виховними, а які – ні? Як слід формулювати вимоги, щоб вони сприймалися позитивно? Які наслідки може мати надмірна кількість або невідповідність вимог?
2. Чим вправління відрізняється від привчання? Які навички можна ефективно формувати за допомогою вправління? Як зробити процес вправління цікавим та мотивуючим для дитини? Яку роль відіграє повторення у вправлінні?
3. Які умови потрібні для успішного привчання? Як привчання пов'язане з формуванням звичок? Чи може привчання бути маніпулятивним? Якщо так, то як цього уникнути?
4. Які критерії слід враховувати при дорученні завдань дитині? Як правильно поставити доручення, щоб дитина його зрозуміла і прийняла? Які позитивні ефекти має метод доручень на розвиток особистості? Як правильно оцінювати виконання доручення?
5. Що таке «виховна ситуація»? Як правильно створювати виховні ситуації? Які цілі переслідує вихователь, застосовуючи цей метод? Які можливі негативні наслідки можуть виникнути при некоректному використанні методу виховних ситуацій?

Методи стимулювання

1. Які види заохочень існують? Як правильно використовувати заохочення, щоб вони були ефективними і не втрачали своєї цінності? Чи завжди заохочення має бути матеріальним? Які можливі негативні наслідки надмірного заохочення?
2. Коли доцільно застосовувати покарання, а коли слід його уникати? Які емоційні наслідки може мати покарання для дитини? Як правильно «відновити» стосунки з дитиною після покарання?
3. Які позитивні сторони має змагання? Які ризики пов'язані із застосуванням змагання? Як зробити змагання корисним для всіх учасників, незалежно від результату?

2. Завдання

1. Проаналізуйте ситуації.

Методи формування свідомості особистості

Ситуація 1. Ваша дитина вперше не зробила домашнє завдання, пояснюючи це тим, що було «нецікаво».

Завдання: Розробіть план бесіди з дитиною, яка допоможе зрозуміти причини її вчинку та знайти шляхи вирішення проблеми, не застосовуючи авторитарного тиску.

Завдання: Проведіть коротку (5–7 хвилин) бесіду з уявною дитиною про важливість дотримання правил безпеки на дорозі. Запишіть основні запитання, які ви б поставили.

Ситуація 2. Підліток висловлює своє невдоволення певними правилами, які встановлені в родині.

Завдання: Запропонуйте, як ви можете вступити в діалог з підлітком, щоб вислухати його точку зору, пояснити свою позицію та знайти компроміс.

Ситуація 3. Діти в класі не можуть домовитися, хто буде черговим наступного тижня, бо кожен хоче уникнути цього обов'язку.

Завдання: Розробіть сценарій короткого диспуту, який допоможе дітям прийти до спільного рішення. Які аргументи ви б запропонували як ведучий?

Ситуація 4. Діти активно обговорюють останній переглянутий мультфільм, але їхні думки кардинально розходяться щодо головного героя.

Завдання: Як ви можете структурувати цю розмову, щоб вона перетворилася на конструктивну дискусію, де кожен висловить свою точку зору та спробує її обґрунтувати?

Ситуація 5. Ви хочете розповісти дітям про важливість сортування сміття.

Завдання: Складіть план, як пояснити дитині, чому важливо сортувати сміття, використовуючи елементи «міні-лекції» та наочності.

Ситуація 6. Ви хочете навчити дитину бути ввічливою та уважною до інших.

Завдання: Опишіть, як ви можете продемонструвати приклад ввічливості у повсякденному житті (вдома, на вулиці, в магазині).

Методи організації діяльності і формування досвіду суспільної поведінки

Ситуація 1. Дитина не хоче прибирати іграшки після гри.

Завдання: Сформулюйте 2–3 варіанти вимог до дитини, які будуть виховними та сприятимуть формуванню відповідальності.

Ситуація 2. Ви хочете навчити дитину акуратно їсти, не розливаючи їжу.

Завдання: Опишіть, як ви будете застосовувати метод вправлення, щоб сформувати цю навичку.

Ситуація 3. Ви хочете, щоб дитина регулярно читала книжки.

Завдання: Розробіть систему привчання до читання, яка включатиме регулярність, цікавість та позитивне підкріплення.

Ситуація 4. Вам потрібно приготувати вечерю, а дитина пропонує свою допомогу.

Завдання: Дайте дитині невелике, але відповідальне доручення, яке вона зможе виконати, і поясніть, чому її допомога важлива.

Ситуація 5. Двоє дітей посварилися через іграшку, і кожна дитина вважає себе правою.

Завдання: Розробіть сценарій виховної ситуації, яка допоможе дітям зрозуміти, як вирішувати конфлікти мирним шляхом.

Методи стимулювання

Ситуація 1. Дитина проявила ініціативу та допомогла сусіду похилого віку.

Завдання: Запропонуйте кілька варіантів заохочень (вербальних, невербальних, матеріальних), які б ви застосували.

Ситуація 2. Дитина навмисно зламала річ, яка їй не належить.

Завдання: Запропонуйте варіант покарання, який буде виховним, тобто сприятиме усвідомленню дитиною своєї провини та її виправленню, а не лише викликатиме страх.

Ситуація 3. Ви хочете стимулювати дітей до активної участі в прибиранні класної кімнати.

Завдання: Розробіть ідею змагання між командами, яка б була цікавою, чесною та стимулювала б до командної роботи.

2. Наведіть приклади форм організації виховного процесу для різних вікових груп. Від чого ще залежить вибір форм виховання?
3. Проаналізуйте ідеї Софії Русової щодо національного виховання. Наскільки важливе національне виховання для держави?
4. Проаналізуйте принципи національного виховання, що запропоновані І. В. Зайченком. Яка їх сутність?
5. Проаналізуйте принципи національно-патріотичного виховання, що представлені в Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України. В чому їх специфіка?
6. Сформулюйте своїми словами, що таке самовиховання.

Самовиховання це _____

Охарактеризуйте елементи самовиховання та визначіть їхню роль у розвитку особистості, узагальнивши цю інформацію в таблиці.

Елементи самовиховання	Опис	Роль у розвитку особистості
Самопізнання особистості		
➤ самоспостереження	спостереження за власною поведінкою та думками	допомагає зрозуміти свої сильні та слабкі сторони
➤ самокритика		
➤ самоаналіз		
Самоствлення особистості		
➤ самоствлення		
➤ самоповага	віра у власну цінність і гідність	підвищує впевненість у собі
➤ самооцінка		
Саморегуляція особистості		
➤ самопідбадьорення	мотивація себе на позитивні дії	допомагає долати труднощі
➤ самосхвалення		
➤ самонаказ		
➤ самовладання		
➤ самообмеження		
➤ самонавіювання		
➤ самостимулювання		
➤ самоконтроль		

7. Сформулюйте своїми словами, що таке перевиховання.

Перевиховання _____

Охарактеризуйте причини, цілі, етапи та види перевиховання, а також зазначте відмінність перевиховання з вихованням, узагальнивши інформацію в таблиці.

➤ Причини, які можуть призвести до потреби в перевихованні	
➤ Цілі перевиховання	
➤ Етапи процесу перевиховання	
➤ Види перевиховання	
➤ Відмінність перевиховання від виховання	

8. Проаналізуйте кейс.

Знайдіть один-два приклади перевиховання у реальному житті (історії відомих людей) або у творах художньої літератури, кіно.

Проаналізуйте:

- 1) Хто був об'єктом перевиховання?
 - 2) Які були причини необхідності перевиховання?
 - 3) Які методи перевиховання застосовувалися?
 - 4) Наскільки успішним було перевиховання? Чому?
 - 5) Які уроки можна винести з цього досвіду?
9. Запропонуйте стратегії виховання для підвищення його ефективності на різних рівнях.
- 1) Батькам / опікунам: Надайте 5–7 конкретних рекомендацій щодо підвищення ефективності виховання в сім'ї.
 - 2) Педагогам: Надайте 5–7 конкретних рекомендацій для вчителів та вихователів.
 - 3) Самій особистості (як об'єкту і суб'єкту виховання).

Література

1. Волкова Н. П. Педагогіка : навч. посіб. / Н. П. Волкова. – Київ : Академвидав, 2007. – 616 с.
2. Зайченко І. В. Педагогіка : підруч. / І. В. Зайченко. 3-тє видання, перероб. та допов. – Київ : Видавництво Ліра-К, 2016. – 608 с.
3. Русова С. Вибрані педагогічні твори. – Київ : Освіта, 1996. – 304 с.
4. Фіцула М. М. Педагогіка : навч. посіб. для студ. вищ. пед. закл. осв. / М. М. Фіцула. – Київ : Видавничий центр «Академія», 2002. – 306 с.
5. Наказ Міністерства освіти і науки України від 06. 06. 2022 р. №527 «Про деякі питання національно-патріотичного виховання в закладах освіти України та визнання таким, що втратив чинність, наказу Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 № 641». <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0527729-22#Text>

Розділ IV. З історії педагогіки

Тема 4.1.

Західноєвропейська педагогіка.

Історія вітчизняної педагогіки

1. Історія західноєвропейської педагогіки
2. Історія вітчизняної педагогіки

1. Історія західноєвропейської педагогіки

ЗАХІДНОЄВРОПЕЙСЬКА ПЕДАГОГІКА ЕПОХИ НОВОГО ЧАСУ ТА ПРОСВІТНИЦТВА

Науковці	Внесок науковців
Ян Амос Коменський	написав праці «Велика дидактика», «Видимий світ у малюнках», «Відкриті двері до мов і всіх наук»; розробив періодизацію і систему шкільної освіти; розкрив сутність принципів таких, як наочність, свідомість і активність, послідовність і систематичність знань, міцність оволодіння знаннями і вміннями; ввів класно-урочну систему
Джон Локк	обґрунтував систему виховання «джентльмена», запропонував теорію «чистої дошки»; був переконаний, що вирішальна роль належить вихованню (виховання на 9/10 визначає, чи стане людина доброю, корисною чи негідною); обґрунтував ідею індивідуального підходу до виховання; зазначав, що фізична праця є важливою для зміцнення здоров'я, розвитку пізнавальних здібностей та зняття втоми від розумових навантажень; запропонував створення «робітничих шкіл» для дітей бідняків
Жан-Жак Руссо	написав твір «Еміль, або про виховання»; розробив концепцію «вільного виховання», яке ставить у центр дитину, а не вихователя; фокусувався на теорії, що передбачає природну відповідність процесів виховання віковим особливостям; акцентував увагу на розвитку через самостійний досвід; робив акцент на фізичному розвитку, трудовому навчанні та розвитку ініціативи
Клод Гельвецій	написав книгу «Про розум», «Про людину, її розумові здібності та її виховання»; обґрунтував необхідність загальної та рівної освіти (необхідність надання освіти всім членам суспільства, незалежно від їхнього соціального походження); акцентував увагу на ролі середовища та виховання (виховання не є другорядним процесом, а першочерговим завданням для формування корисної та щасливої людини); висловив ідеї про прагнення до щастя та вигоди (роздуми як зробити освіту корисною для життя, як навчити людину бути продуктивною та щасливою); підкреслив роль суспільства у формуванні особистості (освіта не є ізольованим процесом, а тісно пов'язана з соціальними, політичними та економічними умовами)
Дені Дідро	вважав джерелом знань відчуття; зазначав, що прогрес суспільства пов'язаний з виданням мудрих законів і розповсюдженням освіти; вважав, що необхідно врахувати природні особливості дитини, розвивати її індивідуальність; проєктував державну систему народної освіти; підкреслив важливість логічної послідовності й взаємозв'язку між різними галузями науки

ЗАХІДНОЄВРОПЕЙСЬКА ПЕДАГОГІКА КІНЦЯ XVIII – ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ XIX СТОЛІТТЯ

Науковці	Внесок науковців
Йоган-Генріх Песталоцці	проповідував теорію елементарної освіти (розвиток особистості починається з елементарного навчання); фокусувався на зв'язку навчання з життям (навчання повинно базуватися на реальному житті та чуттєвому сприйнятті); вважав, що сім'я є першим осередком соціального виховання; пропонував спиратися на індивідуальні особливості дитини
Йоган Базедов	прагнув виховати гармонійну особистість; наголошував на важливості наочності; критикував старі методи навчання, які базувалися на бездумному заучуванні; пропонував включення фізичних вправ і ігор до шкільної програми; виступав за релігійну нейтральність
Христіан Готгільф Зальцман	приділяв увагу предметам, які важливі для майбутньої професії; приділяв увагу фізичному і трудовому вихованню
Вільгельм Гумбольдт	наголошував на створенні середовища вільного для наукового пошуку та поєднання навчання і досліджень; фокусувався на розвитку індивідуальності та самостійності мислення; вважав мову відображенням світогляду
Фрідріх-Адольф-Вільгельм Дістервег	вважав головним завданням виховання любові до всього людства і до свого народу; приділяв увагу принципам природовідповідності, культуровідповідності та самодіяльності; наголошував на важливості наочності; сформулював принципи розвивального навчання у вигляді «33 законів і правил»; вимагав від вчителя високого рівня професійної майстерності; вважав, що навчання не повинно обмежуватися передачею знань, а повинно всебічно формувати особистість
Йоганн Фрідріх Герbart	вважав, що мета виховання полягає у формуванні добродішних людей, яку вміють пристосовуватися до суспільно-політичного ладу; ввів поняття «педагогічний такт»; вважав, що освіта нероздільна з вихованням; зробив обґрунтування педагогіки як науки; писав про психологічну основу навчання; запропонував принцип виховуючого навчання, принцип зв'язку навчання з життям та відповідності віку учнів
Роберт Оуен	вважав, що середовище впливає на формування особистості; був переконаний, що виховання є ключовим інструментом соціальних змін; акцентував на важливості позитивного заохочення, схвалення, доброзичливості та створення атмосфери любові й довіри; виступав за гармонійний розвиток всіх аспектів особистості; вважав, що виховання має відбуватися в громадських школах; надавав великого значення поєднанню навчання з корисною працею

ЗАГАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ СВІТОВОЇ ПЕДАГОГІКИ КІНЦЯ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

Науковці	Внесок науковців
Джон Дьюї	вважав, що навчання повинно бути практичним, орієнтованим на вирішення реальних проблем та на отримання досвіду; був переконаний, що освітній процес має бути безпосередньо пов'язаний з інтересами та досвідом учнів; виступав проти пасивного навчання; вважав, що знання здобуваються через активну участь, дослідження, створення та вирішення проблем; надавав великого значення природному інтересу дитини; був переконаний, що освіта була нерозривно пов'язана з розвитком демократичного суспільства; рекомендував будувати навчання навколо вирішення проблем
Марія Монтессорі	створила науково обґрунтовану систему виховання, яка враховує природні потреби та етапи розвитку дитини; акцентувала увагу на активному просуванні ідеї самостійності, свободи вибору та «навчання через діяльність»; розробила унікальні дидактичні матеріали, які мають дидактичну мету, сенсорну основу та «контроль помилок»; вважала вчителя наставником та спостерігачем; сприяла цілісному розвитку дитини, включаючи сенсорний, інтелектуальний, соціальний, емоційний та фізичний аспекти
Селестен Френе	створив модель «вільної школи»; акцентував увагу на тексті як основі навчання; заклав основи демократичної організації освітнього процесу, де учні брали активну участь у прийнятті рішень та несли відповідальність за спільну справу; наголошував на важливості розвитку творчих здібностей та навичок співпраці; довів, що навіть у найскладніших умовах можна створити прогресивну, гуманну школу
Рудольф Штейнер	вважав, що людина є духовною істотою; виділив три основні стадії розвитку дитини, кожна тривалістю близько семи років; прагнув створити «живе» навчання, яке пробуджує в дитині інтерес, допитливість, здатність до співпереживання та творчості; надавав виняткового значення мистецтву та практичній діяльності; вважав, що раннє навантаження на інтелект може зашкодити духовному та емоційному розвитку дитини; заснував першу Вальдорфську школу

2. Історія вітчизняної педагогіки

ВІТЧИЗНЯНА ПЕДАГОГІКА

Науковці	Внесок науковців
Григорій Сковорода	впроваджував природне виховання (виховання в гармонії з дитиною) та гуманістичне виховання (прагнув формувати мислячу, чуйну, освічену людину, ставлячи в центр уваги почуття та взаємини дитини зі світом); вважав, що праця повинна відповідати природним здібностям людини і приносити насолоду («сродна праця»); наголошував на важливості розумового розвитку, підготовки до праці та формування високих моральних якостей; надавав значення музиці; спирався на українську народну педагогіку
Пантелеймон Куліш	розробив і запропонував «Кулішівку» (спрощений і стабілізований український правопис); порушив питання про професійну освіту, закликаючи до створення ремісничих шкіл; вважав, що освіта має бути доступною для незаможних родин; був переконаний, що діти з фізичними вадами повинні навчатися разом з іншими; наголошував на ролі сім'ї; закликав до збереження народних цінностей
Костянтин Ушинський	аналізував психологічні механізми уваги, інтересу, пам'яті, мислення та емоцій та застосовував їх у педагогічній практиці; виховував на рідному слові; розробив принципи навчання (науковість, систематичність, послідовність, зв'язок навчання з життям та використання наочності); обґрунтував звуковий, аналітико-синтетичний метод навчання грамоти; створив дидактичну систему, що складалася з двох рівнів (загальної та приватної); пропонував створити учительські семінарії та педагогічні факультети при університетах; приділяв увагу моральному та розумовому розвитку, праці, фізичному та естетичному вихованню
Михайло Драгоманов	пропагував народну педагогіку; наголошував на ролі родини у формуванні особистості; обґрунтовував необхідність навчання та виховання на матеріалі української культури; вважав українську мову знаряддям патріотичного виховання; виступав за педагогіку, яка базується на доброзичливих стосунках, а не на примусі
Борис Грінченко	пропагував ідею створення національної школи; наголошуючи на важливості розвитку індивідуальності та здібностей дитини; сприяв систематизації української народної просвіти; написав книги «Українська граматка» та «Рідне слово»

Науковці	Внесок науковців
Софія Русова	створила концепцію національної школи; розробила теорію та практику виховання; заснувала перший україномовний дитячий садок у Києві у 1918 році; вважала, що любов до рідного народу виховується поступово, починаючи з любові до матері й родини; впроваджувала україномовні освітні програми, організовувала курси для вчителів
Антон Макаренко	вважав колектив головним інструментом виховання; підкреслював необхідність поєднання освіти з реальним життям; розробив поняття педагогічної техніки виховання; наголошував на важливості ролі вихователя; вважав, що дисципліна має бути результатом виховної системи, що ґрунтується на свідомості та відповідальності; наголошував на важливості колективних традицій
Василь Сухомлинський	пропагував всебічний розвиток особистості; наголошував на важливості любові до дитини; розвивав творчі здібності дитини; прагнув зробити процес навчання емоційно насиченим («радість пізнання»); пропонував впроваджувати диференційований підхід; виховував через працю; сприяв демократизації навчально-виховного процесу; зазначав, що вчитель творить людину

Питання та завдання

1. Питання

1. Які б ідеї Я. А. Коменського ви б з радістю застосували у своєму класі? Обґрунтуйте свою відповідь.
2. Я. А. Коменський зазначав, що «найбільше зло – це брак знань». Чи актуальне це висловлювання сьогодні?
3. Дж. Локк говорив про «виховання джентльмена». Які якості, на його думку, мали б бути притаманні такому джентльмену? Чи актуальні вони для сучасного успішного чоловіка / жінки?
4. Ж.-Ж. Руссо вважав, що «цивілізація псує людину». Як ви думаєте, чи є сучасне суспільство «зіпсованим» за Ж.-Ж. Руссо? Де проходять межі між природним та цивілізованим?
5. Ідея «виховання в природі» була центральною для Ж.-Ж. Руссо. Наскільки реалістичною є ця ідея для сучасної людини, яка живе в місті? Чи можна «виховати в природі», живучи в мегаполісі?
6. К. Гельвецій стверджував: «Все, чим ми володіємо, все, чим ми є, походить від виховання». Чи згодні ви з цим твердженням? Наведіть приклади, де виховання відіграло вирішальну роль, і випадки, коли вроджені здібності або обставини були сильнішими.

7. Д. Дідро вважав, що «просвітництво – це вихід людини зі стану неповноліття». Що, на його думку, означало «неповноліття» в розумінні особистості та суспільства?
8. Які ідеї Й.-Г. Песталоцці актуальні зараз?
9. В чому різниця педагогічних концепцій І. Базедова та В. Гумбольдта у контексті розвитку особистості та культури?
10. Які педагогічні ідеї висували Х. Г. Зальцман і Ф. А. В. Дістервег, і як вони вплинули на сучасну педагогіку?
11. Яка роль Й. Ф. Гербарта у формуванні педагогічної науки та його внесок у дидактику?
12. Яке значення педагогічних поглядів Р. Оуена для розвитку освітніх реформ?
13. Як ідеї Дж. Дьюї трансформуються на сучасну освіту?
14. Як ідеї М. Монтесорі реалізуються у закладах дошкільної освіти?
15. Наскільки ідеї Г. Сковороди прийнятні для сьогодення?
16. Які педагогічні ідеї К. Ушинського актуальні сьогодні?
17. Який внесок П. Куліша у розвиток української мови та літератури, зокрема в контексті його «Кулішівки» та перекладацької діяльності? Як спадщина П. Куліша сприймається сьогодні, і які його ідеї та твори залишаються актуальними для сучасної України?
18. Які ключові концепції педагогіки К. Ушинського? Який внесок К. Ушинського в теорію народної освіти? Які його найвідоміші педагогічні праці?
19. Які установи А. Макаренка заснував та керував ними? З якими викликами стикався А. Макаренко під час своєї педагогічної діяльності? Які методи виховання вважав найбільш ефективними? Яку роль він відводив колективу у формуванні особистості?
20. Який внесок С. Русової у розвиток педагогічної науки? Які цікаві факти з життя С. Русової ви знаєте?
21. Яке місце в педагогічній системі В. Сухомлинського займала праця, і як він бачив її виховне значення для учнів? Як спадщина В. Сухомлинського вплинула на сучасну українську педагогіку, і які його ідеї залишаються актуальними для виховання майбутніх поколінь?

2. Завдання

1. Уявіть, що ви реалізуєте принцип Дж. Локка про обмежене використання покарань. Опишіть, як би ви вибудовували систему заохочень та дисципліни в класі.
2. Обговоріть в групі: чи завжди необмежена свобода, яку пропагував Ж.-Ж. Руссо, є корисною для дитини? Коли свобода може стати небезпечною?

3. Проведіть порівняльний аналіз методів навчання М. Монтесорі та Р. Штейнера. Заповніть таблицю.

Критерії	М. Монтесорі	Р. Штейнер
Основна ідея	Самостійне навчання через матеріали	Цілісний розвиток через мистецтво та духовність
Роль вчителя		
Середовище навчання		
Врахування розвитку		
Мета		

4. Обговоріть роль активної участі учнів у процесі навчання згідно з ідеями Джона Дьюї.
5. Виберіть одного з педагогів західноєвропейської педагогіки і напишіть есе про його вплив на сучасну педагогіку.
6. Виберіть вислів Дж. Дьюї та поясніть його:
«Освіта – це не підготовка до життя, це саме життя».
«Якщо сьогодні ми навчаємо так, як вчили вчора, ми крадемо у дітей завтра».
«Ми вчимося не з досвіду... ми вчимося з роздумів про досвід».
7. Визначте внесок М. Драгоманова у розвиток української науки і громадської думки.
8. Обговоріть основні ідеї Б. Грінченка щодо освіти та виховання молоді.
9. Розкажіть про досвід роботи А. Макаренка з важкими дітьми та підлітками.
10. Проаналізуйте одну з казок В. Сухомлинського та поясніть, які виховні ідеї та цінності вона транслює.

Література

1. Левківський М.В. Історія педагогіки : навч.-метод. посіб.: 4-те вид. – Київ : Центр учбової літератури, 2011. – 190 с.
2. Хрестоматія з української педагогіки: навчально-методичний посібник / Упоряд. О.С. Березюк, О.М. Власенко; за ред. О.С. Березюк, О.М. Власенко. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2017. – 338 с.

Н а в ч а л ь н е в и д а н н я

Синекоп Оксана Степанівна

ПЕДАГОГІЧНІ СТУДІЇ: ВІД ТЕОРІЇ ДО ПРАКТИКИ

**ОПОРНІ КОНСПЕКТИ, ПИТАННЯ
ТА ЗАВДАННЯ**

Навчальний посібник

Електронне мережеве навчальне видання

Подано в авторській редакції

Реєстр. № НП 25/26-300
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
Свідоцтво про державну реєстрацію: серія ДК № 5354 від 25.05.2017 р.
просп. Берестейський, 37, м. Київ, Україна, 03056

Формат 60×84¹/₈. Гарнітура Times.
1 файл (2,44 Мб). Обл.-вид. арк. 8,21. Поз. 26-1-2-006.

Видавництво «Політехніка» КПІ ім. Ігоря Сікорського
вул. Політехнічна, 14, корп. 15
м. Київ, Україна, 03056
тел. (044) 204-81-78